శ్రీ వాసుదేవ మననం

రచయిత - శ్రీ వాసుదేవ కమఠంది శేఖర్రి

శ్రీ రామాయనమః.

219 వాసుదేవమననప్రారంభః.

—(*) శుభమస్తు. (*)—

శ్రీరామసచ్చిదానందపరబ్రహ్మణేనమః.

సర్వతంత్రస్వతంత్రాయ సదాత్మాద్వైతవేదినే
శ్రీమతే శంకరార్యాయ వేదాంత గురవే నమః॥

హరిఃఓం.—యోఽవతీర్య ఇహాచార్యరూపేణ యతినాంముదే। శ్రీమన్నారాయణం వందే తం హరిం కరుణాకరం॥ మననాఖ్యం ప్రకరణం వాసుదేవయతీశ్వరైః। రచితం విస్తరేణాద్య సంగ్రహేణ ప్రకాశ్యతే। బాలానాముపకారాయ మయా విజ్ఞానసిద్ధయే॥ తత్ర శ్రీబాలగోపాలకృష్ణసన్నిహితో భవేత్॥3॥ ఇహఖలుధర్మార్థకామమోక్షాణాం చతుర్ణాంపురుషార్థానాం మధ్యే మోక్ష ఏవ పరమ పురుషార్థః। నిత్యత్వాత్। న స పునరావర్తతే న స పునరావర్తత ఇతి శ్రుతేః। ఇతరేషాం త్రయాణాం తథాత్వం అనిత్యత్వాత్॥ తద్యథేహ కర్మచితో లోకః క్షీయతే। ఏవమేవాముత్ర పుణ్యచితో లోకః క్షీయత ఇత్యాది శ్రుతేః॥ స మోక్షః బ్రహ్మజ్ఞానాదేవ సిధ్యతి॥ తమేవం విదిత్వాతి మృత్యుమేతి నాన్యః పంథా విద్యతేయనాయ। బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం ఇత్యాది శ్రుతిభ్యః। తద్బ్రహ్మ చ అధ్యారోపాపవాదాభ్యాం జ్ఞాతవ్యం॥ అధ్యారోపాపవాదాభ్యాం జ్ఞాతవ్య స్తత్వనిర్ణయః॥ న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వమానశురితి వచనాత్। తస్మాన్ముముక్షుణా అధ్యారోపాపవాదావవశ్యం జ్ఞాతవ్యౌ॥ అధ్యారోపో నామ శుక్తికాయాం రజతవత్। రజ్జౌ సర్పవత్। స్థాణౌ పురుషవత్। నిష్ప్రపంచాత్మవస్తుని ప్రపంచారోపః॥ అయమధ్యారోపః స్వాజ్ఞానాదాగతః। తదజ్ఞానమేవ అవిద్యా తమః మోహః మూలప్రకృతిః ప్రధానం గుణసామ్యం అవ్యక్తం మాయేతి చోచ్యతే॥ మూలప్రకృతి నామ శుక్లరక్తకృష్ణతంతు సముదాయరూపరజ్జువత్ సత్వరజస్తమోగుణ సముదాయరూపా॥ అస్యాః ప్రళయః మహాసుషుప్తిరితి చ నామ॥ అస్యాం

మూలప్రకృతౌ అనేకకోటిజీవాః స్వస్వకర్మవాసనాభిస్సహ జతువిం
దుసువర్ణరేణువత్ సృష్టేః పూర్వంలీనా వర్తంతే। అయమనుభవః
సకలజనానాంసుషుప్త్యవస్థాయామస్తి। సామూలప్రకృతిః సృష్టికాలే
పరిపక్వజీవకర్మవశాన్మాయా అవిద్యా తామసీతి త్రివిధా జాతా॥ తత్ర
మాయా శుద్ధసత్వప్రధానా। తత్ర ప్రతిబింబితం సత్ సృష్టేః పూర్వం విద్య
మానం బ్రహ్మచైతన్యం ఈశ్వర ఇత్యుచ్యతే। తస్యావ్యాకృతః అంతర్యామీ
తిచనామ। సఏవజగత్స్రష్టా। సఏవ పరిపూర్ణ బ్రహ్మచైతన్య రూపేణ
తమస్యవచ్ఛిన్నం సత్ జగదుపాదానమపి భవతి। తంతోర్ణనాభివత్
స్వోపాధిప్రాధాన్యేన ఉపాదానకారణం। స్వప్రాధాన్యేన నిమిత్తం।
అయమీశ్వరః కేనప్రకారేణ జగత్స్రష్టవానితి చేదుచ్యతే! పూర్వోక్తాఽ
విద్యాపిబహుప్రకారా అనంతా।. తదవిద్యాప్రతిబింబితచైతన్యరూపాః
జీవా అప్యనంతాః। అనయోర్జీవేశ్వరయోః వ్యష్టిరూపా అవిద్యా। సమ
ష్టిరూపా మూలప్రకృతిశ్చ। క్రమేణ కారణశరీరే॥ తయోఃకారణ శరీర
యోఃజీవస్య ఈశ్వరస్యచ సుషుప్త్యవస్థా। తయోః స్వస్వకారణ శరీరమే
వానందమయకోశః। ఏవం కారణప్రపంచసృష్టిః.

అథసూక్ష్మప్రపంచ సృష్టిరుచ్యతే। ఈశ్వరస్య ఈక్షణవశాత్ తమో
గుణరూపా ప్రకృతిః ఆవరణశక్తిః విక్షేపశక్తిః ఇతి ద్వివిధా జాతా॥ త
త్ర విక్షేపశక్తిరేవ సూక్ష్మ ఆకాశ అభవత్ ఆకాశాద్వాయుః। వాయో
రగ్నిః। అగ్నేరాపః। అద్భ్యః పృథివీ। ఏతేషాం పంచభూతానాం సూక్ష్మ
భూతాని అపంచీకృతాః తన్మాత్రాణి చేతి నామ। ఏతేషామేవ సత్వరజస్త
మోగుణాః కారణాదజ్ఞానాదాగతాస్సంతః। ఏతేషామాకాశాదీనాం పృ
థక్ పృథక్ సత్వగుణాంశాత్ శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణమితి పంచ
జ్ఞానేంద్రియాణి క్రమేణ జాతాని - ఆకాశాదిసత్వసమష్ట్యా అంతఃకరణం
జాతం। మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్త భేదేన తచ్చతుర్విధం। తత్ర బుద్ధావ
హంకారస్య మనసి చిత్తస్యచాంతర్భావః॥ ఏవమాకాశాదిరజోగుణాద్వా
క్పాణిపాదపాయూపస్థా ఇతి పంచకర్మేంద్రియాణి జాతాని। ఆకాశాదిర
జోగుణసమష్ట్యా ప్రాణో జాతః ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానభేదే

వసపంచవిధః । ఏతత్ జ్ఞానేంద్రియ పంచకం కర్మేంద్రియపంచకం ప్రా
ణపంచకం మనోబుద్ధిశ్చ సప్తదశాత్మకమేకీభూయ సూక్ష్మశరీరలింగా
ఖ్యముచ్యతే॥ ఇదమేవభోగసాధనం। అస్మిన్ సూక్ష్మశరీరే జీవేశ్వరయోర
వస్థితిః స్వప్నావస్థా । అస్మిన్ విజ్ఞానమయకోశః మనోమయకోశః ప్రా
ణమయకోశశ్చసంతి॥ ఏవంసూక్ష్మసృష్టిప్రకారః॥

అథస్థూలసృష్టిప్రకారఉచ్యతే॥ అథతమోగుణప్రధానాన్యపంచీకృ
తాన్యాకాశాదీనిపంచాపిభూతాని ప్రత్యేకంద్వేధావిభజ్య తత్రఏకైక
మర్ధం చతుర్ధావిభజ్య స్వార్ధభాగం విహాయ ఇతరభాగేషు సంయోజనం
పంచీకరణం । ఏవంకృతేపంచాపి పంచీకృతానిభవంతి । ఏతేభ్యః పంచ
భూతేభ్యఃబ్రహ్మాండం తదంశశ్చతుర్దశభువనాని తేనచతుర్విధ స్థూలశ
రీరాణిచ అన్నాదిభోగ్యవస్తూనిజాతాని ॥ అస్మిన్ స్థూలశరీరే జీవేశ్వర
యోరవస్థానంజాగ్రదవస్థా ఇదంస్థూలమేవాన్నమయకోశః । ఏవంస్థూల
సృష్టిప్రకారః । ఇదంకారణశరీరం ఇదంసూక్ష్మశరీరం ఇదంస్థూలశరీరం
చప్రత్యేకంవ్యష్టిసమష్టిభేదేనద్వివిధం। వనంగ్రామఇత్యాదిసమష్టిః । వృ
క్షఃగృహంవ్యష్టిః। ఏవంసర్వశరీరంసమష్టిః। ఏకశరీరంవ్యష్టిః । తత్రసమ
ష్ట్యుపాధికఈశ్వరః । వ్యష్ట్యుపాధికోజీవః । తత్రాపి కారణసమష్ట్యా
ఈశ్వరః । కారణవ్యష్ట్యాప్రాజ్ఞః। సూక్ష్మసమష్ట్యాహిరణ్యగర్భః।సూ
క్ష్మవ్యష్ట్యాతైజసః । స్థూలసమష్ట్యావైశ్వానరః। స్థూలవ్యష్ట్యావిశ్వః। ఇతి
జీవేశ్వరయోరవాంతరభేదః । అయమేవ ఈశ్వరః॥ సత్వరజస్తమో
గుణైరుపాధిభిః బ్రహ్మవిష్ణురుద్రరూపేణ సృష్టిస్థితి సంహారాన్ కరోతి ।
బ్రహ్మణఃవిరాడ్రూపేఅంతర్భావః। విష్ణోః హిరణ్యగర్భే అంతర్భావః.
రుద్రస్యఈశ్వరేచాంతర్భావః । ఏవంప్రపంచోత్పత్తిః। అయమేవాధ్యా
రోపః । ఇదంవిక్షేపశక్తికార్యం। అథావరణశక్తికార్యముచ్యతే।ఈశ్వ
రమాత్మజ్ఞానినంచవిహాయాన్యేషాం సర్వేషాంజీవానాం పంచకోశానా
మాత్మనశ్చభేదమావరణశక్తి రంధకారఇవావృణోతి । ఆవరణంచద్వివి
ధం।అసత్వావరణంఅభానావరణంచేతి। వస్తునాస్తీతివ్యవహారకారణం
అసత్వావరణం। వస్తునభాతీతివ్యవహారకారణమభానావరణం । ఆవర

ణాశక్తికార్యమేవసంసారవృక్షస్యమూలం॥ నవిక్షేపశక్తికార్యం॥ ఏతత్
మోక్షసిద్ధేరపి హేతుః। ద్వివిధమప్యావరణం తత్త్వజ్ఞానేనవినాశ్యం।
తత్త్వజ్ఞానంచ పరోక్షజ్ఞానం అపరోక్షజ్ఞానమితి ద్వివిధం।తత్రగురుముఖా
ద్వేదాంతవాక్యం జ్ఞానంపరోక్షజ్ఞానం। ఇదమేవ శ్రవణం। అనేనవస్తు
నాస్తీత్యేవంరూపంఅసత్త్వావరణంవినశ్యతి॥ తదావస్త్వస్తీతివ్యవహ్రి
యతే। శ్రవణేనసంశయంమననేన అసంభావనాం నిదిధ్యాసనేన విపరీ
తభావనాంచనివర్తయిత్వా దేహాత్మజ్ఞానవత్ బ్రహ్మాత్మజ్ఞానంజాయమా
నమపరోక్షజ్ఞానం। అనేనవస్తునభాతీతివ్యవహారహేతుభూతాభానావరణం
వినశ్యతి॥ ఏవంపరోక్షజ్ఞానేన అపరోక్షజ్ఞానేనచ వస్తునాస్తి నభాతీతి
వ్యవహారహేతురావరణవృత్తిస్వరూపమపివినశ్యతి।తదాఅనర్థనివృత్తిః
ఆనందావాప్తిశ్చభవతః।ఇతిసప్తావస్థాస్సిద్ధ్యంతి।సప్తావస్థానామజ్ఞా
నమావృతిస్తద్విక్షేపశ్చ పరోక్షధీః। అపరోక్షమతి శ్శోకహానిస్తృ
ప్తిర్నిరంకుశేతి।ఏవమాకాశవన్నిర్మలచైతన్యవస్తుని మిథ్యాభూతప్రపం
చకల్పనమధ్యారోపః॥ ఓం॥ అథాపవాదఉచ్యతే॥ కారణవ్యతిరేకేణకా
ర్యంనాస్తీతిబోధేనశుక్తికాయాంరజతవత్ రజ్జౌసర్పవత్ బ్రహ్మణిప్రపం
చోనాస్తీతినిషేధోపవాదః యామాసామాయా। యానవిద్యతే సాఅవి
ద్యా।ఇతివ్యుత్పత్త్యామాయాయాఃకల్పితత్వంసిద్ధం।ఏవంయఃబ్రహ్మవ్యతిరే
కేణకించిదపినాస్తి తద్బ్రహ్మాహమేవేతివిచార్యజానాతి। సఏవజీవన్ముక్తఇతి
వేదాంతసిద్ధాంతః॥

ఇతిమననేప్రథమవర్ణకస్సమాప్తః.

ఓం॥ అథద్వితీయవర్ణకే అనుబంధచతుష్టయముచ్యతే। విషయః ప్ర
యోజనంసంబంధోధికారీత్యనుబంధచతుష్టయం। అస్యవేదాంతశాస్త్ర
స్యబ్రహ్మైవవిషయః। మోక్షఏవప్రయోజనం ప్రతిపాద్యప్రతిపాదక
భావః। బోధ్యబోధకభావోవాసంబంధః। సాధనచతుష్టయ సంపన్నో
ధికారీ।యథా బృహస్పతిసవనే బ్రాహ్మణఏవ। రాజసూయే క్షత్రియః।త
థా వేదాంతశాస్త్రే సాధనచతుష్టయసంపన్నఏవాధికారీ। సాధనచతు
ష్టయంనామనిత్యానిత్యవస్తువివేకః। ఇహాముత్రార్థఫలభోగవిరాగః।శ
మాదిషట్కం।ముముక్షుత్వంచేతిసాధనచతుష్టయం బ్రహ్మైవసత్యం।జ

గదనిత్య మితిశ్రుతిస్మృతిపురాణాదివాస్వయమేవజాయమానంజ్ఞానంని
త్యానిత్యవస్తువివేకః ఇహస్రక్చందనాదివిషయభోగః । అముత్రాప్సర
స్త్రీవిషయభోగశ్చ ఉభయమపి అనిత్య మితి శ్వావాంతాశనమూత్రపురీ
షాదివత్ తత్ర వైరస్యం ఇహాముత్రార్థఫలభోగవిరాగః। శమదమోపరతి
తితిక్షాసమాధానశ్రద్ధా ఇతిశమాదిషట్కం । శమోనామ శ్రవణాదివ్యతి
రేకేభ్యోనివృత్త్యాత్మన్యేవశ్రవణాదివిషయమనస్థాపనం। దమోనామ జ్ఞా
నకర్మేంద్రియనిగ్రహః । ఉపరతిఃసన్యాసః నిషిద్ధకామ్యకర్మానుష్ఠానవ్యవ
హారలోపోవా । తితిక్షాప్రారబ్ధాగతశీతోష్ణాదిసహనం । సమాధానం
శ్రవణాద్యనుకూలవిషయేషువర్తనం।సమాధిఃశ్రద్ధాగురువేదాంతవాక్య
విశ్వాసః । గృహేదహ్యమానేతత్రస్థదహ్యమానపురుషః స్త్రీపుత్రా
దికంపరిత్యజ్యస్వతాపోపశమనార్థమేవబహిర్నిర్గత్యతాపోపశమనంక
ర్తుమిచ్ఛతి ॥ ఏవంసాంసారికతాపశమనం సంపాదయితుంత్యక్తసర్వై
షణస్యతీవ్రేచ్ఛాపమోక్షాముముక్షా । లోకేకేషాంచిన్నిత్యానిత్యవస్తు
వివేకేసత్యపి వైరాగ్యస్యాదర్శనాత్ ఇహాముత్రార్థఫలభోగ విరాగే
ణాపిభవితవ్యమిత్యుక్తం।తదుభయేసత్యపికేషాంచిత్ ఋషీశ్వరాణాం
కోపతాపాదిదర్శనాత్ శమాదినా భవితవ్యమిత్యుక్తం । ఏతత్త్రిత
యేసత్యపి కేషాంచిద్భక్త్యాఈశ్వరోపాసకానాం జ్ఞానాధికారాదర్శ
నాత్ ముముక్షయాభవితవ్యం । ఏవంరూపాధికారీఉపహారసమిత్పాణి
స్సన్ సద్గురు ముపగమ్యనమస్కృత్య విశ్వాసవినయాభ్యాంసహ హే
స్వామిన్ హేభగవన్ గురో ఇతిసంబోధ్య జీవఃకః ఈశ్వరఃకః జగత్క
దృశంఏతత్త్రితయంకస్మాదాగతం కస్మాద్గమిష్యతీతి ప్రశ్నంకుర్యాత్,
పరీక్ష్యలోకాన్ కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణోనిర్వేదమాయా న్నాస్త్యకృతః
కృతేన। తద్విజ్ఞానార్థం సగురుమేవాభిగచ్ఛేత్సమిత్పాణిఃశ్రోత్రియంబ్ర
హ్మనిష్ఠం ఇత్యాది శ్రుతేః తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయేతి
గీతావచనాచ్చ।ఏవంశిష్యేణప్రార్థితస్సద్గురుః దయయాసత్వరజస్తమో
గుణైఃజీవేశ్వరజగదాగమనప్రకారంబోధయిత్వా ఆత్మస్వరూపమపికర
తలామలకవద్బోధయతి।అస్యాధికారిణఃసాధనచతుష్టయంచబహుజన్మ

జీవితపుణ్యపరిపాకవశాత్ ఈశ్వరానుగ్రహేణ చలబ్ధుమితి వేదితవ్యం ఏతత్తత్త్వజ్ఞాప్రదాయకంగురుమీశ్వరంవిద్యాత్। ఏవంయః గురుముఖాత్ జీవాత్మపరమాత్మభేదంవిచార్యజానాతి।సఏవముక్తింగమిష్యతీతిసిద్ధం॥

ఇతిద్వితీయవర్ణకః సమాప్తః.

అథ ప్రపంచః కతివిధ ఇతిచేత్ ఆత్మా అనాత్మేతి ద్విప్రకారః। ప్రపంచాతీతస్యాత్మనః కథంప్రపంచాంతర్భూతత్వమితినశంకితవ్యం॥ కథమితిచేత్ అస్యప్రపంచస్య చేతనాచేతనాత్మకత్వాత్। ఆత్మనః చేతనరూపత్వాత్ ఆత్మానంవినాప్రపంచస్యాభావాత్ ఆత్మనః ప్రపంచాంతర్భావోవక్తవ్యః।ఏవంతర్హి చేతనంకిం అచేతనంకిమితిచేత్।జంగమంసర్వంచేతనం। స్థావరంసర్వమచేతనం। తర్హి చేతనానామ చేతనానాంచ ప్రత్యేకంబహుప్రకారకత్వాత్ కథంద్విప్రకారఏవ ప్రపంచఇతిచేచ్ఛృణు। కథమితిచేత్- అనాత్మాఏకఏవసః కార్యరూపేణానేకోభూత్। ఆత్మాచఏకఏవసోప్యనాత్మకార్యోపాధిభిః అనేకజీవాఇతి అనేకేశ్వరా ఇతిచభాతి। ఏకస్యేశ్వరస్య జీవవత్కథమనేకత్వమితి చేత్ ఘృణ్యాక్షేత్రిషుగ్రామేషు శివవిష్ణ్వాదిమూర్తిభేదేనస్థితత్వాదితిబ్రూమః। మృచ్ఛిలాదిరూపాణాంతాసాంమూర్తీనాంకథమీశ్వరత్వమితిచేత్। ఈశ్వరవ్యాప్తేః సర్వైరపితాసుమూర్తిషుబహుద్రవ్యవ్యయంకృత్వా అభిషేకనైవేద్యాదేఃక్రియమాణత్వాత్।యేషాంశాస్త్రవిశ్వాసోనాస్తిమ్లేచ్ఛాదయస్తే మూర్తీనాంపూజనేనోదాహరణీయాః। సర్వత్ర శ్రద్ధావతామేవ ఉదాహరణీయత్వాత్। కించ హేయమలమూత్రాత్మకే అస్మిన్ శరీరే ఆత్మబుద్ధింకుర్వతాం జీవానాం అత్యంతశుద్ధాసుమూర్తిషు ఈశ్వరబుద్ధికరణేకోదోషః।ఏవం ఏకస్య అనాత్మనః కార్యరూపేణానేకత్వే ఏకస్యాత్మనః అనంతకార్యోపాధిభిః అనేకత్వేచదృష్టాంతఃక ఇతిచేచ్ఛృణు। యథా ఏకైవపృథివీకార్యరూపేణ పరిణతాసతీ పర్వతః వృక్షః గోపురంకుడ్యం గృహం కుసూలం ఘటః శరావః ఇత్యాదిభేదంగచ్ఛతి యథాఆకాశఏకఏవ పృథివీకార్యోపాధిషు ప్రవిష్టఏవ ప్రతీయమానః అయంఘటాకాశః అయంమఠాకాశః ఇత్యాదిరూపేణానేకధాభాతి।తథామూలప్రకృతిరనా

త్మా ఏక ఏవ కార్యరూపేణానేకో జాతః। ఆత్మాప్యయమేకోపి తత్తచ్ఛరీ
రోపాధిభిస్తత్ర ప్రవిష్ట ఇవ సన్ దేవః మనుష్యః రామః కృష్ణః బ్రాహ్మణః
క్షత్రియః వైశ్యః శూద్రః పశుః పక్షీ క్రిమిః కీటః ఇతి బహుధా భాతి। అయమవ
చ్ఛిన్నపక్షే దృష్టాంతః। ప్రతిబింబపక్షే తు సముద్రః నదీ తటాకః కూపః ఘటః
జలమిత్యేకమేవ జలం యథా బహుధా జాతం। తథా అవాత్మాపి బహుధా
జాతం। తేషు సముద్రాదిషు ఆదిత్య ఏక ఏవ ప్రతిబింబితస్సన్ బహుధా జా
తః తథా ఏక ఏవాత్మా అంతఃకరణసహితేషు సర్వప్రాణిశరీరేషు ప్రతి
బింబితస్సన్ అనేకో జాతః। ఇత్యుభయత్రాపి దృష్టాంతో జ్ఞాతవ్యః॥ యథా
జలధర్మాశ్శీతీకరణాదయః బింబమాదిత్యం న స్పృశంతి। తథా అంతఃకరణ
ధర్మాః కర్తృత్వభోక్తృత్వవికారా అపి తదంతఃకరణనిష్ఠచిదాభాస ఏవ
భాంతి। బింబభూతమాత్మానం న స్పృశంతి। తస్మాజ్జీవాత్మైవ పరమాత్మా
పరమాత్మైవ జీవాత్మా। కథమితి చేత్। యథా ఘటాకాశ ఏవ మహాకాశః
మహాకాశ ఏవ ఘటాకాశః ఏవమితి జానీహి। నను జీవాత్మనః కల్పితత్వాత్ క
ల్పితస్యాసత్యత్వాత్ కథం సత్యపరమాత్మాభేద ఇతి చేత్ పారమార్థికః
వ్యావహారికః ప్రాతిభాసిక ఇతి జీవస్త్రివిధః। ఏతే జీవాః క్రమేణ సుషుప్తిజా
గ్రత్స్వప్నాభిమానినః। యథా జలే తరంగః కల్పితః తరంగే ఫేనః కల్పితః। త
థా పారమార్థికే వ్యావహారికః కల్పితః వ్యావహారికే ప్రాతిభాసికః కల్పితః।
మాధుర్యద్రవశైత్యాదీని పారమార్థికజలనిష్ఠాన్యేవ సంతి। తరంగభాంతి త
ద్వారా ఫేనే భాంతి। తద్వత్ కూటస్థసచ్చిదానందాః కూటస్థపారమా
ర్థికనిష్ఠాస్సంతః। వ్యావహారికే భాంతి। తద్ద్వారా ప్రాతిభాసికే భాంతి। య
థా ఫేనః తరంగం వినా నాస్తి। తరంగోపి జలం వినా నాస్తి। జలం తు పరమార్థ
భూతం। ఏవం ప్రాతిభాసికోపి వ్యావహారికం వినా నాస్తి। వ్యావహారికోపి
పారమార్థికం వినా నాస్తి। తస్మిన్ యథా పరమార్థత్వేన ఘటాకాశో మహా
కాశ ఏవ। ఏవం పారమార్థికకూటస్థపరమాత్మైవేతి సిద్ధాంతః। ఏవం యః
నేతి నేతి వాక్యేన దేహాదిపంచకోశేభ్యః పారమార్థికకూటసంపృథక్కృత్య
తం పారమార్థికం కూటస్థం అహమితి జానన్ సన్ తవ హం బ్రహ్మాహమస్మీతి
శ్రుతిస్మృతివిచారేణ యుక్తిభిః దృఢనిశ్చయేన చ సాక్షాత్కృత్య తిష్ఠతి। స ఏష

పరిపూర్ణబ్రహ్మస్వరూపః-తమేవపుణ్యపాపకర్మాణినస్పృశంతీతిసర్వా
అప్యుపనిషదఃఏకతాత్పర్యేణఘుష్యంతి॥

ఇతిమననే తృతీయవర్ణకఃసమాప్తః॥

ఇదానీంజీవస్యదుఃఖంజన్మచ కర్మచరాగద్వేషాదిచ అభిమానశ్చ అ
వివేకశ్చ అజ్ఞానంచఇత్యేతేషుపూర్వపూర్వంప్రతిఉత్తరోత్తరంహేతుః
తత్రదుఃఖాదిచతుష్టయంచచతుర్థవర్ణకేవిచార్యతే। జీవాత్మనః దుఃఖం
స్వాభావికంవాఆగంతుకంవా ఇతిచేత్। ఆగంతుకమితిజ్ఞేయంస్వాభావిక
మితిచేత్। అనేకదోషాస్స్యురితితత్కథమితిచేత్। అస్యజీవాత్మనఃదుఃఖం
స్వాభావికంచేత్। దుఃఖనివృత్తిః కదాచిదపినస్యాత్। సుఖమపికస్యాపి
నస్యాత్।దుఃఖనివృత్త్యైసుఖప్రాప్త్యైకర్మకస్యాపిమాస్తు। సత్కర్మయో
గధ్యానోపాసనేషు కస్యాపిప్రయత్నోమాస్తు। వేదశాస్త్రపురాణానిచ
వ్యర్థానిచస్యుః।ఇతిజానీహి।తర్హిదుఃఖంస్వాభావికమస్తు। తన్నివృత్త్యైప్ర
యత్నంకరోమీతిచేత్।నకదాచిదపి ఏతన్నాశస్సంభవతి। స్వాభావికస్య
స్వరూపత్వాత్।స్వస్వరూపనాశార్థంకోవాప్రయత్నంకుర్యాత్। స్వ
రూపనాశేసతిపురుషార్థభాక్కస్స్యాత్।స్వాభావికమేవస్వస్వరూపంకథ
మితిచేత్।గుడఃమధురగుణస్వభావః-తస్యమధురగుణస్యనాశేభవితవ్యేగు
డస్యైవనాశోభవేత్। తథాజీవాత్మనఃదుఃఖంస్వాభావికంచేద్దుఃఖనాశే
ఆత్మస్వరూపనాశఏవస్యాత్।ఆత్మనఃనాశోనాస్తి।అవినాశీనిత్యఇతిచఅవి
నాశీవాఅరేయమాత్మా ఆకాశవత్సర్వగతశ్చనిత్యః।నజాయతేమ్రియతేవా
విపశ్చిన్నాయంకుతశ్చిన్నబభూవకశ్చిత్। అజోనిత్యశ్శాశ్వతోయంపురా
ణోనహన్యతేహన్యమానేశరీరేఇత్యాదిశ్రుతయోవదంతి।తస్మాదాత్మనో
దుఃఖం స్వాభావికంనభవతి। ఆగన్తుకమేవేతిజానీహి।స్వాభావికంనశ్యతు
స్వరూపస్తిష్ఠత్వితిచేత్తన్నసంభవతి ననుఅగ్నేస్స్వాభావికముష్ణత్వంమణి
మంత్రాదిభిర్గచ్ఛతి।స్వరూపనాశోపినాస్తిఅన్యచ్చైత్యమప్యాగచ్ఛతి।తథా
ఆత్మనోపిదుఃఖంస్వాభావికంభవతు।తదుత్కృష్టకర్మోపాసనయోగబలేన
గచ్ఛతుసుఖంవాగచ్ఛతు।ఇతివదసిచేత్। సానివృత్తిఃతాత్కాలిక్యేవనా
త్యంతికీ।కథమితిచేత్। కర్మజన్యంసకలమపికర్మనాశేననశ్యతీత్యుక్త

దృష్టాంత దార్ష్టాంతికయోరగ్న్యాత్మనోరుష్ణత్వం దుఃఖిత్వంచ మణి
మంత్రాదిభిరుత్కృష్టైర్మోహపాసనయోగైశ్చ గతమపితత్కాలికమేవ
శైత్యంచసుఖంచగచ్ఛేత్ పునస్స్వాభావికముష్ణత్వందుఃఖిత్వంవాగచ్ఛేత్
ఏవంచసతిసర్వజీవానాంతాత్కాలికముక్తింవినాపునర్జన్మరహితాము
క్తిర్నస్యాత్ - కించమోక్షస్యజన్యత్వే అనిత్యత్వమపిస్యాత్ - నసపున
రావర్తతఇతిముక్తేర్నిత్యత్వప్రతిపాదకశ్రుతేఃఅఖండమానందమరూప
మద్భుతమితిశ్రుతేశ్చవిరోధస్స్యాత్ - ఆత్మనఃదుఃఖస్వభావత్వేసుషుప్త్య
వస్థాయాంతూష్ణీంభావయోగినాంసమాధౌచదుఃఖమేవప్రతీయాత్ - త
థానదృశ్యతే - కింతునిద్రాయామపిఉత్థానానంతరం ఏతావత్పర్యంతం
సుఖమేవాహమాసం, ఇతిసుఖమేవస్మర్యతే - తస్మాదాత్మనస్సుఖమేవ
స్వాభావికం - దుఃఖమాగంతుకమితిజానీహి - సుఖస్వరూపస్యాప్యా
త్మనఃదుఃఖంశరీరపరిగ్రహేణాగతం - యత్రయత్రశరీర పరిగ్రహస్తత్ర
తత్రదుఃఖమితివ్యాప్తేః - లోకేరాజాదీనామపి శరీర పరిగ్రహేణదుఃఖ
మస్తివేతిచేదస్త్యేవ - తేషామపిశత్రుపీడయా రాజ్యభారేణధనధాన్యక్ష
యేనస్త్రీపుత్రాదిమరణేనచజరాదినాస్వమరణేనచదుఃఖదర్శనాత్ . లో
కేకేచనసుఖేనవర్తంతఇతివ్యవహారఃవృథామోహఏవ - మోహేనాపి
దుఃఖస్యసుఖత్వవ్యవహారః కథమితిచేత్-భారవాహకఃబహుయోజనదూ
రంకార్యార్థంత్వరయాధావన్సంతతమపి కృష్యాదికర్మకరణశీలశ్చఏవ
మాదయస్సర్వేపిస్వస్వకర్మణఃదుఃఖరూపత్వేపిమోహేనతత్కర్మణస్సు
ఖంమత్వాసంతుష్టాఃగానంకుర్వంతి.ఉత్సాహవంతశ్చవర్తంతే - తస్మా
న్మోహేనదుఃఖమేవసుఖంభాతీతిజ్ఞాతవ్యం - తర్హి అవివేకినామపిశరీరపరి
గ్రహాద్దుఃఖమస్తివేతిచేత్ తేషామపి క్షుత్పిపాసాదినాశీతోష్ణాదినావ్యాధి
నాసర్పవృశ్చికవ్యాఘ్రాదినాచదుఃఖమస్త్యేవ - తర్హి వివేక్యవివేకినోః
కోవిశేషఇతిచేత్తయోర్బాహ్యవ్యాపారేణవిశేషాభావేపిఅంతరవ్యాపా
రేణవిశేషోస్తి-యఃవివేకీసమహాత్మాసకలమప్యంతఃకరణమపిదుఃఖమంతః
కరణస్యైవనాత్మనస్సచ్చిదానందస్యఆత్మనఃఅన్యతజడదుఃఖస్వరూపాం
తః కరణధర్మైరణుమాత్రసంబంధోనాస్తీతిశ్రుతియుక్త్యనుభవైర్విచా

ర్యజ్ఞాత్వాతిష్ఠతి - తథాహి - అసంగోహ్యాయంపురుషఇతిశ్రుతేః-నిరవ
యవత్వాత్ సత్యత్వాదిత్యాదికాః యుక్తయః - సుషుప్తితూష్ణీంభావస
మాధిషుఅనుభవో వేదితవ్యః - యఃఅవివేకీసదురాత్మాఆత్మస్వరూపమవి
చార్య దేహాదికమేవాత్మానంమత్వాఅనాత్మధర్మాంశ్చఆత్మన్యారోప్యఆత్మ
నస్సచ్చిదానందాదిధర్మాంశ్చఅనాత్మన్యారోప్యఏవమన్యోన్యాధ్యాసం
కుర్వన్ అహందేహః అహంమనుష్యః - అహమాంధ్రః - అహంద్రావి
డః - అహంబ్రాహ్మణః - అహంక్షత్రియః - అహంవైశ్యః - అహం
శూద్రః - అహంబ్రహ్మచారీ - అహంగృహస్థః - అహంవానప్రస్థః
అహంసన్యాసీత్యాదిప్రకారేణజాతివర్ణాశ్రమాభిమానీతిష్ఠతి-ఏవంవివే
క్యవివేకినోర్బహుభేదోస్తి- విచార్యమాణేతయోర్బాహ్యవ్యాపారేష్వా
పినసామ్యం - కథమితిచేత్ - వివేకీప్రపంచం సర్వమపిమిథ్యేతి నిశ్చిత్య
ప్రారబ్ధభోగమపి స్వప్నభోగతుల్యమేవేతిపశ్యతి అవివేకీతుప్రపంచస్స
త్యాత్సుఖదుఃఖానుభవోపి సత్యఏవేతిపశ్యతి - ఏవంవివేకినామపిశరీరపరి
గ్రహాద్దుఃఖమస్త్యేవ-దేవానామపివజ్రహస్తఃపురందరఇత్యాదినాశరీరప
రిగ్రహస్యదర్శనాత్- దుఃఖమస్త్యేవ-కథమితిచేత్.అన్యోన్యంయుద్ధతః
కోపశాపాభ్యాంఅసురరాక్షసోపద్రవాత్- పుణ్యకర్మఫలనాశేసతిభూ
వ్యధః పతనభయాదపిదుఃఖమస్తి - కథందుఃఖినామపి తేషామితరైరుపా
స్యత్వంకథం వాసుఖదాతృత్వమితిచేత్ - అస్మిన్ లోకరాజప్రభృతీనామ
పిస్వాశ్రితపరిపాలనాదికంయథాతథేతిజ్ఞేయం - దేవలోకేదేవాఆనంద
రూపాఃతిష్ఠంతీతిశ్రుతేః - దేవాఃదుఃఖాసర్వమప్యంతఃకరణధర్మాంమ
త్వాఆత్మానమానందస్వరూపంసదాఅనుభవంతఏవతిష్ఠంతీతితాత్పర్యం-
తేషామపిదుఃఖమస్తీతివదంత్యాః తాఏతాదేవతాస్సృష్టా-అస్మిన్మహత్య
ర్ణవేప్రాపతన్నితిశ్రుతేః- దేవానామపిశరీర పరిగ్రహాద్దుఃఖమస్త్యేవేతి
తాత్పర్యం - తస్మాన్నిదేహముక్త్యర్థమేవప్రయత్నఃకర్తవ్యః - అశ
రీరముక్తిరేవముక్తిత్వంచేత్- సశరీరాఃఆకాశేనక్షత్రరూపేణపరిదృశ్య
మానాఃకేచనదేవాముక్తాఇతిమనుష్యైఃకథ్యంతఇతిచేత్శృణు - సాలో
క్యంసామీప్యంసారూప్యంసాయుజ్యమితిచతుర్విధాముక్తిః- చర్యాక్రియా

యోగఃజ్ఞానమితిచతుర్ణాంక్రమేణసాధనాని - భగవత్కైంకర్యరూప
దాసభావశ్చర్యా. శివవిష్ణ్వాది పూజావిధిక్రియా. యమనియమాద్య
ష్టాంగయోగఃయోగః - జీవపరయోరైక్యసాక్షాత్కారఃజ్ఞానం- తత్రి
తిస్రః ముక్తయోముఖ్యానభవంతి - పునరావృత్తేశ్శ్రద్ధాభావాత్. సా
యుజ్యమేవముఖ్యాముక్తిః - పునరావృత్తివర్జనాత్ - యోగేనసాయు
జ్యమితి. గుణాబహ్వాయోగవిషయః-సశరీరముక్తానామివఅశరీరముక్తా
నాంకదాపిదుఃఖంకిఞ్చిదపిదర్శనాభావాత్ శూన్యమేవాశరీరముక్తి
రితినమంతవ్యం-శరీరముక్తానాంశరీరస్యైవశూన్యత్వా - నస్వరూపసుఖ
స్య - స్వరూపసుఖంతు సుషుప్తిసుఖవత్ - అశరీరత్వాత్ స్వసంవేద్య
మేవనాన్యత్సంవేద్యం- సుషుప్తిః ముక్తిసమానాచేత్ సాపి ముక్తిస్స్యాత్-
ఇతినవాచ్యం సుఖానుభవమాత్రేణ సామ్యేపిసుషుప్తౌ జ్ఞానంపునరుత్థా
నంచాస్తి - ముక్తౌతదుభయమపినాస్తి అతస్సుషుప్తేః నముక్తిత్వసం
భవతి- అతఏవప్రళయస్యాపి నముక్తిత్వం- ఏవంసుషుప్తిసుఖవత్ ముక్తి
సుఖం - సుఖస్యస్వానుభవగమ్యత్వాత్ ప్రత్యక్షత్వమేవనశూన్యత్వం - త
ర్హి సశరీరముక్తానాం సహ అశరీరముక్తంపిప్రత్యక్షత్వేకోభేదఇతిచేత్ -
అజ్ఞాననివృత్తిఃపునరుత్థానాభావశ్చభేదఃఇత్యుక్తంఏవంప్రశంసియుక్తాభ్యాం
అశరీరముక్తేఃపరమసుఖత్వం-శరీరపరిగ్రహేణదుఃఖంచోక్తం-ఇదానీము
నుభవేనాపితదుభయంవదామః । నిత్యంసుషుప్తౌశరీరపరిగ్రహాభావాత్
దుఃఖాభావశ్చ - జాగ్రత్స్వప్నయోశ్శరీరపరిగ్రహేణదుఃఖంచసర్వైర
నుభూయతే - తస్మాద్యత్రయత్రశరీరపరిగ్రహఃతత్రతత్రదుఃఖమితివ్యాప్తిః.
ఆనందరూపస్యాత్మనఃశరీరపరిగ్రహాదేవదుఃఖమాగచ్ఛతి- ననుస్వస్యేత
స్యశరీరస్యకోవాహేతురితిచేత్- పూర్వకర్మసహితపంచీకృతభూతా
న్యేవనకేవలభూతానితేషాంసర్వత్రవర్తమానత్వాత్ - తేభ్యశ్శరీరం
స్యాదితినవక్తవ్యం ననుశుక్లశోణిత సంబంధేనరూపేణ పరిణతానామేవ
భూతానాంశరీరకారణత్వేనవివక్షితత్వాత్-తాదృశాన్యేవశరీరస్యకా
రణమితినవక్తవ్యం-శుక్లశోణితేషుశరీరోత్పత్త్యదర్శనాత్తస్మాత్కర్మ
సహితాన్యేవశరీరస్యకారణాని-పంచభూతాదీనాందేశకాలాదీనాంచ
సర్వసాధారణత్వాత్ . తత్తత్కర్మవైచిత్ర్యమేవ శరీరవైచిత్ర్యహే

తుః - యథామృదాదీనాం సాధారణత్వేపికులాలవ్యాపారవైచిత్ర్యమే
దఘటాదికార్యవైచిత్ర్యహేతుః - యథాదృష్టాంతేఘటాదేఃమృదుపా
దానం కులాలవ్యాపారోనిమిత్తంఏవందార్ష్టాంతికేపిశరీరస్యపంచీకృత
భూతాన్యుపాదానం తత్తత్కర్మ నిమిత్తం - తస్మాద్భోగప్రదకర్మా
ణిసంతియథాజాగ్రత్స్వప్నయోః - కర్మాభావేశరీరాభావః- యథా
సుషుప్తౌ కించమృదిసత్యామపి కులాలవ్యాపారాభావే ఘటోత్పత్త్యభా
వః - తథాఈశ్వరసృష్టపంచభూతేషుసత్స్వపి ఆత్మజ్ఞానేన కర్మసువ
ష్టేషుసత్స్వజ్ఞానినశ్శరీరం నోత్పద్యతే।ననుకర్మశాస్త్రేఅవశ్యమనుభోక్త
వ్యంఇతి - నాభుక్తంక్షీయతే కర్మేత్యాదిచ - జ్ఞానశాస్త్రే జ్ఞానాగ్ని
స్సర్వకర్మాణిభస్మసాత్కురుతేతథా - ఇతివచనయోః పరస్పరవిరోధే
కథంనిర్ణయఃకర్తవ్యఇతిచేత్-శృణు, శాస్త్రేప్రబలవచనందుర్బలవ
చనంనాస్తి-ప్రబలంసిద్ధాంతవచనం - దుర్బలం పూర్వపక్షవచనం- ప్ర
బలందుర్బలంనిరస్యతి - తద్యథా అహింసాపరమోధర్మఇతివచనం -
ప్రబలమపితద్యాగపశువధఃకర్తవ్యఇతివచనమపిప్రబలంనిరస్యతి-ఏవమవ
శ్యమనుభోక్తవ్యమితివచనంతపసాకల్మషంహంతితిప్రబలవచనేనదుర్బ
లంసత్ నిరస్యతి - తస్మాత్సంచితేషుకర్మసుబహుషుసత్స్వపిఆత్మజ్ఞానే
నతానినశ్యంత్యేవ-కర్మాభావేజన్మాభావః- జన్మాభావేదుఃఖాభావః-
దుఃఖాభావేఆనందావాప్తిః-ఇత్యయమేవసిద్ధాంతః॥ ❋

ఇతిమననే చతుర్థవర్ణకస్సమాప్తః.

ఓం॥అస్యాత్మనఃదుఃఖంశరీరపరిగ్రహాత్ శరీరంకర్మహేత్వుక్తం -
తత్కర్మకింకతి విధమితిచేచ్ఛృణు - కర్మత్రివిధం - పుణ్యపాపంమి
శ్రితంచేతి - దేవాదిశరీరంపుణ్యకర్మఫలం - తిర్యగాదిశరీరంసర్వంపా
పకర్మఫలం - మనుష్యాదిశరీరంపుణ్యపాపమిశ్రితఫలం - ఏవముక్తత్రివి
ధమపికర్మఉత్కృష్టం - మధ్యమంసామాన్యమితిప్రత్యేకంత్రివిధం. ఏవ
ముక్తకర్మభేదేన జన్మభేదశ్చనానాప్రకారః - తథాహి - హిరణ్యగ
ర్భాదిశరీరంపుణ్యోత్కృష్టం - ఇంద్రాదిశరీరం పుణ్యమధ్యమం - యక్ష
రాక్షసపిశాచాదిశరీరంపుణ్యసామాన్యం- పరతాపకంటకవృక్షవిషవృక్ష

వ్యాఘ్రవృశ్చికోలూకాదిశరీరం సర్వం పాపోత్కృష్టం - పనసామ్రనారికే
ళాదిఫలపత్రపుష్పవినియోగవద్వృక్షలతాదిచ గ్రామసూకరగోమహిషగర్ద
భోష్ట్రాదికం సర్వం శరీరం పాపమధ్యమం - అశ్వత్థతులసీగవాశ్వాదిశరీ
రం పాపసామాన్యం - ఇహమనుష్యలోకే నిష్కామకర్మానుష్ఠానసాధ
నచతుష్టయసద్గురులాభ శ్రవణమననాత్మజ్ఞానక్రమేణ జీవన్ముక్తివిదేహ
ముక్త్యోర్యోగ్యం మనుష్యశరీరం మిశ్రకర్మోత్కృష్టం - స్వాశ్ర
మోచితకర్మానుష్ఠానకామ్యకర్మణాం అనుష్ఠానయోగ్యం శూద్రాదిమిశ్రక
ర్మమధ్యమం - చండాలపుల్కసకిరాతయవనాదిశరీరం మిశ్రకర్మసామా
న్యం - తస్మాద్వివేకినా పురుషేణ ఏతత్కర్మఫలతారతమ్యం విచార్య భూ
మౌ మనుష్యజన్మని మిశ్రకర్మోత్కృష్టం - యథాసిద్ధ్యేత్ - తథా స్వ
వర్ణాశ్రమకర్మాణి కృత్వా ఫలేచ్ఛాం విహాయ ఈశ్వరార్పణం కృత్వా ఆ
త్మవిచారద్వారా మోక్షప్రాప్తావేవ ప్రయత్నః కర్తవ్యః - ఇతిసిద్ధాంతః -
ఏతత్త్రివిధమపికర్మ కేనక్రియత ఇతి చేత్ - త్రివిధకరణైరేవ కర్తవ్యమితి
జానీహి - నను అస్మిన్ లోకే అహంకరోమి అహంకరోమీతి వదతాం సర్వేషా
మనుభవేనాస్మిన్ దేహే దేహాభిమానీ సన్ అహంశబ్దార్థతయా య ఆత్మా
వర్తతే - తస్యాత్మనః కర్తృత్వేవక్త్వేతం విహాయ త్రివిధకరణానాం భవ
ద్భిః కథం కర్తృత్వముచ్యత ఇతి చేత్ - ఆత్మా అవికారీ నిష్క్రియః స్వ
గతభేదశూన్యః తస్మాదాత్మనః కర్తృత్వం వక్తుం నశక్యతే - నను కర్తృ
త్వంతు ఆత్మనిష్ఠతయా భాతి - కర్తాన్యో నదృశ్యతే - తత్కథమితి
చేత్ - ఆత్మని ప్రతీయమానం కర్తృత్వం అధ్యాసాత్ - నతు స్వభావత
ఇతి జానీహి - స్వాభావికమితి చేత్ - న కేనాపి వేదాంతవిచారం కృత్వా
మమ ఇదం కర్తృత్వం పరిహరణీయం - అస్యానపాయే సంసారబంధోపి
నాపయాస్యతీతి వ్యర్థః ప్రయత్నః కరణీయః - ఆత్మనః కర్తృత్వం స్వాభా
వికం భవతు ప్రయత్నవిశేషేణ నశ్యత్వితి చేత్ - స్వభావస్య స్వరూపత్వాత్ -
స్వరూపనాశార్థం కోవా ప్రయత్నం కుర్యాత్ - స్వరూపనాశే సతి కో
వా పురుషార్థమనుభవేత్ - కించ అకర్తా జీవన్ముక్తో న చేత్ - వేదాం
తసంప్రదాయః గురుశిష్యోర్వచనస్య - కించ ఆత్మా అకర్తా సాక్షీ నిష్క్రి

యఇతిప్రతిపాదకస్య-నిష్కళంనిష్క్రియంశాంతంనిరవద్యంనిరంజనం- సా
క్షీచేతాకేవలోనిర్గుణశ్చఇత్యాదిశ్రుతివాక్యస్యాపిహానిస్స్యాత్- సుషు
ప్తౌఆత్మనివిద్యమానేపి కర్తృత్వంనదృశ్యతే - యదికర్తృత్వంస్వాభావి
కం - అగ్నేరుష్ణత్వమివోపలభ్యేత - తథానోపలభ్యతే - తస్మాదా
త్మనః కర్తృత్వంనస్వాభావికం - ననుసుషుప్తౌకర్తృత్వానుపలంభః
కరణవియోగాత్ - యథాతక్షాదేఃకర్తృత్వేవిద్యమానేపిస్నానభోజ
నాదిసమయేతదనుపలంభః - తద్వదత్రాపీతిచేన్న- తూష్ణీంభూతావ
స్థాయాంఅంతఃకరణసంయోగేవిద్యమానేపికర్తృత్వానుపలంభాత్ ఆత్మ
నఃకర్తృత్వంనస్వాభావికం - కింతుఆధ్యాసికమేవ - అధ్యాసోనామ
అన్యనిష్ఠధర్మాణాంఅన్యత్రావభానం - యథానౌనిష్ఠగమనస్య తీరస్థవృ
క్షే - తీరస్థవృక్షనిష్ఠాచలత్వస్యనౌకాయాంచాధ్యాసవశాద్భానం-ఏవం
త్రివిధకరణనిష్ఠకర్తృత్వస్యాత్మనిఆత్మనిష్ఠాకర్తృత్వస్యత్రివిధకరణేచభా
నమజ్ఞానవశాదేవ - తస్మాదాత్మనఃకర్తృత్వమారోపాదితిజానీహి - జ
డస్యత్రివిధకరణస్యఅచేతనత్వాత్- అచేతనస్యకథంకర్తృత్వంకరణత్ర
యస్యైవకర్తృత్వేతస్యకరణాంతరేణాపిభవితవ్యమితిచేన్న - యథా
లోకేఅచేతనస్యవాయోః వృక్షాదీనామున్మూలనేతేషాందూరనిరసనేచ
కరణం వినా కర్తృత్వం యథా జలప్రవాహస్యాప్యచేతనస్యవృక్షాదీ
నామున్మూలనేతేషాందూరనిరసనేచకరణంవినాకర్తృత్వందృశ్యతే- త
థాత్రివిధకరణస్యాపికరణాంతరంవినాకర్తృత్వముపపద్యతే- ఏతత్త్రివి
ధకరణకృతాని కర్మాణికానీతిచేదుచ్యతే - సవిశేషచింతా నిర్విశేషచిం
తాపరలోకచింతాభక్తిజ్ఞానవైరాగ్యచింతా ఇత్యాదివికారాస్సర్వేపిమ
నసాక్రియమాణానికర్మాణి మానసపుణ్యకర్మాణివిషయచింతాపరేషా
మపకారచింతా వేదశాస్త్రయోరప్రామాణ్యచింతాధర్మాద్యభావచిం
తాఇత్యాదిబుద్ధివికారాస్సర్వేపిమానస పాపకర్మాణిసవిశేషచింతా
యాఃనిర్విశేషచింతాయాఅపివిషయచింతాదిపాపచింతయామిశ్రీకృత్యా
నుష్ఠానం మానసంమిశ్రకర్మ - వేదశాస్త్రపఠనం - గీతాపఠనం-
సహస్రనామపఠనం- పంచాక్షరాదిమంత్రజపః-భగవన్నామకీర్తనం-

పరోపకారవార్తా - సత్యవాక్యం - మృదుభాషణంచ - వాచాకృ
యమాణం పుణ్యకర్మ - వేదశాస్త్రభూషణం - వేదాంతభూషణం - అస
త్యపిశునపారుష్యవార్తా - అపహాస్యవార్తా - చణత్యాదివచనం సర్వం
వాచికం పాపకర్మ - వేదాధ్యయనే పూజాకాలే ఏవమాదిపుణ్యవార్తా
సుచ పరనిందాయా అసత్యస్య పరిహాసస్యచ లౌకికవార్తాయాః ఏవమాది
పాపానాం మిశ్రీకృత్యానుష్ఠానం వాచకం మిశ్రకర్మ - పుణ్యతీర్థస్నా
నం - గురువేదాంతనమస్కారః - దేవపూజా ప్రదక్షిణం సజ్జనదర్శనం -
త్యాగః - లోకానుగ్రహసంచారః - ఏవమాదికర్మాణి కాయేనక్రియ
మాణాని కాయికం పుణ్యకర్మ - పరహింసా - పరస్త్రీసంగః - చౌర్యం
దుష్టసంగః - ఇత్యాది క్రియమాణాని కాయేన కర్మాణి కాయికం పాప
కర్మ - బ్రాహ్మణభోజనార్థం బ్రాహ్మణోపద్రవః - దేవాలయనిర్మా
ణార్థం పరద్రవ్యాపహారః - ప్రపాం స్థాపయిత్వా భృత్యకస్య ప్రదానం
ఏవమాదికర్మాణి పుణ్యాని పాపాని చ మిశ్రీకృత్య కాయేన సాధ్యమా
నాని కాయికం మిశ్రకర్మ - ఏతాని త్రివిధాన్యపి కర్మాణి సర్వాణ్యా[illegible]
ణి - విచారస్య కిం ఫలమితి చేత్ - ముఖ్యఫలమవాంతరఫలమితి ఫలద్వయ
మస్తి - కథమితి చేత్ - ఇమాని త్రివిధకర్మాణి త్రివిధైరేవ కరణైః క్రియంతే
ఆత్మా త్వహమాకాశవదసంగః నిరంశః పరిపూర్ణశ్చైతన్యరూపః - అనే
నకస్యాపి కర్మణః కర్తా - అతఏవ యచ్చాప్నోతి యదాదత్తే యచ్చాత్తి
విషయానిహ - యచ్చాస్య సంతతో భావః తేనచాత్మేతి గీయతే - ఇత్యుక్తః
ఆత్మశబ్దస్యార్థః తస్మాదేకమపి కర్మ చిదాకాశస్వరూపం మాం స్పృ
శతీతి జ్ఞాత్వా సంశయం విహాయ దృఢానుభవేనావస్థానం ముఖ్యఫలం - బ్ర
హ్మజ్ఞానే సత్యపి త్రివిధకరణమపి పుణ్యకర్మణ్యేవ స్థాపనీయం - పదసం
భవే మిశ్రకర్మణి వా స్థాపయితవ్యం - నకదాచిదపి పాపకర్మణి జ్ఞా
త్వా తథైవ అవస్థానమవాంతరఫలం - యథా కదళీపోషకస్య కదళీఫలం ము
ఖ్యఫలం - తత్పత్రతల్పాదికమవాంతరఫలం తథైవ త్రివిధకరణకృతకర్మ
జ్ఞానస్యాపి పూర్వోక్తఫలద్వయమితి జ్ఞేయం - నన్వంభసా పద్మపత్రమివ క
ర్మణా జ్ఞానీ న లిప్యతే - తస్య కో విధిః - న నిషేధో వా సత్యకర్తా -

కర్మసాక్షీ - కృతకృత్యఇతిసిద్ధాంతితత్వాత్ - తస్యజ్ఞానినఃఅజ్ఞానిన
ఇవపుణ్యాకర్మైవానుష్ఠేయం - ఇతిననియమః - కథమితిచేత్ - సత్యం,
జ్ఞానీకృతకృత్యఏవ - కర్తాపినభవతి-నతత్రసందేహః - తథాపి - బ్ర
హ్మవిత్ - బ్రహ్మవిద్వరః - బ్రహ్మవిద్వరీయాన్ - బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠః -
సఏవవిదేహముక్తః - అసౌవరిష్ఠఏవవృత్తిశూన్యః - తస్యైవనవిధిర్నిషే
ధశ్చ - అన్యేషామపిత్రయాణాంజ్ఞానమహిమ్నావిధినిషేధాభావేపివృత్తి
శూన్యత్వాభావాత్ - వ్యవహారవత్వాచ్చ - లోకానుగ్రహార్థంసదా
చారఏవస్థాతవ్యమిత్యుచ్యతే - నతునియమ్యతే- తస్మాత్తత్త్వజ్ఞానినా-క
ర్మిణాంముఖ్యకర్మవత్కర్మానుష్ఠేయం - జిజ్ఞాసూనాంముఖ్యోతుక
ర్మత్యక్త్వాబ్రహ్మైవసత్యం అన్యత్సర్వమనిత్యమితిజ్ఞానమేవోపదేష్టవ్యం
అత్రప్రకృతంకిమితిచేత్ త్రివిధకరణస్యైవకర్తృత్వంనాత్మనఇతినిశ్చితం
అథత్రివిధమపికరణంకిం స్వయమేవకర్తృ-అన్యేనప్రేరితంవా- ఇతివిచా
ర్యమాణేరాగద్వేషాదిప్రేరితమేవకర్తృ- నస్వయంకర్తృ - రాగ
ద్వేషాదౌసతికరణత్రయంవర్తతే-అసతినప్రవర్తతే ఇత్యన్వయ వ్యతి
రేకాభ్యాంరాగద్వేషాదేఃకరణప్రవర్తకత్వస్యఅనుభవసిద్ధత్వాత్ - న
న్వహందేవాలయంకారయామి అహంతటాకంకారయామీత్యాది వ్యవ
హారాత్ఆత్మాకారయితాభవత్వితిచేన్నఆత్మనః నిర్వికారత్వాన్నతత్రాపి
కారయితృత్వముపపద్యతే-ఆత్మనికారయితృత్వంభాతీతిచేత్ - జపాకుసు
మనిష్ఠలౌహిత్యంస్ఫటిక ఇవ రాగద్వేషాదినిష్ఠకారయితృత్వమాత్మనిభ్రాం
త్యాఆరోప్యతఇతిజ్ఞేయం - స్వాభావికంచేత్ - నకోపియత్నంకుర్యాత్
స్వభావస్యస్వస్వరూపత్వాత్ - కథంచిత్తస్యనాశేస్వరూపస్యైవనాశ
స్స్యాత్- ఆత్మజ్ఞానినోపికారయితృత్వంయదిస్యాత్ - ఆత్మాఅసంగఃని
ష్క్రియఃఅకారయితాఇతి ప్రతిపాదికా - అదృశ్యమవ్యవహార్యమగ్రా
హ్యమలక్షణమచింత్యమవ్యపదేశ్యంప్రపంచోపశమంశివ మద్వైతంచతు
ర్థంమన్యంతే-సఆత్మాసవిజ్ఞేయఃఇతిశ్రుతిర్భజ్యేత - కారయితృత్వస్యాజ
స్యత్వేతజ్జన్యముక్తేరపిజన్యత్వంస్యాత్ - సుప్తావపికారయితృత్వందృశ్యే
త-తస్మాదాత్మనః కారయితృత్వంనస్వాభావికం - కింత్వాగంతుకమేవ

ననుసుషుప్త్యాకారయిత్రృత్వా దర్శనమాత్రేణఆత్మనః కారయిత్రృత్వం
నాస్తీతివక్తుంనశక్యతే- గాఢాపాధ్యాయస్యాధ్యాపకత్వంవిద్యమాన
మపిశిష్యవర్గాసన్నిధానేనదృశ్యతేతద్వత్ - సుషుప్తౌ- కరణసంయోగా
భావాత్ - విద్యమానమపి కారయిత్రృత్వంనదృశ్యతే - జాగ్రత్స్వప్న
యోః కరణ సంయోగస్య సత్వాత్ దృశ్యత ఇతివక్తుం శక్యత్వాదితి
చేత్తర్హి జాగ్రదుదాసీనతూష్ణీంభావావస్థాయాం-కరణసంయోగస్యవిద్య
మానత్వాత్-కారయిత్రృత్వందృశ్యేత-తన్నదృశ్యతే తస్మాదాగంతుకమే
వేతివక్తవ్యం అన్యోన్యాధ్యాసాత్ అయోనిష్ఠదీర్ఘత్వాదిస్వభావవదయః
అగ్న్యు-అగ్నినిష్ఠోష్ణత్వప్రకాశాదయః-అయసిభాంతి - తద్వదేవరాగ
ద్వేషాదినిష్ఠకారయిత్రృత్వమాత్మని- ఆత్మనిష్ఠాకారయిత్రృత్వం రాగద్వే
షాదౌచభాతి-నన్వచేతనస్యరాగద్వేషాదేః కారయిత్రృత్వం- నహి
ఘటఃఘటాంతరంప్రేరయతీతిచేత్ సత్యం- తదాపికుత్రచిద్యోగతావశా
త్ జడః ప్రేరయతి-యోగ్యతాభావాత్కుత్రచిన్నప్రేరయతి- యథాజ
డోప్యగ్నిఃగంధకాదిసంయుక్తంగాకేచూర్ణవిశేషైః సహితస్సన్ జడమే
వబృహన్నళికాంతస్థితస్థూలపాషాణం ప్రేరయిత్వాతేన చతురంగసే
నాంహంతి-కిం చ ప్రేతశరీరంజడమపిస్వజ్ఞాతిక్రియమాణాపరక్రియాంప్ర
తిస్వయంకారయిత్రృభవతి ఏవమచేతనమపి రాగద్వేషాదికారయిత్రృభ
వతి-తర్హి ఆత్మాప్యుపీకేశవః-పరద్వంద్వమీతివదంత్యాద్రుశేః కింతాత్ప
ర్యమితిచేత్-ఆదిత్యవత్సన్నిధానమాత్రేణ సర్వజనప్రవృత్యానుకూల
స్స్యాత్-తస్యతత్వజ్ఞ్యంచతత్వాపంచతత్ఫలంచయథానస్యాత్-తథాఆ
త్మనోపిమంతవ్యం-అయస్కాంతోపిసన్నిధానమాత్రేణ స్వానుకూలకాంత
శిలాంయథానస్పృశతి - తథాప్రాణికమాణిపిఆత్మానమితిజ్ఞేయం - త
స్మాదాత్మనోనిరంజనత్వసిద్ధికారిత్వాభంగః- ఏవమాత్మస్వరూపేప్రసి
ద్ధగురుణాఉపదిశ్యమానేపిప్రతిబంధత్రయేణనిశ్చయోభవతి- ప్రతిబం
ధత్రయంచసంశయభావనా- అసంభావనా- విపరీతభావనాచేతి- ఋ
గాదిశాఖాసూపదిశ్యమానంఉపనయనాదికర్మ అనేకవిధంయథా- త
థాఋగాదిశాఖాసూపదిశ్యమానమాత్మతత్వ మనేకప్రకారంవానవా

ఇతిసంశయః సంశయభావనా - సాసకలవేదాంత తాత్పర్యావధారణ
రూపశ్రవణేననశ్యతి- ఏవంసత్యపిషాం వేదాంతానాం అద్వైతేబ్రహ్మణ్యే
వతాత్పర్యమితిశ్రవణేనప్రమావిషయే సంశయేనఇదంద్వైతంనసంభా
వ్యతే-సత్యత్వేనప్రతీయమానేషు జీవేశ్వరజగత్సు పరస్పరభిన్నేషుసత్సు
ఇతిబుద్ధిరసంభావనా - ఇయంస్వానుభవదృష్టాంతాదిరూపయుక్త్యాత్మకమ
ననేననశ్యతి ఏవంశ్రవణేమననేకృతేపిఅనాద్యవిద్యావాసనయాసర్వస్యా
పిజగతః యథాపూర్వం సత్యత్వప్రతీతిః విపరీతభావనా- సాబ్రహ్మైకా
కారప్రత్యయప్రవాహరూపనిదిధ్యాసనేన నశ్యతి- ఏవంప్రతిబంధత్రయ
స్యనాశకారణే- యథాసర్వస్యదాహకోప్యగ్నిః మణిమంత్రాది ప్రతిబంధ
కైరేకంతృణమపిదగ్ధుంనశక్నోతి- ఏవంజ్ఞానాగ్నిరపిప్రతిబంధైః ప్రతిబద్ధ
స్సన్ అజ్ఞానతత్కార్యేషుకించిదపిదగ్ధుంనశక్నోతి - పూర్వోక్తప్రకా
రేణాస్మిన్ ప్రతిబంధత్రయేప్యపనీతేసతిసద్యఏవాగ్నిః తృణమివఅవిద్యాం
తత్కార్యంసర్వమపిదగ్ధుంశక్నోతి - కించఉపక్రమోపసంహారావభ్యా
సోపూర్వతాఫలం అర్థవాదోపపత్తీచలింగం తాత్పర్యనిర్ణయే॥ ఇతి
వచనేనషడ్విధలింగైః తాత్పర్యనిర్ణయః కర్తవ్యః- అత్రఛాందోగ్యేష
ష్ఠాధ్యాయే - సదేవసోమ్యేదమగ్రఆసీత్ - ఏకమేవాద్వితీయమిత్యుప
క్రమ్య - ఐతదాత్మ్యమిదంసర్వంతత్సత్యమిత్యఖండైకరసఏవోపసంహృ
తః - ఇత్యుపక్రమోపసంహారైక్యరూపంలింగం - తత్త్వమసీతినవకృత్వః
తస్యైవాభ్యాసఃద్వితీయం - అఖండైకరసస్యప్రత్యక్షాది ప్రమాణాంత
రావిషయత్వమపూర్వతాతృతీయం - తస్యతావదేవ చిరంయావన్న
విమోక్ష్యేథసంపత్స్య ఇతి-అఖండైకరసజ్ఞానస్యప్రారబ్ధభోగానంతరం
విదేహకైవల్యరూప ఫలవచనం చతుర్థం- యథాసోమ్యైకేన మృత్పిం
డేనేత్యాదినా దృష్టాంతకథనముపపత్త్యాఖ్యంషష్ఠం- అర్థవాదస్తుపం
చమం- సృష్టిస్థితిప్రళయప్రవేశ సంశయమననతత్త్వ పదార్థపరిశోధన
ఫలప్రతిపాదకాఇతి సప్తార్థవాదాః-తత్రతస్మాద్వా ఏతస్మా దాత్మన
ఆకాశస్సంభూతః - ఇత్యాద్యాస్సృష్ట్యర్థవాదరూపాఃశ్రుతయః- ఆ
కాశాదేస్సర్వస్య బ్రహ్మణఏవోత్పత్తేః - తస్మిన్నేవావస్థానాత్ - పున

స్థితిప్రలయాత్ - మృదుత్పత్తిస్థితిలయాత్మకస్యఘటాదేః - మృదభేద వత్ కారణబ్రహ్మమాత్రతామువగమయంత్యః- మహావాక్యస్థంబ్రహ్మాద్వితీయత్వం సంభావయామాసుః-యథా ఏతమేవసీమానంవిదార్యైతయాద్వారాప్రాపద్యత - తత్సృష్ట్వాతదేవానుప్రావిశత్ - అనేనజీవేనాత్మనానుప్రవిశ్యనామరూపేవ్యాకరవాణీత్యాద్యాశ్శ్రుతయః- బ్రహ్మణ ఎవజీవరూపేణ ప్రవేశంబ్రువంత్యః - బహిస్థితాంతర్గృహేప్రవిష్టదేవదత్తవత్- జీవబ్రహ్మణోరభేదంమహావాక్యార్థం సంభావయామాసుః - తథాయః పృథివ్యాంతిష్ఠన్ పృథివ్యామంతరోయంపృథివీనవేద- యస్యపృథివీశరీరం - యంపృథివీమంతరోయమతి - ఇత్యేవమకఆత్మాంతర్యామ్యమృతఇత్యాది నియమనశ్రుతిశ్చైతత్యంతాభేదే నియామ్యనియామకభావానుపపత్తేః - తయోర్భేదమేవసంభావయంతి - తథా- సవాఏషమహానజఆత్మాజరోఽమరః - యదగ్నేలోహితంరూపమిత్యాద్యాః - తత్త్వంపదార్థపరిశోధనరూపాః శ్రుతయః జీవేశ్వరోభయగతవిరుద్ధధర్మనిరసనద్వారాతయోరైక్యమేవసంభావయంతి-తథా బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం అమృతస్సమభవత్-ఇత్యాద్యాశ్చఅభేదజ్ఞానస్యనిరతిశయఫలప్రదర్శనేనఅభేదస్యవివక్షితత్వంజ్ఞాపయంత్యః తమేవసంభావయంతి-ఇత్థంసృష్టిస్థితిలయప్రవేశనియమనతత్త్వంపదార్థపరిశోధనఫలప్రతిపాదకైస్సప్తవిధార్థవాదైరనుగృహీతంసత్ జీవబ్రహ్మైక్యరూపమఖండైకరసమేవఅవాంతరవాక్యైస్సహితంసత్ప్రతిపాదయతి- అతఃఅఖండైకరసత్వేనైవ మహావాక్యార్థోఽవక్తవ్యః- ఇతిషడ్విధలింగైః శ్రుతితాత్పర్యావధారణాశ్రవణమిత్యుక్తం - ఇదానీం కింప్రకృతమితిచేత్ - మదుక్తప్రకారేణవిచార్యరాగద్వేషాదినాప్రేరితంసత్ త్రివిధకరణంత్రివిధకర్మకరోతి ప్రధానప్రేరితసేనయా సంపాదితంజయంరాజాఅహంజితవానిత్యాత్మన్యారోపయతి- ఎవమాత్మాచరాగద్వేషాదిప్రేరకత్వాం అజ్ఞానాత్ ఆత్మన్యభిమన్యతేఏవమాత్మనః కర్తృత్వంకారయితృత్వంచనాస్తి. ఇతి యఃదృఢంనిశ్చినోతిసఎవజీవన్ముక్తః॥ ... ✲

ఇతిమననే పంచమవర్ణకస్సమాప్తః.

ఓం పూర్వం ప్రతిజ్ఞాతదుఃఖాదిసప్తకే దుఃఖశరీరం కర్మ రాగద్వేషాదిచ ఉత్తరోత్తరం హేతుత్వేనోక్తాని - ఇదానీం షష్ఠవర్ణకే రాగద్వేషాదివృత్తిభేదాః - అభిమానః-అవివేకః- అజ్ఞానం చ కథ్యతే-రాగః-ద్వేషః- కామః-క్రోధః- లోభః-మోహః- మదః-మాత్సర్యం-ఈర్ష్యా-అసూయా - దంభః - దర్పః - అహంకారః - ఇచ్ఛా - భక్తిః - శ్రద్ధా-ఇతి రాగద్వేషాదివృత్తయః. షోడశ స్త్రీవిషయకచిత్తవృత్తిః రాగః-అపకారకతర్కః-ప్రత్యపకారేచ్ఛా ద్వేషః - గృహక్షేత్రాదిసంపాదనేచ్ఛా కామః - తస్య విఘ్నకర్తరి వైరేచ్ఛా క్రోధః - స్వసంపాదితేషు కించిదపి సత్పాత్రేన దేయమితిబుద్ధిః లోభః- ఐశ్వర్యమితిమదేన కృత్యాకృత్యే అవిచార్య తూష్ణీమవస్థానం మోహః- స్వస్య సంపదస్తి కిం వా కిం వా కర్తుమశక్యమితిబుద్ధిర్మదః - స్వసమానసంపన్నదర్శనాసహనం మాత్సర్యం-ఇదం దుఃఖం తం విహాయ మమ కిమిత్యాగతమితి చిత్తవృత్తిరీర్ష్యా- ఇదం దుఃఖం మమైవ తస్యాపి న కిమిత్యాగతమితిబుద్ధిః సూయా- అనేన ధర్మేణ మమ ప్రసిద్ధిర్భూయాదితి చిత్తవృత్తిర్దంభః- మమ న కోపి సమానః ఇతి బుద్ధిః దర్పః - సర్వత్రాగ్రహః అహంకారః- అవర్జనీయప్రాశనమోచనాదికర్మణి కీర్షా ఇచ్ఛా- గురౌ సజ్జనేషు దేవతాసు చాతిప్రీతిః భక్తిః- యాగాదికర్మసు వేదాంతవాక్యే గురూపదేశే చ విశ్వాసః శ్రద్ధా-ఇతి షోడశవిధం రాగద్వేషాః-ఆత్మవికారప్రకరణే చిత్తవృత్తివిచారస్య కిం ప్రయోజనమితి చేచ్ఛృణు-సకలజీవానాం బంధమోక్షౌ మనస ఏవ నాన్యేన- కథమితి చేత్ స్వభావనిర్మలస్య మనసః అశుద్ధేన యోగో బంధః- శుద్ధరూపేణావస్థానం మోక్షః- రాగాదిచతుర్దశవృత్తయో హ్యశుద్ధాః-భక్తిశ్రద్ధే ద్వే అపి శుద్ధే రాగాదిత్రయోదశవృత్తయస్సర్వేషాం ప్రయత్నం వినైవ పునః పునరాగచ్ఛంతి-పాపేష్వేవ మనుష్యాన్ ప్రవర్తయంతి - తద్వృత్తిశీలానామధోగతిరేవ నోర్ధ్వగతిః- రాగాదివృత్తీర్నిరుధ్య భక్తిశ్రద్ధాభ్యామేవ కర్మ కుర్వతః క్రమేణ సంసారనివృత్తిర్భవిష్యతి- తస్మాత్పురుషః స్వచిత్తం సమ్యక్ శోధయిత్వా అశుద్ధిహేతు రాగాదివృత్తీర్విసర్జయిత్వా-శుద్ధిహేతు భక్తిశ్రద్ధయోరేవ చిత్తం స్థాపయేత్ - ఇచ్ఛయా క్రియమాణతృప్తిపా

సాదివ్యాపారైః మూత్రపురీషవిసర్జనాదికమేవ చస్యైకమశక్యం - తత్త్యాగస
త్యపిదుఃఖమాగచ్ఛతి - తేనకర్మణాంత్యాగోపనాస్తి - తస్మాద్వైదికం
శనమోచనాదికం కర్మకర్తవ్యమేవ - ఏవంజాగ్రత్స్వప్నయోః రా
గాదౌసతి కర్మణస్తి - సుషుప్తిమూర్ఛాసమాధిమూర్ఛాద్యవస్థాసు
రాగాదిర్నాస్తి - కర్మణాం వాస్తి - అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం రాగాదేః క
ర్మహేతుత్వం సిద్ధం - ఇతఃపరంతద్రాగాదేః కేనఆగచ్ఛతీతిచేత్ ఏవం
వ్యాప్తిరస్తి వేదచేత్ అస్తి - స్త్రీజనస్య అహంస్త్రీజన ఇతియావదభిమా
నోస్తి తావద్రాగాదిపూర్వకం భర్తృశుశ్రూషణం గృహాదౌపాకక్రి
యాదికమేవ న ప్రవృత్తిర్నాగచ్ఛతి - పురుషజనస్యాపి యావదభిమానః ఆగ
చ్ఛతి తావద్రాగాదిపూర్వకం దారాదిపరిగ్రహకృషివాణిజ్యాదికర్మసు చ
ప్రవృత్తిర్నాగచ్ఛతి ఏవం సర్వేషాం జీవానాం వర్ణాశ్రమాద్యభిమానే
న రాగాదిపూర్వకం స్వస్వవ్యాపారే ప్రవృత్తిరాగచ్ఛతి - తస్మాద్రాగాదే
రభిమాన ఏవ కారణం - అస్య విచారస్య కిం ఫలమితిచేత్ ముముక్షుః పురుషః
జాతివర్ణాశ్రమవయోవస్థాద్యభిమానం న కుర్యాచ్చేత్ - తస్మిన్ తస్యైకైకబంధస్స
ర్వోభవతీతిజానీహి - అభిమానే సతి రాగః అభిమానాభావే రాగాద్య
భావః - ఇత్యన్వయవ్యతిరేకయుక్త్యా జానీహి - తత్కథమితిచేత్ - జా
గ్రదాద్యవస్థాసు వర్ణాశ్రమాద్యభిమానస్య విద్యమానత్వాత్ - రాగద్వే
షాదినిమిత్తకాప్రవృత్తిరాగచ్ఛతి - సుషుప్త్యౌదాసీన్యావస్థాయాం చవ
ర్ణాశ్రమాద్యభిమానాభావాత్ - రాగద్వేషాదినిమిత్తకాప్రవృత్తి
ర్నాస్తి - ఇత్యేతజ్జానీహి - తర్హి అయమభిమానః కేనాగచ్ఛతీతిచేత్
అవివేకేనాగచ్ఛతి - తత్కథమితిచేత్ సర్వేషాం జీవానాం దేహవ్యతిరిక్త
త్వేనసత్యేఽపివివేకాభావాదేవ - అహంబ్రాహ్మణః - అహంక్షత్రియః -
అహంవైశ్యః - అహంశూద్రః - అహంబ్రహ్మచారీ - అహంగృహస్థః - అ
హంవానప్రస్థః - అహంసన్న్యాసీ - అహంపురుషః - ఇత్యాద్యభిమా
నోజాయతే - తదవివేకాదన్యోహేతుః - అస్యఅభిమానస్యఅవివేకం వినా
అన్యచ్ఛరీరమవలంబ్య ఇతిచేత్ క్షత్రియస్య అహంబ్రాహ్మణ ఇతి స్త్రియః
పురుష ఇతి బ్రహ్మచారిణః అహంగృహస్థ ఇత్యభిమానోస్తు - స నశ్యతే -

తస్మాచ్ఛరీరమవలంబ్యాభిమానః నాగచ్ఛతి-శిఖాయజ్ఞోపవీతమవలంబ్య
అహంబ్రాహ్మణఇతి-కాషాయకమండల్వాదికమవలంబ్య అహంసన్న్యా
సీతిచఅభిమానంగచ్ఛతీతిచేత్- శిఖాయజ్ఞోపవీతాదిః క్షత్రియవైశ్యకుల
యోరప్యస్తి-కాషాయకమండల్వాదిః శేషాంచిచ్ఛూద్రాణాంతపస్వినామ
ప్యస్తి-తేషామేతేషాంచఅహంబ్రాహ్మణః - అహంసన్న్యాసీత్యభిమానః
స్యాత్-తన్నదృశ్యతే-స్త్రీపురుషాభిమానవత్-అవయవవిశేషమవలంబ్య
అహంబ్రాహ్మణఇత్యభిమానఇతి చేత్ - సర్వేషామవయవవిశేషాభా
వాత్ ఏకరూపత్వాత్- అవయవవిశేషోహ్యవలంబనంనభవతి తర్హి-విశి
ష్టమాతృపితృజన్యావయవవిశేషమవలంబ్య అభిమానవిశేషఇతి చేత్-తజ్జ
న్యరోమనఖదంతమాత్రశరీరాద్యవయవానామపిబ్రాహ్మణత్వాదివ్యవ
హారస్స్యాత్-సనదృశ్యతే-తస్మాదవివేకంవినా అన్యత్కిమప్యవలంబ్యాభి
మానంగచ్ఛతీతిబ్రహ్మణాపివక్తుంనశక్యతే - తర్హి అథ బ్రాహ్మణత్వా
ద్యభిమానః కేనాగచ్ఛతి-సమ్యగ్విచార్యమాణే లోకే ఉత్సవమితికల్యాణమి
తిసఖేతి సేవేతి అనేనవస్తుసమూహస్యతత్తన్నామ్నావ్యవహారః ప్రవర్త
తే-తథామాయామయస్యాపిఅనిర్వచనీయస్యాపి - దేహేంద్రియాదిసం
ఘాతస్యైవలోకస్యవ్యవహారేణకేవలంబ్రాహ్మణః - క్షత్రియః-వైశ్యః-
శూద్రః-స్త్రీ-పురుషః-నపుంసకః - ఘూర్జరః-మహారాష్ట్రకః - ఆం
ధ్రః - కర్ణాటకః - ద్రావిడః - శాస్త్రీ - దీక్షితః - అవధానీ-పౌరా
ణికః - సాంగః-స్థాయీ-శైవః - భాగవతః - సేవకః - ప్రధానీ-రా
జా-మంత్రీ - గురుః - శిష్యః-ఇత్యాదిసకలనామవ్యవహారఃకాలత్రయే
ప్యాత్మనఃనామరూపవ్యవహారోనాస్తి- ఇత్యేవంరూపవిచారాకరణమే
వావివేకః- అనేనైవావివేకేనసర్వేషామాత్మనివర్ణాశ్రమాద్యభిమానః
అగచ్ఛత్- అయమవివేకః కేనాగచ్ఛతీతిచేత్ స్వస్యజీవస్యచిదాత్మస్వరూ
పస్యఅనాదికాలమారభ్య ఆవరణమాత్మజ్ఞానైకనాశనోద్యంయదనాద్య
జ్ఞానంతదేవకారణం - ఇదమేవాజ్ఞానంమాయామిహనజానామీతివ్యవహ్రి
యతే-ననులోకేఖద్యోతమేకంవినాకోపిఆత్మానంనజానాతీతిచేత్- స
ర్వేభ్రాంతాఏవ - తత్కథమితిచేత్ - అహంబ్రాహ్మణః - అహంక్షత్రి

యః - అహం వైశ్యః - అహం శూద్రః - అహం బ్రహ్మచారీ అహం
గృహస్థ ఇత్యాది రూపేణ మిథ్యాభూతమిమం దేహమేవ సర్వేజా
నంతి- శరీరవ్యతిరిక్తమాత్మానం నకోపి జానాతి - అతస్సర్వే భ్రాంతా
ఏవ-జనులోకే కేచిత్ శాస్త్రజ్ఞాః పౌరాణికాశ్చ దేహమనాత్మత్వేనమ
న్యమానాః ఘటకుడ్యసన్నిభం దేహం విహాయాన్యమేవాత్మానం జానంతి -
హే స్వామిన్ భవద్భిః ఆత్మానం కోపి న జానాతీతి కథముచ్యత ఇతి చేత్ హే
పుత్ర తేపి పరమార్థమాత్మానం న జానంతి- కింతు కర్తారం భోక్తారం
పరిచ్ఛిన్నం లోకాంతరగామినం చిదాభాసరూపం వ్యావహారికం జీవాత్మా
నమేవ ఆత్మత్వేన జానంతి - తం వినా అకర్తారం అభోక్తారం అపరిచ్ఛి
న్నం అచలం- చిద్రూపం పారమార్థికం ఆత్మానం న జానంతి - ఇదం అ
జ్ఞానం కేన గచ్ఛతీతి చేత్-అనాదిత్వేన వేదేషు శాస్త్రేషు చ ప్రసిద్ధత్వాద
స్య కారణం కర్తుం న శక్యతే-తర్హి అనాదేరజ్ఞానస్య అంతో నాస్తి చేదంతోపి
నాస్తి చేన్నిత్యత్వం-తథా చేత్ జీవస్య ముక్తిర్న స్యాత్ - ఇతి చేచ్ఛృణు -
అజ్ఞానస్య ప్రాగభావస్యాపి అంతోస్త్యేవ - లోకే కేషాంచిత్ప్రాగభావానాం
ఆదిర్భావస్యాంతో నాస్తి - కేషాంచిదంతాభావవ్యాదిర్నాస్తి- తత్కథమి
తి చేత్-ప్రాగభావస్య ఆదిర్నాస్తి - అంతోస్తి- ప్రధ్వంసాభావస్య అం
తో నాస్తి ఆదిరస్తి-కించ వాతపిత్తశ్లేష్మజన్యవ్యాధేః మూలాజ్ఞానేపి వైద్య
శాస్త్రోక్తైరౌషధైః యథా నివృత్తిర్దృశ్యతే-తథా అజ్ఞానస్య మూలాజ్ఞాన
పి వేదాంతశాస్త్రోక్తవాక్యజన్యజ్ఞానేన నాశో భవతి - ఇతి సిద్ధాంతః- అ
స్యాజ్ఞానస్య స్వరూపలక్షణం కిమితి చేత్-తద్బ్రూవచ్మి - తథాహి - తద
జ్ఞానం సత్ - నాసత్ - నాపి సదసత్ - న సావయవం - న నిరవయ
వం - నోభయాత్మకం - న భిన్నం - నాభిన్నం - నాపి భిన్నాభిన్నం -
కింత్వనిర్వచనీయం - తత్కథమితి చేత్-తత్త్వజ్ఞానేన బాధితత్వాత్-న సత్
శశవిషాణ నరవిషాణ గగనారవిందవత్ అసదపి న- అహమజ్ఞ ఇతి సర్వై
రనుభూయమానత్వాత్ - నాపి సదసత్-పరస్పరవిరోధాత్-స్థూలాకా
శః సూక్ష్మః - తస్మాదపి సూక్ష్మః అపంచీకృత ఆకాశః తస్మాదపి సూక్ష్మాః
గుణాః-తేభ్యోపి సూక్ష్మమజ్ఞానం-తస్మాదపి సూక్ష్మస్యాపి మూలకారణ

త్వాత్ - అజ్ఞానంనసావయవం - స్థూలపదార్థజగదాకారేణపరిణా
మాన్ననిరవయవం - అన్యోన్యవిరోధాన్నోభయాత్మకం ఆత్మనఃభిన్న
మితిచేత్ అద్వైతవిరోధాత్-ఆత్మసత్తాతిరిక్తసత్తాభావాచ్చ-నభిన్నం-
అభిన్నమితిచేత్ ఆత్మనఃశక్తిమత్త్వాభావప్రసంగాత్- పరాస్యశక్తిర్వివి
ధైవశ్రూయతే-ఇతిశ్రుతివిరోధాచ్చ . తదపినసంభవతి - కించఆత్మనః
జడత్వంవామాయయావాచేతనత్వంస్యాత్ - ఆత్మనఃవిద్యాదినామ్నా
చభవితవ్యం - ఆత్మనఃసచ్చిదానందస్వరూపస్యఅనృతజడదుఃఖమపిస్యా
త్ - తస్మాద్భిన్నాభిన్నయోర్విరోధాత్ - నోభయాత్మకం- తస్మా
దజ్ఞానంఅనిర్వచనీయం - ఏవంభూతాదనాదేఃఅజ్ఞానాదవివేకః - త
స్మాదభిమానః - తస్మాద్రాగద్వేషాదిః - తేనకర్మ - కర్మణాశరీ
రం - తస్మాద్దుఃఖంసాంసారికం - ఆత్మనఃఅజ్ఞానాత్పరం పరయాభవ
తీతిజ్ఞాతవ్యం - తర్హిఏతద్దుఃఖంకదాగమిష్యతీతిచేత్ శరీరేగతేసతిదుః
ఖంగమిష్యతి - శరీరంచకర్మణినష్టేసతినశ్యతి - కర్మచరాగద్వేషా
దౌనష్టేసతినశ్యతి - రాగద్వేషాదిశ్చఅభిమానేనష్టేనశ్యతి - అభిమాన
శ్చ - అవివేకేనశ్యతిసతినశ్యంతి-అవివేకశ్చాజ్ఞానేనశ్యతిసతినశ్యతి - అ
జ్ఞానంచాద్వైతబ్రహ్మస్వరూపస్యాత్మనః స్వస్యదృఢనిశ్చయరూపేణబ్ర
హ్మైవాహమహంబ్రహ్మాస్మీతిమహావాక్యజన్యజ్ఞానేనవినశ్యతి - నాన్యే
నేతిజ్ఞాతవ్యం - నను - బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకాన్యపిప్రాయశ్చిత్త
రూపసత్కర్మభిర్వినశ్యంతి - తాదృశకర్మశక్త్యాఅల్పంమిథ్యా
భూతం-ఇదమజ్ఞానంకిమితినగచ్ఛేదితిచేత్ - కర్మణఃఅజ్ఞానస్యచవిరో
ధోనాస్తి-కర్మాజ్ఞానంవర్ధయతి - యథాఅమావాస్యాంధకారంమే
ఘావరణంవర్ధయతితథాకర్మాజ్ఞానంవర్ధయతి - ననివర్తయతి -
తమంధకారం సూర్యః యథానివర్తయతి -తథాఅజ్ఞానం జ్ఞానమేవ
నివర్తయేత్ - నకర్మ - నను త్రివిధ కరణ జన్యంకర్మ విజ్ఞానస్యా
ప్యంతఃకరణజన్యవృత్తిత్వేనకర్మత్వాత్-తత్కథమజ్ఞానంనాశయేత్ -
ఇతిచేచ్ఛృణు- సత్యంవృత్తిఃమానసకర్మైవ- సావృత్తిఃజ్ఞానస్యాజ్ఞాన
నివర్తనేరూపగ్రహణేనేత్రవత్ ఉపాధిభూతైవ-నస్వయంనివర్తికా

జ్ఞానంతునిత్యం-తద్జ్ఞానం-స్వరూపజ్ఞానంవృత్తిజ్ఞానమితిద్వివిధం - సుషు
ప్త్యావజ్ఞాన ప్రకాశకం జ్ఞానంస్వరూపజ్ఞానం - జాగ్రత్స్వప్నయో
ర్విషయప్రకాశకంవృత్తిజ్ఞానంయథా- ఆదిత్యప్రకాశస్యాపినేకదేశ
నేకదర్పణాదిష్వభివ్యక్తయశ్చ తాసాంవిచ్ఛేదేప్యాదిత్యదీప్తిశ్చ తథాజా
గ్రత్స్వప్నయోః వృత్తిజ్ఞానప్రకాశః సుషుప్త్యాంస్వరూపజ్ఞానప్రకాశశ్చ
ఇతిజ్ఞేయం - నహి జాగ్రత్స్వప్నయోస్స్వరూపజ్ఞానం నాస్తీతిచేత్-స్వ
రూపజ్ఞానంసర్వస్వావస్థాస్వపి - వృత్తయః సుషుప్త్యానసంతి - వృత్త
యఃసర్వాఅప్యంతఃకరణధర్మాః - జ్ఞానమాత్మస్వరూపం - తత్స్వ
రూపభూతంజ్ఞానంవృత్తిషుప్రవిశ్యాజ్ఞానంనాశయతి- కేవలంబుద్ధివృత్తిః-
జ్ఞానంనాశయితుంనశక్నోతి-తస్మాదాత్మనః అజ్ఞానవిషయత్వాకారవృత్తిప్ర
విష్టైవస్వరూపజ్ఞానేనైవవినాశ్యం-నబుద్ధివృత్యాకేవలకోటిసహస్రే
ణాపివినాశ్యం-యథాసతృణమైంధనపాపకర్మణానాశయతి ఏవంవృత్తిజ్ఞా
నమేవఅజ్ఞానంనాశయతి- యథా- సూర్యస్యంశిలారూపమపిప్రకాశయ
క్తత్వేనగత్వదీపనశక్తిః కిం హ్రియతే - ఏవంవృత్తిజ్ఞానస్యాపిసనోవృత్తి
రూపత్వేపిస్వప్రవిష్టస్వరూపజ్ఞానయుక్తత్వాత్జ్ఞానమితివ్యపదేశో గౌ
ణః - నకర్మణానిత్యవపదేశః - ననుసుషుప్త్యాస్వరూపజ్ఞానస్య అజ్ఞానప్ర
కాశకత్వేనవిరోధాభావాత్-కథంజ్ఞానంఅజ్ఞానంనాశయేత్- ఇతిచేత్
రూపజ్ఞానస్య అజ్ఞానేనవిరోధాభావేపివృత్తిజ్ఞానస్యాజ్ఞానేనవిరోధో
స్తి - వృత్తౌప్రవిష్టస్యాపి జ్ఞానస్య స్వరూప జ్ఞానత్వాత్ - కథమ
జ్ఞానేనవిరోధఇతిచేత్ - తృణాదేః ప్రకాశకత్వే నాదిత్యకిరణస్య తేన
విరోధాభావేపి-సూర్యకాంతప్రవిష్టస్యతస్యైవ యథాతృణాదిదాహ
కత్వేనతేనవిరోధః-తథాస్వరూపజ్ఞానస్యకేవలస్యాజ్ఞానేనవిరోధాభా
వేపివృత్తివిశిష్టస్యతస్యఅజ్ఞానేనవిరోధోస్తి - నను వృత్తిజ్ఞానేనైవ అజ్ఞాన
తత్కార్యనాశేపివృత్తౌతత్రప్రవిష్టజ్ఞానస్యాపి విద్యమానత్వాత్కథమ
ద్వైతంసిద్ధ్యేత్ - కతకరజోన్యాయేనవృత్తిజ్ఞానస్యాపి జ్ఞానం తత్కా
ర్యంచనివర్తయిత్వాస్వయమపిస్వయమేవనివర్తయేత్ - వృత్తినాశే
సతివృత్తౌప్రతిబింబితంజ్ఞానమపిబింబభూతం స్వరూపజ్ఞానమేవగచ్ఛతి -

తతః అద్వైతం ఆత్మస్వరూపమేవావశిష్యతే - ఏవం జ్ఞానేనైవ జ్ఞానస్య
వినాశః - ఏవంభూతమజ్ఞానం ఆత్మవిచారేణైవ గచ్ఛతి - న తు కర్మభిః
న యోగోపాసనాభ్యాం వా - జ్ఞానం వస్తుతంత్రం - అత ఏవ కర్తుమకర్తు
మన్యథాకర్తుమశక్యం - ఉపాసనయోగౌ చ పురుషతంత్రత్వాత్కర్తుమ
కర్తుమన్యథాకర్తుం శక్యౌ - తాభ్యాం చిత్తైకాగ్ర్యమణిమాద్యష్టై
శ్వర్యం చ సాధ్యతే - న తు జ్ఞానం - ఉపాసనయోగౌ మనోవ్యాపారరూ
పత్వాత్ క్రియాత్మకౌ - న వస్తుతంత్రౌ - తస్మాద్వస్తుతంత్రం జ్ఞానం క
ర్మణా నాయాతి - కింతు విచారేణైవ సాధ్యం - సాంగ్రాహికస్యం స్వ
ర్ణమిత్యాదివస్తునిర్ణయః లక్షణపరీక్షాభ్యాం నిఘర్షణచ్ఛేదనతాపనాభ్యాం
న తు స్నానసంధ్యావందనప్రాణాయామాదినా కస్యాపి సాధ్యమితి నిశ్చ
యః - ఏవమాత్మజ్ఞానమపి ఆత్మానాత్మవిచారం వినా ఉపాసనాదిభిః సాధయితుం
న శక్యతే - తస్మాన్ముముక్షుః ఇతరవ్యాపారం విహాయ శ్రవణమననాభ్యాం స
దా ఆత్మానాత్మవిచారమేవ కుర్యాత్ - ఏవం పదేశపరః - అస్మిన్నేవ జ
న్మని సంసారబంధాద్విముక్తస్సన్ విదేహముక్తిం జీవన్ముక్తిం చ ప్రాప్నో
తి - ఇతి సకలవేదాంతాః ఘుష్యంతి - ఏవం మయోక్తం - హే పుత్ర
త్వం విశ్వాసేన గృహీత్వా చిన్మాత్రేణ తిష్ఠ - న తు కదాచిదపి కర్తృత్వాది
రూపేణ తిష్ఠ॥

ఇతి మననే షష్ఠవర్ణకస్సమాప్తః.

ఓం ఇతః పరం అస్మిన్ సప్తమవర్ణకే ఆత్మానాత్మవివేకః తత్సాధ్యం
బ్రహ్మైక్యం చ కథ్యతే - ఆత్మానాత్మవివేకేన ఆత్మజ్ఞానం జాయత
ఇతి ఖలూక్తం - స ఆత్మా క ఇతి చేచ్ఛృణు - ఆత్మా శరీరత్రయవిలక్షణః
అవస్థాత్రయసాక్షీ - పంచకోశవ్యతిరిక్తః - సచ్చిదానందలక్షణః అనా
త్మా తు శరీరత్రయం తస్య కిం లక్షణమిత్యుక్తే అనృతజడదుఃఖరూపం - తచ్చ
వ్యష్టిసమష్ట్యాత్మకం - సమష్టివ్యష్టిలక్షణం ప్రథమవర్ణకే ఉక్తం - అత్రా
ప్యుచ్యతే - వనమివ సమష్టిః - వృక్షా ఇవ వ్యష్టిః సమస్తం సమష్టిః - వ్య
స్తం వ్యష్టిః - ఏవం శరీరత్రయమపి వ్యష్టిసమష్ట్యాత్మకం - తత్కథమితి చేత్ -
సమష్టిస్థూలశరీరం సమష్టి సూక్ష్మశరీరం సమష్టికారణ శరీరమితి వ్య

స్థూలశరీరం వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరం సమష్టికారణశరీరమితిచ శరీరత్రయస్యాపి సమ
ష్టివ్యష్టిరూపేణ షట్ప్రకారం - అస్మిన్నస్య సమష్ట్యుపాధినా ఈశ్వరత్వం వ్యష్ట్యు
పాధినా జీవత్వం - నతు స్వతః ఆత్మన ఏకత్వాత్ ఆత్మనః మాయోపాధినా
ఈశ్వరత్వం - అవిద్యోపాధినా జీవత్వం - నతువా స్వవశితయా వజ్ఞానాది
తావద్బంధవిముక్తిశ్చ సృష్ట్యాదిశ్చనాయాతి · జీవేశావాభాసేనకరోతిమా
యాచవిద్యాచస్వయమేవభవతీతి సకలజీవమాతా శ్రుతిశ్చ ఏవమేవోపది
శతి - ఈశ్వరస్య సమష్టికారణశరీరేఽభిమానః నాస్తి కుతః ఇతిచేత్ - తదా
మహాసుషుప్తౌ సంసారస్య లీనత్వేన అభిమానకారణాభావాత్ - అతః
సమష్టికారణోపాధిక ఈశ్వరః అవ్యాకృతః అంతర్యామీతిచోచ్యతే అతః
ముక్తికాంక్షిభిరుపాస్యతే అస్యోపాసనాయామశక్తానాం శ్రుతిః
సమష్టిసూక్ష్మశరీరోపాధికమీశ్వరముపాసీత ఇత్యుపదిశతి - తస్య హిరణ్య
గర్భసూత్రాత్మా మహాప్రాణ ఇతి నామానిసంతి అస్యాపి హిరణ్యగర్భస్య సూ
క్ష్మశరీరేఽభిమానోఽస్తి వా న వా ఇతి చేత్ తదా స్వప్నస్థానాదభిమానా
శ్రయస్థూలశరీరప్రవేశాభావాత్ సూక్ష్మశరీరేఽస్యాభిమానః ఈశ్వరస్య
నాస్తి - అస్య సూక్ష్మోపాధీశ్వరస్యోపాసనాయామశక్తానాం జీవానాం ప్రతి
సమష్టిస్థూలోపాధికస్యేశ్వరస్యోపాసనాం శ్రుతిర్విధత్తే - తస్యేశ్వరస్య
విరాట్ వైరాజః వైశ్వానర ఇతి నామానిసంతి - అస్యాపి సమష్టిస్థూలసమ
ష్టిశరీరేఽభిమానోఽస్తి వా న వేతి విచార్యమాణే నాస్తి - కథమితిచేత్ సకలజీ
వశరీరాణాం సమష్టిభూతస్య శరీరత్వేనాస్థానాత్ - ఆహమిత్యవ్యా
వర్తనీయప్రతియోగ్యభావాత్ - ఏతచ్ఛరీరోపహితస్య ఈశ్వరము
పాసితుమశక్తానాం జీవానామితి శ్రుతిః - రాజససాత్త్వికతామసగుణ
సహితస్య సృష్టిస్థితిసంహారకర్తుః బ్రహ్మవిష్ణురుద్రరూపనామధేయస్య దు
ష్టనిగ్రహశిష్టపరిపాలనాయ మత్స్యకూర్మాదిదివ్యావతార కర్తురీశ్వర
స్యోపాసనాం విధత్తే - ఏవం బ్రహ్మాదిమూర్తిధరస్య ఈశ్వరస్యావతారస్య తత్తదా
త్మతావభిమానోఽస్తి వా న వేతి చేదభిమానోఽస్తి - అభిమానాభావే తేషాం స్వా
త్మత్వాత్ సృష్ట్యాదికార్యం కర్తుం నశక్యతే - అతః అభిమానోఽస్త్యేవ ఈశ్వర
స్యాపి జీవవత్ అభిమానేసతి జీవాదీశ్వరస్య కో విశేష ఇతిచేత్ విశేషోఽస్తి కథ

మితి చేత్-జీవానాం స్వస్వదేహేషు అహంతా చ మమతా చ సంతతమస్తి-
ఈశ్వరస్య తు స్వమూర్త్యభిమానః కృపయా లోకసంగ్రహార్థం తత్తత్కార్య
సమయ ఏవ ఈశ్వరేణ కేవలం కల్ప్యతే ఘటేన స్వస్వామికార్యమివ ఇతి
జీవాభిమానస్య ఈశ్వరాభిమానస్య చాస్తి మహాన్ భేదః - మూర్తిస్వ
రూపమీశ్వరముపాసితుమశక్తానాం శాస్త్రం మూర్తిరూపేణ కల్పితతా
మ్రాదిప్రతిమోపాసనాం విధత్తే - అత ఏవ ప్రతిమాం కేచిదీశ్వరబుద్ధ్యా
ఉపాసతే-సర్వత్ర బ్రహ్మాదిమూర్తిష్వపి తత్తత్ప్రతిమాస్వపి అంతర్యామి
పరమేశ్వర ఏక ఏవ స్థితత్వాత్ తేషాం తేషాముపాసకానాం ఫలం తదాతి -
మహాత్మా ఈశ్వరస్య ప్రతిమాస్వరూపస్య విచార్యతే తత్ర తత్రేశ్వరా బహవః భిన్న
భిన్నతయా వర్తంతే ఇతి మత్వా అన్యోన్యకలహం కుర్వంతే-తస్మాదంతర్యా
మీశ్వర ఏక ఏవ ఇతి జానీహి -తర్హి సర్వత్రేశ్వరస్యైకత్వే శాస్త్రం కథం కల్పిత తత్
న్మూర్తిభేదమంగీకృత్య తత్తదుపాసనాభేదం కథం విధత్తే-ఇతి చేత్-బహి
ర్ముఖానపి శనైః శనైరంతర్ముఖాన్ కృత్వా పరమాత్మని జీవాత్మనా
స్యైక్యబోధయిత్వా తేషాం ముక్తిం దాతుమేవ అనాదికాలమారభ్య ప్రవృ
త్తభావమంగీకృత్య తేషాం బుద్ధిమనుసృత్య భేదేన శాస్త్రోపాసనాం విధత్తే
న తు తాత్పర్యేణ-ఏవమీశ్వరస్య పరమాత్మనః సమష్టిత్రయశరీరోపాధిక
ఈశ్వరత్వసిద్ధిప్రకార ఉక్తః-అథేదానీమేకస్యైవ పరమాత్మనః-వ్యష్టిశరీ
రత్రయోపాధినా జీవత్వసిద్ధిప్రకార ఉచ్యతే - వ్యష్టికారణశరీరోపాధియు
క్తస్య పరమాత్మన ఏవ ప్రాజ్ఞః- పారమార్థికః అవిద్యావచ్ఛిన్న ఇతి నామా
ని సంతి-వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరోపహితస్య పరమాత్మనః తైజసః స్వప్నకల్పితః
ప్రాతిభాసిక ఇతి నామాని సంతి-వ్యష్టిస్థూలశరీరోపహితస్య పరమాత్మనః
విశ్వః వ్యావహారికః చిదాభాస ఇతి నామాని సంతీతి జానీహి అస్య జీవస్య శ
రీరత్రయస్యాపి కిమర్థమితి చేత్-ప్రయోజనమస్తి-అంతఃకరణప్రతిబింబో
జీవః అతః జీవస్య సూక్ష్మశరీరం ప్రథమమావశ్యకం - పశ్చాత్ స్థూలశరీరం
వినా కర్మకర్తృత్వాభావాత్ . స్థూలశరీరమప్యావశ్యకం- ఇదం కా
ర్యశరీరద్వయమపి కారణశరీరం వినా అవస్థాతుమశక్యం-అతః కారణశరీ
రమప్యావశ్యకం-ఏవం జీవస్య వ్యష్టిశరీరత్రయమప్యావశ్యకం-అస్య జీవస్య

అస్మిన్ వ్యష్టిశరీరత్రయే అభిమానోస్తి వానవేతి విచార్యమాణే అభిమానోస్తి-కథమితిచేత్- జీవస్యాకర్మకర్తృత్వేశరీరాభిమానాభావే జీవస్య తత్తత్కర్మకర్తృత్వం నోపపద్యతే- తదభావేశరీరమేవనోత్పద్యతే- శరీరాభావేజీవత్వమేవనసంభవతి- తస్మాజ్జీవస్యాభిమానోస్తి - ఏవంపరమాత్మా ఏకఏవవ్యష్టిసమష్ట్యుపాధిభ్యాంజీవేశ్వరభావంగతః - అస్యదృష్టాంతోస్తి వేతిచేత్ - యథా-ఏకస్యైవదేవదత్తస్య పుత్రపౌత్రోపాధిభ్యాంపితాపితామహఇతి నామద్వయమస్తి- తథాఅవిద్యామాయోపాధిభ్యాంఆత్మనఏకస్యైవ జీవేశ్వరత్వమాగతం- నను పూర్వోక్తదృష్టాంతేనామద్వయంయుజ్యతే కించిద్జ్ఞత్వసర్వజ్ఞత్వాదివిశిష్టభేదస్యకోవాదృష్టాంతః - ఇతిచేత్ దృష్టాంతోస్తి-ఏకమేవజలంబ్రహత్తటాకస్థంసత్ ఏకగ్రామసంరక్షణమహాశక్తిమత్ ఘటస్థంసత్ ఏకగృహరక్షణాల్పశక్తిమత్ యథాజాతం-అగ్నిరేకఏవస్థూలమహావర్తిస్థస్సన్ బహుదూరప్రకాశకమహాశక్తిమాన్ అల్పవర్తిస్థస్సన్ గృహమాత్రప్రకాశకాల్పశక్తిమాంశ్చ యథాజాతః తథా ఆత్మనోపి బృహత్కారణభూతమాయోపాధినాసర్వజ్ఞత్వంఅల్పేనకార్యరూపావిద్యోపాధినాకించిద్జ్ఞత్వంచాగతం- నతుసర్వజ్ఞాత్మాకించిద్జ్ఞాత్మా ఇతిఆత్మద్వయమస్తి- అతఏవవేదాంతశాస్త్రేంచతత్పదస్యత్వంపదస్యచసంబంధత్రయేణాపిఅఖండంబోధయతి సంబంధత్రయంకిమితిచేత్-పదయోస్సామానాధికరణ్యసంబంధః - పదార్థయోర్విశేషణవిశేష్యభావసంబంధః- పదాభ్యాంసహవాపదార్థాభ్యాం సహవాప్రత్యగాత్మనోలక్ష్యలక్షణభావసంబంధః- ఏవంసంబంధత్రయం అస్యదృష్టాంతః-సోయందేవదత్తఇత్యత్రఇదంసంబంధత్రయమస్తి - సఇతిశబ్దస్య అయమితిశబ్దస్యచ ఏకఏవదేవదత్తపిండఏవసమానాధికరణఇతి తయోశ్శబ్దయోస్సామానాధికరణ్యసంబంధోస్తి తథాతత్పదస్యత్వంపదస్యచఏకమేవచైతన్యం సమానాధికరణం తస్మాత్పదద్వయస్యాపి సామానాధికరణ్యసంబంధోస్తి-తత్కాలతద్దేశవిశిష్టదేవదత్తవాచకః సఇతిశబ్దార్థస్యఏతత్కాలఏతద్దేశవిశిష్టదేవదత్తవాచకాయాం శబ్దార్థస్యాపి అన్యోన్యభేదవ్యావర్తకత్వేనఅన్యోన్యం విశేషణవిశేష్యభావసంబంధో

స్తి-తథాసర్వజ్ఞత్వపరోక్షత్వాదివిశిష్టచైతన్యవాచకతత్పదార్థస్యకిం
చిద్జ్ఞత్వాపరోక్షత్వాది విశిష్టచైతన్యవాచకత్వంపదార్థస్యచఅన్యో
న్యభేదవ్యావర్తకత్వేనఅన్యోన్యంవిశేషణవిశేష్యభావసంబంధో స్తితథా
తత్త్వంపదయోఃతత్పదార్థయోర్వాఅఖండసచ్చిదానందమాత్రగ్రహణే
విరుద్ధాంశంవిహాయఅవిరుద్ధాంశభూతచైతన్యమాత్రలక్ష్యకత్వేన లక్ష్య
లక్షణభావసంబంధో స్తి-ఇమమేవలక్ష్యలక్షణభావసంబంధం భాగ త్యాగ
లక్షణేతి-జహదజహల్లక్షణేతిజానీహి-తతః-థమితిచేత్ - శాస్త్రేషువా
క్యార్థగ్రహణేముఖ్య వృత్తిఃగుణ వృత్తిఃలక్షణా వృత్తిరితి వృత్తిత్రయ
మస్తి - రాజాగచ్ఛతీతి వాక్యార్థేముఖ్యవృత్తిః - నీలముత్పలమితి
వాక్యార్థేఅగ్నిర్మాణవకఇతిగుణవృత్తిః- లక్షణావృత్తిస్త్రివిధా -
జహల్లక్షణాఅజహల్లక్షణాజహదజహల్లక్షణాచేతి-గంగాయాం ఘో
షఃప్రతివసతిశోణోధావతి సోయందేవదత్తఇతి చక్రమేణలక్షణావృత్తి
త్రయస్యోదాహరణవాక్యాని-ఏతేషుముఖ్యార్థగ్రహణేవిరోధాత్ -
లక్షణావృత్తిర్గ్రాహ్యేతిఇతిజ్ఞేయం-తత్త్వంపదయోర్వాచ్యార్థః లక్ష్యార్థః
కఇతిచేదుచ్యతే-మాయా-మాయాప్రతిబింబః-మాయాధిష్ఠానబ్రహ్మచ
త్రయమేకీభూయతత్ పదవాచ్యార్థః- బ్రహ్మమాత్రంతత్పదలక్ష్యా
ర్థః - అవిద్యా - అవిద్యాప్రతిబింబః - అవిద్యాధిష్ఠాన సాక్షిచైత
న్యంఏతత్త్రితయమేకీభూయత్వంపదవాచ్యార్థః సాక్షికూటస్థచైత
న్యమాత్రంత్వంపద లక్ష్యార్థః- తస్మాత్తత్త్వంపదవాక్యార్థగ్రహణే
వాచ్యార్థజీవేశ్వరయోర్విరోధాత్. తయోర్విరుద్ధాంశంవిహాయఅవి
రుద్ధాంశబ్రహ్మచైతన్యస్యచఏకత్వాత్ - బ్రహ్మకూటస్థాలక్షయిత్వాఅ
ఖండార్థంతయోరైక్యమేవమహావాక్యేనబోధ్యతే-యథాపుత్రపౌత్రో
పాధిద్వయపరిత్యాగేపితృపితామహత్వాభావేనఏకదేవదత్త ఏవావశి
ష్యతే-మహాతటాకఘటోపాధిపరిత్యాగేశైత్యద్రవమధురఏవావశిష్యతే
మహావర్తిఅల్పవర్తిపరిత్యాగేలోహితోష్ణప్రకాశస్వభావఏకఏవావశి
ష్యతే- తథామాయావిద్యోపాధిత్యాగే సచ్చిదానంద స్వభావమేక
మాత్మవస్త్వేవావశిష్యతే - ఏవంవిచార్య పరిపూర్ణస్వభావప్రత్య

గాత్తై...ర్నమమస్వరూపం-అహంబ్రహ్మాస్మి- బ్రహ్మైవాహమస్మీత్యస్య భ
వః యస్యమహానుభావస్య జాగర్తి-సఏవముక్తః సఏవకృతకృత్యః సఏవ
బ్రాహ్మణః ఇతిసర్వే వేదాంతాః భేరీవాద్యవద్ఘుష్యన్తి॥

ఇతిమననేనసప్తమవర్ణకస్సమాప్తః.

ఓమితిః పరమాత్మనః ప్రాగుక్త శరీరత్రయవిలక్షణత్వంఅవస్థాత్రయ
సాక్షిత్వంపంచకోశవ్యతిరిక్తత్వంసచ్చిదానందస్వరూపత్వంచ చత్వారి
లక్షణాని చతుర్భిర్వర్ణకైరుచ్యంతే తేషుశరీరత్రయవిలక్షణత్వం పంచ
కోశవ్యతిరిక్తత్వం చతటస్థలక్షణం-అవస్థాత్రయసాక్షిత్వం తట
స్థలక్షణం - సచ్చిదానందరూపత్వం స్వరూపలక్షణం - తథాఆకా
శాదిశరీరాంతంద్రృశ్యజాతం నేతినేతీతివాక్యేన పరిహృత్యావశిష్టః పరమాత్మా
త్యేక... లక్షణం- అస్యప్రపంచస్య ఉదయస్థానంతదాత్మన స్త్వ
తటస్థలక్షణం-సచ్చిదానందపూర్ణం నిత్యమాత్మన స్తస్యతత్స్వరూపల
క్షణం - అస్మిన్నష్టమవర్ణకే శరీరత్రయవిలక్షణత్వముచ్యతే- శరీరత్ర
యస్యాజ్ఞానేనద్విలక్షణత్వమపిద్రష్టవ్యమితి ప్రథమతః శరీరత్రయము
చ్యతే స్థూలంసూక్ష్మంకారణమితి-శరీరంత్రివిధం-తత్రసర్వేషాంప్రత్యక్షం
కరచరణాద్యవయవోపేతం స్తంభవద్దృశ్యమానం -తత్-స్థూలశరీరంస
ప్తదశావయవాత్మకం సూక్ష్మశరీరం-అజ్ఞానమేవ కారణశరీరం ఏతేషాం
శీర్యక్షీయత ఇతి వ్యుత్పత్త్యాశరీరమితి నామ ఇదంస్థూలశరీరంఅన్నాభావె
శీర్యతే అన్నేవిద్యమానేవ్యాధినాశీర్యతే-తదభావేపివయసా పరిణామేపి శీ
ర్యతే-పల్లవమివసూక్ష్మశరీరమపికదాచిద్వర్ధతే కదాచిత్క్షీయతే-రా
గద్వేషాద్యంతఃకరణప్రవృత్తిజృంభణమేవసూక్ష్మశరీరస్యవృద్ధిః తేషాంసం
కోచఏవజీర్ణతా-కారణశరీరస్యాప్యహంజీవఇతివృద్ధిః అహంబ్రహ్మాస్మీతి
సంకోచః అనయోస్సూక్ష్మకారణశరీరయోరుక్త రూపావృద్ధి జ్ఞానిషు
దృశ్యతే సంకోచశ్చజ్ఞానిషుదృశ్యతే-ఏవంశరీరత్రయస్యాపి జడంయాద
హనశరీరమితినామ-ఏతేషాందేహ ఇతినామ - దహ్యతఇతివ్యుత్పత్త్యాగ
తం-లోకేసర్వోపిస్థూలోదేహః అగ్నినాదహ్యతే- సూక్ష్మశరీరంకారణశ
రీరంచనకదాచిదప్యగ్నినాదహ్యతే- తత్కథమేతేషాందేహత్వమితిచేద

గ్నిరప్యధికేన తాపత్రయేణ సర్వమపి దహ్యతే- అతః శరీరత్రయస్యాపి దే
హా ఇతి నామ యుజ్యతే-స్థూలశరీరస్యస్త్రంభవత్-స్థూలభూత కార్యత్వేన
స్థూలత్వం - సూక్ష్మస్య స్థూలశరీరవత్- స్థూలత్వాభావాత్ సూక్ష్మభూత
జన్యత్వాచ్చ సూక్ష్మత్వం - లీవంశబ్దార్థఙంగమయతీతిలింగ ఇతినామ అ
స్యాగతమితిజ్ఞేయం స్థూలసూక్ష్మశరీరద్వయమపి పంచభూతేభ్య ఉత్థితమి
త్యుక్తం- ఇదానీం కారణశరీరాదుత్థితమితి కథముచ్యత ఇతిచేద్బ్రూమః - అ
ధ్యారోపసృష్టౌ తథా పంచభూతోత్థితమిత్యుక్తం-తథైవాత్మనశ్శరీరత్వే
ఽజ్ఞానం కారణమితి యుగపత్సృష్టౌ సర్వస్యాపి జగతః అజ్ఞానమేవ కారణ
మితికృత్వా శరీరద్వయస్యాపి అజ్ఞానమేవ కారణమిత్యుక్తం- కథం క్రమసృ
ష్టిః కథం వా యుగపత్సృష్టిరితి చేదుచ్యతే - మూలప్రకృతిః-అవిద్యాయా
యా ఆవరణం విక్షేపః - ఆకాశః - వాయుః - అగ్నిః- ఆపః-పృథివీతి క్ర
మేణ ఉత్పత్తికథనం క్రమసృష్టిః-సర్వోఽపి ప్రపంచః ఆత్మాఽజ్ఞానేన జాత ఇ
తి కథనం యుగపత్సృష్టిః- స్థూలస్య ప్రత్యక్షేణానుభూయమానత్వాత్త
త్ర న సందేహః - సూక్ష్మశరీరస్య బహిరప్రతీతేః తదస్తీతి జ్ఞానం కథం జా
యత ఇతి చేద్బ్రూమః - సప్తదశకరణకార్యైః తత్సూక్ష్మశరీరం జ్ఞాతుం శ
క్యం తత్సప్తదశకరణకార్యమపి స్థూలశరీరే కర్తుం న శక్యత ఇతి చేత్- సుషు
ప్తిమూర్ఛామరణేష స్థూలశరీరే విద్యమానేఽపి-సప్తదశకార్యానాముద
ర్శనాత్ - జాగ్రత్స్వప్నయోస్తత్కార్యదర్శనాత్-స్థూలశరీరే అతి
రేకేణ సప్తదశావయవాత్మకం లింగశరీరమస్త్యేవ - ఇత్యవగంతవ్యం ఇ
దం సూక్ష్మశరీరమపి స్థూలశరీరం వినా న కదాచిదపి కార్యం కరోతి- అతః ఉ
భయమపి దర్శనాదికార్యం కరోత్వితి చేత్ వివేకేన విచార్యమాణే దర్శనాది
కార్యం సకలమపి సూక్ష్మశరీరసాధ్యమేవ - నతు స్థూలశరీరసాధ్యం - క
థమితిచేత్ కాష్ఠమాశ్రిత్యాగ్నిః దాహపాకాదికర్మ కరోతి - కాష్ఠాభా
వే న కరోతి - తథాప్యగ్నికార్యమేవ దాహపాకాది - నతు కాష్ఠకార్యం
యథా తథా స్థూలశరీరమాశ్రితేన సూక్ష్మశరీరేణ క్రియమాణమపి దర్శనా
దికం సూక్ష్మకార్యమేవ-నతు స్థూలకార్యం-అతః దర్శనాదికార్యేణాను
మేయం సప్తదశావయవం సూక్ష్మశరీరమిత్యుక్తం-జ్ఞానేంద్రియపంచకం-

కర్మేంద్రియపంచకం ప్రాణపంచకం మనోబుద్ధిశ్చేతి సప్తదశావయవాః -
ఏతత్సప్తదశాంగం సూక్ష్మశరీరం- శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వా ఘ్రాణాని జ్ఞా
నేంద్రియాణి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః ఏతేషాం విషయాః జ్ఞానసాధన
త్వాత్ జ్ఞానేంద్రియాణి- సుఖప్రకాశాభివ్యంజకసత్వగుణకార్యత్వాత్ -
ఏతేషాం జ్ఞానసాధనత్వం- వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాః కర్మేంద్రియా
ణి - వచనాదానగమన విసర్గానంద రూపక్రియాసాధనత్వేన తేషాం
కర్మేంద్రియత్వం- చంచలమలినరజోగుణకార్యత్వేన తేషాం క్రియాసా
ధనత్వం - ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాః ప్రాణాః ఉచ్ఛ్వాసని
శ్వాసాదివ్యాపారైః శరీరధారకత్వాత్ - బలప్రదత్వాచ్చ - ప్రాణ
సంజ్ఞాః- తాదృశసామర్థ్యం చ తేషాం రజోగుణజన్యత్వాదితి జ్ఞేయం. విమ
ర్శాంతఃకరణవృత్తిర్మనః- నిశ్చయాత్మికాంతఃకరణవృత్తిర్బుద్ధిః- ఏవం
సూక్ష్మశరీరస్య సప్తదశావయవాః- లోకేఽస్మిన్ వస్తుని జ్ఞాతవ్యే ఉద్దేశో
లక్షణం పరీక్షా చేత్యుపాయత్రయమస్తి- తత్ర వస్తునామగ్రహణమాత్ర
ముద్దేశః- వస్తుస్వరూపగ్రహణం లక్షణం- వస్తుస్వరూపవిచారః పరీక్షా-
సప్తదశావయవనామగ్రహణముద్దేశో జాతః- ఇతః పరం లక్షణం పరీక్షాం
చ వదామః - లక్షణం నామావ్యాప్త్యతివ్యాప్త్యసంభవాఖ్య దోషత్రయ
రహితలక్షణం- లక్ష్యైకదేశే లక్షణస్యావర్తనమవ్యాప్తిః - యథా- కపి
లాగౌరితి - అలక్ష్యే లక్షణస్య వర్తనమతివ్యాప్తిః - యథా చతుష్పా
ద్గౌరితి - లక్ష్యమాత్రే లక్షణస్యావర్తనమసంభవః- యథా ఏకశఫా
గౌరితి- దోషత్రయరహితః అసాధారణధర్మః- గోస్సాస్నాదిమత్త్వం
లక్షణం- జ్ఞానేంద్రియాణాం కిం లక్షణమితి చేచ్ఛృణు క్రమేణ కథయిష్యా
మః- దిగధిష్ఠానదేవతయా ప్రేరితం సత్ కర్ణశష్కుల్యవచ్ఛిన్ననభోదేశే
స్థిత్వా అష్టాదశభాషాణాం వేదశాస్త్రాణాం చ ఇదమిత్థమితి జ్ఞాత్రృ యదిం
ద్రియం తచ్ఛ్రోత్రేంద్రియం- పరీక్షా కీదృశీతి చేత్ కర్ణశష్కుల్యవచ్ఛిన్న
నభ ఏవ జ్ఞానాత్వితి చేత్- సుషుప్తిమూర్ఛాదిసమయేఽపి కర్ణశష్కుల్యవచ్ఛి
న్నం నభః విద్యమానమపి శబ్దం న గృహ్ణాతి తస్మాత్తదన్యదితి పరీక్షా- త్వగింద్రి
యం కిమితి చేత్ వాయురూపాధిష్ఠానదేవతయా ప్రేరితం సత్ త్వచం సర్వ

త్రగాశ్రిత్య శీతముష్ణం మృదుకఠినం కర్కశమిత్యనేకవిధం స్పర్శం యజ్జానా
తి- తత్త్వగింద్రియం- త్వగేవ జానాతీత్యుక్తే సుషుప్త్యాదిషు త్వచి విద్యమా
నాయామపి స్పర్శం న జానాతి తస్మాన్న త్వగింద్రియం- చక్షురింద్రియం కి
మితి చేత్ సూర్యరూపాధిష్ఠాన దేవతయా ప్రేరితం సత్ కృష్ణతారాగ్ర
మాశ్రిత్య నీలం పీతం శ్వేతం రక్తం హరితం ధవళం స్థూలం సూక్ష్మం హ్రస్వం
దీర్ఘమిత్యుక్త బహురూపం యజ్జానాతి తచ్చక్షురింద్రియం - కృష్ణతారా
గ్రమేవ జానాతీతి చేత్ సుషుప్త్యాదిషు తద్విద్యమానమపి తద్రూపం న జా
నాతి- తస్మాత్తన్న చక్షురింద్రియం- రసనేంద్రియం కిమితి చేత్ వరుణరూపా
ధిష్ఠాన దేవతయా ప్రేరితం సత్ జిహ్వాగ్రమాశ్రిత్య మధురతిక్తామ్లాది షడ్వి
ధాన్ రసాన్ యజ్జానాతి తద్రసనేంద్రియం రసనైవ జానాతీతి చేత్సుషుప్త్యాదిషు
రసనామాత్రే విద్యమానమపి రసం న జానాతి అతః న తద్రసనేంద్రియం- ఘ్రా
ణేంద్రియం కిమితి చేత్ అశ్వినీ దేవతయా ప్రేరితం సత్ నాసాగ్రమాశ్రిత్య సు
గంధం దుర్గంధం చ యజ్జానాతి- తద్ఘ్రాణేంద్రియం - నాసాగ్రమేవ జానా
తీతి చేత్ సుషుప్తౌ విద్యమానమపి గంధం నైవ జానాతి తస్మాన్న తద్ఘ్రాణేం
ద్రియం- ఏవం జ్ఞానేంద్రియలక్షణాని- ఇతః కర్మేంద్రియలక్షణము
చ్యతే- అగ్నిరూపాధిష్ఠాన దేవతయా ప్రేరితం సత్ తాలుమూలముత్తరా
ధరోష్ఠం కంఠం హృదయం నాభి ఏవమాదిస్థానాన్యాశ్రిత్య పూర్వోక్త శబ్ద
భేదాన్ యదుచ్చరతి తద్వాగింద్రియం సుషుప్త్యాదౌ తద్విద్యమానమపి తా
ల్వాది అక్షరాణి నోచ్చరతి- తస్మాన్న తద్వాగింద్రియం- ఇంద్రరూపాధిష్ఠా
న దేవతయా ప్రేరితం సత్ కరతలమాశ్రిత్య ఆదానాది క్రియాం యత్కరోతి
తత్పాణీంద్రియం సుషుప్త్యాదౌ విద్యమానమపి కరతలం కరోతి అతో న త
త్పాణీంద్రియం- ఉపేంద్రరూపాధిష్ఠాన దేవతయా ప్రేరితం సత్ పాదతల
మాశ్రిత్య గమనం యత్కరోతి తత్పాదేంద్రియం- సుషుప్త్యాదౌ విద్యమానమ
పి పాదతలం గమనక్రియాం న కరోతి అతో న తత్పాదేంద్రియం- మృత్యురూ
పాధిష్ఠాన దేవతయా ప్రేరితం సత్ గుదమాశ్రిత్య యత్పురీషవిసర్జనాదికం క
రోతి తత్పాయ్వింద్రియం- సుషుప్త్యాదౌ విద్యమానమపి గుదం న కరోతి అతో
న తత్పాయ్వింద్రియం- ప్రజాపతిరూపాధిష్ఠాన దేవతయా ప్రేరితం సత్ యో

సలింగమాశ్రిత్య శుక్లశోణితమూత్రవిసర్జనం యత్కరోతి తదుపస్థేంద్రి
యం పుష్ట్యాదౌ యోనిలింగంచ విసర్జనం కరోతి - అతః సతదుభయం
ఉపస్థేంద్రియం ఏవం కర్మేంద్రియాణ్యుక్తాని - అథప్రాణపంచకల
క్షణముచ్యతే - విశిష్టనామకాధిష్ఠానదేవతయా ప్రేరితస్సన్ యః హృది
స్థిత్వా ఉచ్ఛ్వాసం కరోతి సః ప్రాణః - విశ్వసృష్టనామకాధిష్ఠానదేవత
యా ప్రేరితస్సన్ గుదేస్థిత్వా యః నిశ్వాసం కరోతి సః అపానః - విశ్వయోని
నామకాధిష్ఠానదేవతయా ప్రేరితస్సన్ అంతర్బహిశ్చ శరీరేస్థిత్వా ఇం
ద్రియాణాం బలముత్పన్నః వర్తతే స వ్యానః యః అజనామకాధిష్ఠానదేవ
తయా ప్రేరితస్సన్ కంఠేస్థిత్వా సుషుప్తావింద్రియాణాం గోళకేషు లయం
కారయిత్వా జాగ్రతి పునరింద్రియాణి గోళకేషుస్థాపయిత్వా ఉత్క్రమణ
కాలే ఇంద్రియాణి గృహీత్వా లోకాంతరం గచ్ఛతి స వాయురుదానః - జ
యనామకాధిష్ఠానదేవతయా ప్రేరితస్సన్ నాభిదేశేస్థిత్వా భక్ష్యభోజ్య
లేహ్యచోష్యరూపచతుర్విధాన్నం జఠరాగ్నౌ పాచయిత్వా శరీరపుష్టింక
రోతి - స సమానవాయుః - ఏవం పంచప్రాణా ఉచ్యంతే - నాగకూర్మ
కృకరదేవదత్తధనంజయాః ఉపవాయవః తేషామపి పూర్వోక్తపంచప్రా
ణేష్వేవాంతర్భావః - తత్రనాగః వాంతింకరోతి - కూర్మః ఉన్మీలనం
కరోతి - నిమీలనంచ - అధరోష్ఠయోః సంయోగం విభాగంచ - కృక
రః క్షుధంకరోతి - దేవదత్తః విజృంభణంకరోతి - ధనంజయః శరీరస్య ఉచ్ఛూ
నతాంకరోతి - ఇతః పరమంతఃకరణచతుష్టయముచ్యతే - మనః - బుద్ధి
చిత్తమహంకార ఇతి జానీహి - అత్ర మనశ్చంద్రేణాధిష్ఠితం సత్ కంఠమా
శ్రిత్యస్థిత్వా సంకల్ప వికల్పౌ కరోతి - బుద్ధిశ్చతుర్ముఖేనాధిష్ఠితా సతీ
ముఖమాశ్రిత్యస్థిత్వా నిశ్చయంకరోతి అహంకారః రుద్రేణాధిష్ఠితస్సన్
హృదయమాశ్రిత్యాభిమానంకరోతి - చిత్తం క్షేత్రజ్ఞరూపవిష్ణునాధిష్ఠి
తం సత్ నాభౌస్థిత్వా అవధారణంకరోతి - ఏతల్లింగశరీరం - తత్రకాచి
చ్ఛ్రుతిః షోడశాత్మకం వదతి తస్మిన్ పక్షే అంతఃకరణమేకమితి జానీహి - పు
నరన్యా శ్రుతిస్సప్తదశాత్మకం వదతి తస్మిన్ పక్షే మనః బుద్ధిరితి ద్వివిధం జానీ
హి - పునరన్యా శ్రుతిః ఏకోనవింశత్యాత్మకం వదతి తత్పక్షే మనః బుద్ధిః అహం

కాశక్తిత్తమితి జానీహి. ఏవం చతుర్విధ మంతఃకరణం లింగశరీరమితి సిద్ధ
యుః- ఇదానీం కారణశరీర ముచ్యతే - అజ్ఞానమేవ కారణశరీరం- స్థూల
శరీర కారణత్వాత్ - అస్యజీవేశ్వరయోః - ప్రథమశరీరత్వాత్ పశ్చా
ద్భావిశరీర కారణత్వం - తస్మిన్నర్థే ప్రమాణం కిమితి చేత్ అజ్ఞానం
కారణశరీరమితి శ్రుతిర్వదతి - కార్యోపకారణమూహ్యా ఇతియుక్తిః- అ
హమజ్ఞ ఇత్యనుభవః- హే స్వామిన్ ఆత్మా క ఇత్యుక్తే శరీరత్రయవిలక్షణ
ఇతి బోధయితుం ప్రథమతః శరీరత్రయం లక్షణైర్బోధయితవ్యం కిల ఏవమేవ
ఆత్మాపి లక్షణైర్బోధితవ్య ఇతి చేత్ బ్రూమః సత్యం త్రయపరపూర్ణం బ్రహ్మాత్మేదం ప్రత్య
గాత్మస్వరూపమితి వసులోపనిషదో వదంతి- తస్మాదాత్మా సచ్చిదా
నందస్వరూప ఏవేతి జానీహి - సత్ కిం -చిత్ కిం- ఆనందః కిమితి చేత్ - బా
ధరహితం సత్ - స్వప్రకాశం చిత్ - స్వానుభూతి రేవానంద ఇతి జానీ
హి - ఏవమాత్మా సచ్చిదానందస్వరూపః అనాత్మా తు అసజ్జడదుఃఖ
స్వరూపః- ఆత్మానాత్మనో రన్యోన్యవైలక్షణ్యం కథం జ్ఞాతవ్యమితి చేత్-
యథా పురుషలక్షణం స్త్రియాం నాస్తి - స్త్రీలక్షణం పురుషే నాస్తి -
ఏవమేవ సల్లక్షణమసతి నాస్తి- అసల్లక్షణం సతి నాస్తి- యథా ప్రకాశ
లక్షణ మంధకారే నాస్తి - అంధకారలక్షణం ప్రకాశే నాస్తి - ఏవం చి
ల్లక్షణం జడే నాస్తి జడలక్షణం చితి నాస్తి యథా చంద్రికాలక్షణమాతపే
నాస్తి ; ఆతపలక్షణం చంద్రికాయాం నాస్తి - ఏవమానందలక్షణం దుః
ఖే నాస్తి - దుఃఖలక్షణమానందే నాస్తి-సచ్చిదానందానాం అసజ్జడదుః
ఖానాం సహస్థానే లక్షణాని జ్ఞాతవ్యానీతి చేత్ బ్రూమః- కాలత్రయే
పి కేనాప్యబాధ్యమానమేకరూపం సత్ కాలత్రయేఽపి మిథ్యాభూతమపి స
త్యమివభాసమానం విచార్యమాణే బాధ్యమానమసత్ అస్య దృష్టాంతః అ
మందాంధకారవర్తమానా రజ్జుః స్వారోపితసర్పమాలానీరధజలధా
రాదివద్బాధ్యమానాభ్యాం తేః పూర్వకాలే పశ్చాత్కాలే భ్రాంతికాలే చ ఏ
కరూపా వర్తతే- అస్య సర్పాదిషు కాలత్రయేఽపి స్వయం మిథ్యాభూత
మవిద్యమానమపి విద్యమానమివ ప్రదీపతే- ప్రమాతుః పరమార్థవిచారే
ణ బాధ్యతే- ఏవంభూత రజ్జులక్షణం సర్పే నాస్తి - అతః అన్యోన్యవైల

నాథేనలక్షణేన ప్రతీత్యా వ్యవహారేణచ పంచభిః ప్రకారైర్వైలక్షణ్యం-
యథా అనయోః అస్తి తథా సల్లక్షణవత్ సల్లక్షణే దేహాదిప్రపంచే నాస్తి- అ
సల్లక్షణంచ ప్రత్యగాత్మని నాస్తి- తస్మాదనయోః శబ్దేనార్థేన ప్రతీత్యా
లక్షణేన వ్యవహారేణచ పంచభిః ప్రకారైర్వైలక్షణ్యమస్తి తస్మాదేవం విచా
ర్య సతః అనృతస్య చ వైలక్షణ్యం జానీహి- చితః జడస్య వైలక్షణ్యముచ్యతే
సూర్యాదిప్రకాశమనపేక్ష్య స్వప్రకాశేనైవ ప్రకాశమానం స్వారోపితస్య
జడస్యాపి ప్రకాశకం - అత ఏవ సూర్యాదిప్రకాశపదార్థం వ్యాప్యాన్య
ప్రకాశపదార్థంచ ప్రకాశయతి - యద్వస్తు తచ్చిత్ - జడలక్షణం కి
దృశమితి చేత్ - స్వయమప్రకాశమానమన్యపదార్థస్య ప్రకాశనేఽసమర్థం
యత్ తజ్జడం - అత్రోభయోర్దృష్టాంతః- యథా ఆదిత్యః ప్రకాశాంతరా
నపేక్షం స్వయమేవ ప్రకాశమానః స్వస్య స్వప్రకాశసంబంధి ఘటపటాదిపదా
ర్థమపి ప్రకాశయతి- తథా చిత్ప్రకాశః- యథా ఘటాదిపదార్థః స్వయ
మప్రకాశమానః అన్యపదార్థమపి ప్రకాశయితుమసమర్థః- తథా జడ
వస్తు విజానీహి- యథా ఆదిత్యస్య ఘటాదేశ్చ శబ్దాదిపంచప్రకారైర్వై
లక్షణ్యం - ఏవం చితః జడస్య చ వైలక్షణ్యం- ఏవం జ్ఞానస్య కిం ఫలమితి చేత్ లో
కే ప్రకాశ్యపదార్థనిష్ఠవికారాః- ప్రకాశవస్తు కాలత్రయేఽపి న స్పృశంతి- ఇతి
జ్ఞానఫలం - తదపి కథమితి చేత్ - ఆదిత్యేన ప్రకాశ్యమానఘటాదినిష్ఠ ఛి
ద్రాదిదోషః- అఛిద్రేణ లాభః స్వర్ణేన త్యాజ్యత్వం అస్వర్ణేన గ్రాహకత్వం
లక్షణేన హర్షః- అలక్షణేన విషాదః - సమీచీనతయా అతిశయః - అస
మీచీనతయా అనతిశయః ఇత్యాదివికారగుణాః ప్రకాశకమాదిత్యం న స్పృ
శంతి- ఏవమాత్మప్రకాశ్యమాన దేహేంద్రియాదినిష్ఠ నామరూపజాతివ
ర్ణాశ్రమప్రవృత్తినివృత్తివిధినిషేధ షడ్భావవికార షడూర్మి షట్కో
శాంధ్యపైత్యాదిసకలగుణవికారాశ్చ ప్రకాశకమాత్మానం కాలత్రయేఽపి
కించిదపి స్పృష్టుం న శక్నువంతి- ఇతి జ్ఞానం సుకరమితి జానీహి- ఏవం చిజ్జడయో
ర్వైలక్షణ్యం - ఇతః పరమానందస్య దుఃఖస్య చ వైలక్షణ్యముచ్యతే- ఆ
నందలక్షణం కిమితి చేత్ - నిరుపాధికం నిరతిశయం నిత్యం యత్సుఖం తదా
నందః - దుఃఖలక్షణం కిమితి చేత్ ప్రతికూలతయా వేదనీయత్వం - ఇతరే

చ్ఛానధీనేచ్ఛావిషయభిన్నత్వే సతి ద్వేషవిషయత్వం వా - అత ఇతరద్వేషా-
నధీనద్వేషవిషయత్వం - తత్త్రివిధం - ఆధ్యాత్మికం-ఆధిభౌతికం -
ఆధిదైవికం చేతి - తత్రఇ ద్రిస్మిన్దేహ ఏవ వాతపిత్తశ్లేష్మవైషమ్యేణ జా
యమానం వ్యాఘ్ర్యాదిదుఃఖమాధ్యాత్మికం - భూతైర్భౌతికైశ్చసర్పవ్యా
ఘ్రాభిర్జాయమానం దుఃఖమాధిభౌతికం - దైవైర్జాయమానం అతి
వృష్ట్యనావృష్టివిద్యుత్పాతాదిదుఃఖమాధిదైవికం - ఆనందస్య దుఃఖస్య
చకో దృష్టాంత ఇతి చేదుచ్యతే అథాన్యకంఠసుఖరూపం సత్ స్వయమనుభవ
తో జీవానపి సుఖయతి - కాలకూటవిషం స్వయం తాపకం సత్ స్వయమనుభవ
తః జీవానపి పీడయతి - ఏవం భూతయోరమృతవిషయోరన్యోన్యం శ
బ్దాదిపంచప్రకారైర్యథా వైలక్షణ్యమేవమానందలక్షణం తాపత్
రయాత్మకదుఃఖేనాస్తి దుఃఖలక్షణమపి ఆత్మస్వరూపేణ ఆనందేనాస్తి - శ
స్వాచ్ఛబ్దాదిపంచప్రకారైః అనయోర్వైలక్షణ్యం జానీహి - అత్రనిష్కృ
ష్టార్థః నిష్కార్ష్టార్థః ఇతి చేత్ - రజ్జువత్ సమారోపః - ఆదిత్యవత్ చిద్రూ
పః - అమృతవదానందరూపః - అహం శబ్దార్థ ఆత్మా - సర్పవదనృ
తాత్ - ఘటవత్ జడాత్ - విషవద్దుఃఖాత్ - దేహేంద్రియాదిప్ర
పంచాద్విలక్షణ ఇత్యేవం గురుముఖాత్ ఆత్మానం జానాతి - స ఏవాసంగః-
స ఏవకృతకృత్యః-స ఏవ ముక్త ఇతి సకలవేదాంతనిశ్చయ ఇతి జానీహి॥ *

ఇతి మననే అష్టమవర్ణకం సమాప్తం.

ఓం ఆత్మా శరీరత్రయవిలక్షణః అవస్థాత్రయసాక్షీ- పంచకోశ
వ్యతిరిక్తః - సచ్చిదానందలక్షణ ఇతి ఆత్మన ఉక్తేషు చతుర్విధలక్షణేషు శరీ
రత్రయవిలక్షణత్వం అష్టమవర్ణకే ఉక్తం - ఇతః పరమవస్థాత్రయసాక్షి
త్వం అస్మిన్నవమవర్ణక ఉచ్యతే - మనస్సత్వరజస్తమోగుణాత్మకం త
థాపి సత్వగుణప్రధానమేవ మనః - సాత్వికేనైవ మనసా ఆత్మా జ్ఞాతవ్యః-
న చ రాజసేనాపి తామసేన తత్ర సత్వగుణస్సూక్ష్మః- రజోగుణశ్చంచలః-త
మోగుణస్థూలః తస్మాత్ ధూమప్రవేశయోగ్యబృహత్ స్తంభః యథాన
ప్రవిశతి వాయునా చలితదీపప్రకాశే సూక్ష్మవర్ణాః నిర్ణేతుం యథా నశక్య
న్తే-తథైవ ఆత్మా నిజ్ఞాతవ్యే సతి సూక్ష్మమనసైవ సాత్వికేన జ్ఞాతవ్యః-అన్యథా

స్థూలమనసాచ. చలమనసాచసూక్ష్మస్యాత్మనః స్వరూపం కించిదపి న జ్ఞా
యతే-తస్మాత్సావధానేన శ్రోతవ్యం-ఆత్మన అవస్థాత్రయ సాక్షిత్వం కథమితి
చేచ్ఛృణు-అవస్థాత్రయంచ-జాగ్రదవస్థా-స్వప్నావస్థా సుషుప్త్యవస్థా
చేతి. తేషు సకలైః త్రివిధైః బాహ్యార్థోపలంభో జాగ్రదవస్థా- జాగ్రద్వా
సనయా అంతఃకరణస్య భోక్తృత్వభోగత్వాదిపరిణామః స్వప్నావస్థా-
స్థూలసూక్ష్మజగదంశస్సర్వస్యాపి కారణే అజ్ఞానే లయానంతరం అజ్ఞా
నమాత్రస్య కేవలసాక్షివేద్యస్యావస్థానం సుషుప్తిః- ఏవమవస్థాత్రయసా
క్షిత్వం ఆత్మనః కథమితి చేత్ ఆత్మని సాక్షిలక్షణస్య విద్యమానత్వాదితి బ్రూ
మః- సాక్షిలక్షణం కథమితి చేత్ - లోకే ఏకస్య పురుషస్య అన్యదీయావస్థా
యా అవస్థావ్యాపారాణాం అన్యస్యాన్యస్య చ అవస్థావత్సు తేష్వపి నాశరహిత్యే
న సాక్షాద్ద్రష్టృత్వం సాక్షిత్వం యథా తూష్ణీమవస్థితస్య సన్యాసినః త
త్రాగతపురుషతదవస్థాతద్వ్యాపారాణాం సర్వకాలేషు సాక్షాద్ద్రష్టృత్వం
సాక్షిత్వం- ఆత్మాపి జీవానామవస్థాత్రయం వా అవస్థావ్యాపారాంశ్చ అవస్థా
వతో జీవాంశ్చ సాక్షాత్పశ్యన్నపి నిర్వికారేణావతిష్ఠతే-ఇదమేవ సాక్షిత్వం
దృష్టాంతపూర్వకం పునః ప్రదర్శ్యతే శ్రుణు-ఏకమహానగరవత్ జాగ్రదవస్థా
తత్ర ప్రాకారవత్ స్వప్నావస్థా-తదంతః ప్రాసాదవత్ సుషుప్త్యవస్థా-త
త్ర తదభిమాన రఘువత్-అవస్థాత్రయాభిమానీ జీవః యథా స రఘుః ప్రా
కారాద్బహిర్వర్తమాన ప్రియాప్రియైః అనుభూయమాన హర్షవిషాదస్సన్ పా
ప్యతతః ప్రాసాదమాగత్య సర్వాన్ వ్యాపారాన్ విహాయ తూష్ణీం స్త్రియా
సహ సుఖీభవన్నాస్తే- ఏవం జీవాత్మాపి స్థూలశరీరాభిమానీ జాగ్రదవస్థాయాం
త్రివిధకరణవ్యాపారయుక్తస్సన్ విశ్వోభూత్వా సూక్ష్మశరీరాభిమానస్స్వప్నా
వస్థాయాం మనోమయత్రివిధకరణైః గుణదోషవ్యాపారాది యుక్తస్సన్
తైజసోభూత్వా పశ్చాత్కారణశరీరాభిమానీ సన్ సుషుప్త్యవస్థాయాం త్రి
విధకరణగుణముపసంహృత్య ప్రాజ్ఞోభూత్వా నిత్యానందమనుభవన్నా
స్తే- ఏవమాత్మా కూటస్థః- ఆకాశవదసంగ ఏవ సన్ అవస్థాత్రయేపి ప్రత్యక్త్వేచ
తస్య సాక్షిరూపేణ వర్తత ఇతి శ్రుతియుక్త్యనుభవైర్జ్ఞాతవ్యం- సాక్షీచే
తా కేవలో నిర్గుణశ్చేతి శ్రుతిః- ఆకాశదృష్టాంతః యుక్తిః. అనుభవః క ఇతి

చేత్-పూర్వపూర్వాదివదవస్థాత్రయం-అస్మాభిః ప్రతిదినమనుభూయతే-స్మర్యతే-స్మరణ
స్యానుభవపూర్వకత్వనియమాత్-తస్మాదవస్థాత్రయసాక్షిస్వరూపమాత్మ
లక్షణముక్తం తేన ప్రతిదినమవస్థాత్రయమస్మాభిరనుభూయత ఏవమా
త్మనాగతానామవస్థానాం-ఆగామినాంచ క్రమేణానుభూయమానత్వా
త్-అనుభవితృరూపస్యాత్మనః సత్యత్వమపి సిద్ధం - ఏవమవస్థాత్రయసాక్షి
త్వం నహిలోకే అవస్థావత ఏవ పురుషస్య సాక్షిత్వం దృశ్యతే- భవద్భిః క
థమవస్థావతోవస్థాసాక్షిత్వముచ్యత ఇతి చేచ్ఛృణు- అవస్థావానంతః క
రణప్రతిఫలితః చైతన్యాభాసః మిథ్యాభూతః సఏవ జీవ ఇత్యుచ్యతే - తస్య
సుషుప్తావంతఃకరణలయేన వినష్టత్వాత్- కథం సుషుప్తిసాక్షిత్వం- స
స్వప్నాద్యవస్థానామపి సాక్షిత్వాయోగాత్-బింబభూతస్యాత్మన ఏవ సు
షుప్తిసాక్షిత్వం వక్తవ్యం-స ఏవ లాఘవేన జాగ్రత్స్వప్నయోరపి సాక్షీభవ
త్వితి యోగ్యః- జీవస్య వికారిత్వాదపి సాక్షిత్వం నయుజ్యతే - ఆత్మనస్తు ని
ర్వికారత్వాత్సాక్షిత్వం యుజ్యతే- జీవః కథం వికారీతి చేత్- తస్యాహంసు
ఖ్యహం దుఃఖీత్యాదిరూపేణ అంతఃకరణవృత్తితాదాత్మ్యేన వికారిత్వద
ర్శనాత్-వికారిత్వ-తర్హి జీవవ్యతిరేకి కోవా ఆత్మా యః సాక్షీ
త్యుచ్యతే-తస్య కిం లక్షణం-తస్యాస్తిత్వే కిం ప్రమాణం - తజ్జ్ఞానే కః ఉ
పాయ ఇతి చేచ్ఛృణు-నిర్వికారః కూటస్థ ఏవ సాక్షీ స ఏవాత్మా- ఆకాశ ఇవ
సర్వవ్యాపకః సచ్చిదానందస్వరూపః - స ఏవాంతఃకరణేషు జీవరూపేణ
ప్రవిష్టస్సన్ సంసరతి- ఏవంరూపపారమార్థికాత్మసద్భావే వాక్యాన్య
పి ప్రమాణాని-అవస్థాత్రయేనాయం జీవః చిదాభాసః- ఇదానీం జాగర్తి-ఇదానీం
స్వప్నం పశ్యతి-ఇదానీమజ్ఞానమోహితస్సన్ సుషుప్తావర్తతే-ఇదానీం సు
ఖీ ఇదానీం దుఃఖీ ఇదానీముదాసీన ఆస్తే-ఇత్యస్య జీవస్యావస్థాభేదం సర్వమ
పి ద్రష్టా ఇతి యః జానాతి స ఏవాత్మా అవస్థాత్రయసాక్షీతి జానీహి - త
స్యాత్మనః స్వస్య నిర్వికారిత్వం కథం జ్ఞాయత ఇతి చేత్- స్వముఖసౌందర్యం
స్వేన జ్ఞాతుమశక్యమపి దర్పణప్రతిబింబముఖేన యథా జ్ఞాతుం శక్యతే -
తథా ఆత్మనో నిర్వికారిత్వమపి అంతఃకరణప్రతిబింబేన జ్ఞాతుం శక్యతే - ద
ర్పణం ప్రతిబింబితముఖం చ బింబభూతముఖం యథా న జానాతి- తర్హి

అయమాత్మా కేనజ్ఞాయతే నకేనాపిజ్ఞాయతే-జ్ఞాయమానస్యసర్వస్యదృ
శ్యత్వాత్-ఆత్మనఃదృగ్రూపత్వాత్ స్వయంప్రకాశఏవఆత్మానత్వన్యేన కే
నాపిజ్ఞాయతే-తత్రోపాఖ్యమితిచేత్-దృశ్యఘటఃద్రష్టారంనజానాతి సద్రష్టా
చస్వాత్మానం స్వయమేవజానాతి-స్వయంప్రకాశత్వాత్ యథాదృతఏ
వప్రతీయమానేదశమఃపురుషఃపశ్చాత్స్వాత్మానంస్వయమేవజానాతిన
సువస్తుఅన్యతమేవజ్ఞాయతే తథాచాత్మాఅనుభవస్వరూపఏవనత్వన్యేనా
నుభావ్యఇత్యుదుక్తార్థంస్వయమేవపురస్సరంజానీహి-తత్రాప్రమా
ణంకిమితిచేత్ - ప్రత్యక్షమనుమానముపమానుశబ్ద ఇతిచత్వారిప్రమా
ణానిపునశ్చార్థాపత్తిఃసంభవః-ఐతిహ్యం - అనుపలబ్ధిరితిచత్వారిప్ర
మాణానిసంతి-పశ్చాదుక్తానాంచతుర్ణాంపూర్వోక్త చతుష్వేవాం
తర్భావఇతిసిద్ధాంతః- వేదాంతినశ్చకేచిత్ షట్ప్రమాణాన్యుదాహరంతి
తేషాం లక్షణాన్యతి విస్తృతాని - అస్మాకంయావ దావశ్యకం తావ
న్మాత్రేణోచ్యతే-ఇంద్రియేణజన్యం ప్రమాణం ప్రత్యక్ష ప్రమాణంధూ
మాదిలింగేనజ్ఞాయమానమనుమానం-సాదృశ్యేనజ్ఞాయమానముపమా
నం-ఆప్తవాక్యంశబ్దః - ఆత్మనఃఇంద్రియాగోచరత్వాత్ - నతత్రప్ర
త్యక్షప్రమాణం - నిరంశత్వాత్తత్రాత్మనినానుమానంప్రవర్తతే - అ
ద్వితీయత్వాత్-నోపమానం . తస్మాదాత్మనిశబ్దఏవప్రమాణం - శబ్ద
స్య ఆప్తోక్తత్వాత్ - ఆప్తశ్చయథార్థవక్తా - ఈశ్వరస్యయథార్థ
వక్తృత్వాత్ - తదుక్తాశ్రుతిరేవశబ్దః - తస్మాచ్ఛ్రుతిరేవాత్మనిప్ర
మాణం - పూర్వోక్త సాక్షిరూపసన్యాసినం తేనదృష్టపురుషతదవ
స్థాతద్వ్యాపారగుణదోషాఃనస్పృశంతి - ఏవం యఃభాగ్యశాలీపు
రుష స్సాక్షి మాత్రమాత్మానం అహంకారాదిభిర స్పృష్టం చైతన్య
మాత్రం శ్రుతిభిర్జానాతి - సఏవ జీవన్ముక్తః - తథైవ శ్రుతిరపి
వదతి - హేపుత్రత్వమపి వేదాంత శాస్త్రం ఆత్మని ప్రమాణమితి
విశ్వస్యతదుక్తప్రకారేణావస్థాత్రయసాక్షిణమాత్మానంజానీహి॥ ❋

ఇతిమననేనవమవర్ణకస్సమాప్తః.

ఇదానీం దశమవర్ణకే పంచకోశవ్యతిరిక్తత్వముచ్యతే - అన్నమయ ప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయా ఇతి పంచకోశాః - అన్న వికారశుక్లశోణితజత్వషడ్భావవికారసహితం అస్మిన్నైవ వర్ధమానం ఇదం స్థూలశరీరమన్నమయకోశః కర్మేంద్రియైస్సహ ప్రాణః ప్రాణమయకోశః - జ్ఞానేంద్రియైస్సహ మనో మనోమయకోశః - తైరేవ సహ బుద్ధిర్విజ్ఞానమయకోశః - ప్రియమోదప్రమోదవృత్తిభిస్సహాజ్ఞానమానందమయకోశః - ఇష్టవస్తుదర్శనసంతోషః ప్రియం - తద్వస్తులాభసంతోషో మోదః - తదనుభవసంతోషః ప్రమోదః - ఏవం పంచకోశాః - యథా ఖడ్గం తత్కోశః - శివలింగం సంపుటః - ఆమ్రఫలం త్వక్ - పురుషం కంచుకః - ఏతాన్యేతే యథా ఆచ్ఛాదయంతి - ఏవం పంచకోశా అప్యాత్మానమాచ్ఛాదయంతి - అతః కోశ ఇతి సంజ్ఞా - నను ఖడ్గాదీనాం తత్కోశాదిభ్యో వైషమ్యాత్కథమాచ్ఛాదకత్వమితి చేదుచ్యతే - ఆదిత్యకిరణపరిణామవిశేషత్వాన్మేఘస్యాదిత్యసత్తైవసత్తా - తథాపి మేఘః ఆదిత్యం యథాచ్ఛాదయతి - అగ్నిముపజీవ్యవర్తమానస్య ధూమస్యాప్యగ్నిస్సత్తైవసత్తా - తథాపి సధూమః అగ్నిమాచ్ఛాదయతి - ఏవమాత్మసత్తయా సత్తావంతోపి కోశా ఆత్మానం ఆచ్ఛాదయంతి - ఇతి పరమాత్మనః పంచకోశవ్యతిరిక్తత్వముచ్యతే - ఖడ్గాదికం తత్కోశాదికంచ ఏకత్వేన ఖడ్గాదిరూపేణ వ్యవహ్రియమాణమపి తత్ఖడ్గాదికం కోశాదిభిన్నం తద్వత్ - పంచకోశాభిన్నత్వేన వ్యవహ్రియమాణోప్యాత్మా తేభ్యో వ్యతిరిక్త ఏవ - నన్వాత్మనః కోశానాంచ ఏకత్వేన వ్యవహ్రియమాణత్వాత్పర సంబంధోస్తీతి వక్తవ్యం - ఆత్మనః న కేనాపి సంబంధః - నిరంజనః ఇతి కథముచ్యత ఇతి చేచ్ఛృణు - సంబంధః అనేకప్రకారః - తర్కసిద్ధాంతే సమవాయః సంయోగ ఇతి ద్విప్రకారః - అవయవావయవినోః గుణగుణినోః క్రియాక్రియావతోః జాతివ్యక్త్యోః విశేషనిత్యద్రవ్యయోశ్చ సంబంధస్సమవాయః - ఆత్మనః పంచకోశాదీనాంచ అవయవావయవ్యాదిష్వపరిగణనాత్ - న సమవాయః - తర్హి భేరీదండసంయోగవత్సంయోగోస్త్వితి చేత్ - ఆత్మనః

ద్రవ్యత్వానంగీకారాత్ - సోపినసంభవతి-తర్హి ఆత్మనః కోశాదీనాం
చకస్సంబంధ ఇతిచేత్-రజ్జుసర్పయోః శుక్తికారజతయోః స్థాణుపురుష
యోః ఆకాశవర్ణయోరివ అధ్యాససంబంధ ఏవ-అయమధ్యాసః పరస్పరా
ధ్యాసః అన్యోన్యాధ్యాస ఇతివా చేత్ - అహంకారస్యాత్మనశ్చ మి
ళిత్వా ఏకప్రత్యయవిషయత్వాత్ - అన్యోన్యాధ్యాస ఏవ ఆత్మనశ్చా
న్నమయకోశస్యచ అన్యోన్యాధ్యాసః కథమితిచేదుచ్యతే-అహంమనుష్యః
అహందేవః-అహంస్త్రీ-అహంపురుషః- అహంజాతః అహంవర్తే -అ
హంవృద్ధింగతః- అహంపరిణతః - అహంజీర్ణః - ఇతి షడూర్మిమాన్స్మా
మీతిచ-అహంబాలః- అహంకుమారః - అహంయువా-అహంవృద్ధః-
అహంబ్రాహ్మణః-అహంక్షత్రియః- అహంవైశ్యః - అహంశూద్రః-అ
హంబ్రహ్మచారీ - అహంగృహస్థః-అహంవానప్రస్థః - అహంసన్న్యా
సీ - అహంరామః - అహంకృష్ణః - అహంశంకరః-అహంశ్రీకంఠః -
అహంశాస్త్రీ-అహంయోద్ధా - అహంభోజీతిచ అన్నమయకోశవికార
ధర్మాన్ ఆత్మన్యధ్యస్యతి-ఆత్మనిష్ఠసచ్చిదానందాన్ అన్నమయకోశశరీరే
మమశరీరమస్తిభాతి ప్రియమిత్యధ్యస్యతి - ఏవమన్నమయ కోశస్యాత్మ
నశ్చాన్యోన్యాధ్యాసః-అథ ప్రాణమయకోశస్యాత్మనశ్చ అన్యోన్యాధ్యా
సః-కథమితిచేత్ - అహంక్షుధాయుక్తః అహంపిపాసావాన్- అహం
భుక్తవాన్- అహంపీతవాన్ - అహంక్రియావాన్ - అహంవక్తా-అ
హంగంతా-దాతా-విసర్జయితా - ఆనందయితా- మూకః పంగుః వి
హస్తః-షండః ఇత్యాది ప్రాణమయకోశవికారానేవ ఆత్మన్యధ్యస్యతి - ఆ
త్మనః సచ్చిదానందాన్ మమప్రాణః అస్తిభాతి ప్రియమితి ప్రాణమయకోశే
చాధ్యస్యతి - ఏవంప్రాణమయకోశస్య ఆత్మనశ్చాన్యోన్యాధ్యాసః అథమ
నోమయకోశస్యాత్మనశ్చ అన్యోన్యాధ్యాస ఉచ్యతే - అహంసంకల్పవాన
హంవికల్పవాన్ శోకవాన్మోహవాన్ కామీ లోభీ శ్రోతా స్ప్రష్టా ద్రష్టా ర
సయితా ఘ్రాతా బధిరః అంధః ఇత్యాది మనోమయకోశవికారానాత్మన్య
ధ్యస్యతి-ఆత్మధర్మాన్ సచ్చిదానందాంశ్చ మమ మనః సమ్యగస్తిభాతి ప్రి
యమితి మనోమయకోశే అధ్యస్యతి - ఏవం మనోమయకోశస్య ఆత్మనశ్చా

సోఽన్యోన్యాధ్యాసః - అథ విజ్ఞానమయకోశస్యాత్మనశ్చ అన్యోన్యాధ్యాసః-
ఉచ్యతే- అహంకర్తా బుద్ధిమాన్ ఊహాపోహచతురః - ఏకసంతగ్రా
హీ యోగాంతరగామి రాగ ద్వేషశోకమోహవానహం కర్తా భోక్తా మానీ
వాసకః జ్ఞానీత్యాది విజ్ఞానమయకోశ వికారాణామాత్మన్యధ్యాసః - ఆత్మ
లక్షణస్య ప్రదానం మమ స్వరూపభూత స్త్రియమిత విజ్ఞానమయకోశే
కాధ్యాసః- ఏవం విజ్ఞానమయకోశస్యాత్మనశ్చ అన్యోన్యాధ్యాసః-అథానం
దమయకోశస్యాత్మనశ్చ అన్యోన్యాధ్యాస ఉచ్యతే- అహంభోక్తా సుఖీ సం
తుష్టః సాత్వికః రాజసస్తామసః మూఢః మత్తః మోహితః అవివేకీ
భ్రాంత ఇత్యాద్యానందమయకోశవికారాణామాత్మన్యధ్యాసః - ఆత్మనః స
చ్చిదానందాంశ్చ మమ జ్ఞానమ స్వభావ ప్రియమితి ఆనందమయకోశే అధ్యా
సః- ఏవమానందమయకోశస్యాత్మనశ్చ అన్యోన్యాధ్యాసః-ఏవం పంచ
కోశానామాత్మనశ్చ అన్యోన్యాధ్యాససంబంధః- అయమధ్యాసః కేనా
గచ్ఛతీతి చేత్-అయమాత్మా తే పంచకోశాః - ఇతి సమ్యగ్వివేక జ్ఞానా
భావాత్ - అవివేకేనాగచ్ఛతి- తర్హి కోశానామాత్మనశ్చ వివేకః క
థమితి చేదుచ్యతే - లౌకికపుత్రమిత్రకళత్ర గృహధనధాన్యాదివత్-ఇదం
మమ శరీరం ఇమే మమ ప్రాణాః ఇదం మమ మనః ఇయం మమ బుద్ధిః ఇదం మ
మాజ్ఞానమితి ఇదం మమేతి బుద్ధివిషయత్వాత్ శరీరాదిరూప పంచకోశా
అనాత్మానః భవంతి- కిం తు ఘటద్రష్టాదివత్- అహమాత్మైవ పంచకోశాశ్చ ఆత్మా
పృథక్ప్రకాశత్వాచ్చ శరీరత్రయాతీత ఆత్మేతి శ్రుతిః అశరీరమిత్యాది శ్రు
తయశ్చ వదంతి- పశ్వాదీనాం క్షయవృద్ధివికారాణాంతత్త్వాన్నమిదం ద్రష్టారం
యథా న స్పృశంతి - ఏవం శరీరాదిపంచకోశ వికారాః ద్రష్టారమా
త్మానం మాం కదాపి న స్పృశంతీతి అనుభవః- హే స్వామిన్ భవద్భిరుక్తప
శ్వాదిదృష్టాంతస్య బాహ్యత్వాత్ జ్ఞాతుం యోగ్యః- దార్ష్టాంతికస్యాంత
రత్వాత్-మమ బుద్ధిం నారోహతి- కిం చ పంచకోశాః పశ్వాదివత్ పృథక్త్వా
వభాసంతే కింతు తప్తాయః పిండవత్ ఆత్మన్యేకతయావభాసంతే-ఏవం దృ
ష్టాంత దార్ష్టాంతికయోః బహు వైషమ్యమస్తి- కథం తేషామాత్మనస్స
కాశాత్పృథక్త్వం జ్ఞాతవ్యమితి చేచ్ఛృణు-బాహ్యదృష్టి నేత్రం - అంత

దృష్టిబుద్ధిః - బాహ్యదృష్ట్యాజ్ఞాతుమశక్యా అపి పదార్థాః అంత
ర్దృష్ట్యాజ్ఞాతుంశక్యంతే బాహ్యేంద్రియాణాం తత్స్వరూపాణాం-తప్తజ
లాదగ్నేః - ప్రసూనగంధస్య చ పృథక్త్వేన బాహ్యదృష్ట్యా జ్ఞాతుమశక్యత్వేపి
సూక్ష్మశ్రోత్రాదిజ్ఞానేంద్రియైః బుద్ధిమతా పృథక్ పృథక్త్వేన ఇమానీ
తంత్ర్యః ఇమే స్వరాః ఇదం జలం అయమగ్నిః ఇదం పుష్పం అయం గంధః ఇతి వి
జ్ఞానాదిభ్యః పృథక్త్వేన స్వరాదీనాం జ్ఞానం సుకరం- ఏవమేవ క్షీరజలయోః విభ
జనమన్యేషాం దుష్కరమపి హంసానాం సుకరం - ఏతదుభయం యథా తథా
ఆత్మనస్సకాశాత్ పంచకోశానాం పృథక్కరణం స్థూలబుద్ధీనాం
దుష్కరమపి సూక్ష్మబుద్ధీనాం సుకరం- హే ప్రతిసిద్ధాంతవచన శుశ్రూషో-
ఏతావత్పర్యంతం కాలవాసనాయుక్తా యే ప్రపంచవ్యవహారాః తే మం
ద్బుద్ధేః పంచకోశాః ఇతి ద్వివేకశ్రేయవమాన్యస్తు - పరమార్థేన విచార్య
మాణే ఆత్మని పంచకోశాః న సంతి - కిమస్మిన్నితి - యథా జ్ఞానసహా
క్తికాయాం రజతం స్థాణౌ పురుషః - ఆకాశే నీలిమా ఇత్యేతేషాం భ్రాం
త్యా ప్రతీతిమాత్రమపి సత్స్వరూపేణ స్థానం కాలత్రయేపి నారోపితా
నాం తేషాం సర్పాదీనాం వాస్తవత్వాభావాత్ పంచకోశా అపి ఆరోపితా
ఏవ న వాస్తవాః - లోకే యదారోపితం తదసత్ - యథా స్వప్నచంద్రాది
చ తథా పంచకోశా అపి ఆత్మన్యారోపితత్వాన్మిథ్యాభూతా ఏవ - సన్న్వా
రోపితసర్పాదయః అధిష్ఠానజ్ఞానే సతి తత్క్షణమేవ న ప్రతీయంతే పంచకో
శాస్తు ఆత్మజ్ఞానే సత్యపి ప్రతీయంత ఏవ న నశ్యంతి తేషాం కథమారోపితత్వ
మితి చేచ్ఛృణు- లోకే ప్రాతిభాసికసత్ వ్యావహారికసత్ పారమార్థిక
సదితి చ త్రివిధం సత్ - ఈశ్వరసృష్టిః జీవసృష్టిరితి చ ద్వివిధా సృష్టిః ఏవం
సతి అధ్యాసరూపం శుక్తికారజితాది సర్వం జీవసృష్టిః- ఇదం ప్రాతిభాసి
కం - అస్యాః జీవసృష్టేః అధిష్ఠానభూతమాకాశాదికం సర్వం వ్యావహారి
కం సత్ - సత్సర్వం ఈశ్వరసృష్టిః - తస్యా ఈశ్వరసృష్టేరపి అధిష్ఠాన
భూతం యత్ బ్రహ్మ తత్పారమార్థికం సత్ తదేవ నిత్యం- వ్యావహారికం స
త్ వ్యవహారదశాపర్యంతం తిష్ఠతి - ప్రాతిభాసికం వ్యావహారికం చ అధ్య
స్తత్వేన సమానేపి సత్యజ్ఞానసమానే కించ వ్యావహారికమపి ప్రాతిభాసికవత్

అధిష్ఠానస్య [illegible] సర్వస్యాపి [illegible] స్వజ్ఞానినః జీవన్ముక్తా అపి నస్యుః - జ్ఞానో [illegible] గురుశిష్య [illegible] పరంపరాచాపి నస్యాత్ జ్ఞానినాం వ్యవహారాభా వాత్ - అజ్ఞానినాం చ ఉపదేష్టుమశక్యత్వాత్ - [illegible] న? - సుషుప్తి బుద్ధో [illegible] ఘటః యావత్ తుల్యాలవ్యాపార [illegible] యం [illegible] - ఏవమాత్మ [illegible] పంచకోశా [illegible] జ్ఞాతా అపి యావత్ ప్రా [illegible] ఘటవత్ [illegible] ఇతి [illegible] కిం బహునా - సిద్ధాం [illegible] ప్యాత్మా [illegible] పి తేషు [illegible] బాధితసత్త్వ [illegible] ఆభాస [illegible] తే - ఏవమాత్మ [illegible] పి తేషు పంచకోశేషు ఆత్మజ్ఞానే న బాధితేషు సత్స్వపి [illegible] ఆత్మా ఏక ఏవ సత్య [illegible] అవశిష్య తే - ఏవమాత్మ [illegible] పి తేషు పంచకోశేషు ఆత్మజ్ఞానేన బాధితేషు సత్సు ఏక ఏవ [illegible] అవశిష్యతే - ఇతి ఏవం [illegible] సత్స్వపి వాత్మా - జ్ఞాని [illegible] ఏవ బ్రహ్మజ్ఞానీ - [illegible] ఫలి [illegible] ఉపనిషదః ఘుష్యంతి॥ *

ఇతి వాసుదేవమననే [illegible] సమాప్తః.

[illegible] అథ [illegible] తదశే [illegible] ఆత్మనస్సప్రా [illegible] - [illegible] [illegible] - [illegible] సి - అస్య [illegible] [illegible] - ఆత్మా [illegible] [illegible] - [illegible] [illegible] - [illegible] - ఆహం పూ [illegible] భ [illegible] మి - అ [illegible] ఫలి [illegible] అహం [illegible] జన్మ [illegible] సత్త్వాత్ [illegible] భవామి - అస్మిన్ జ న్మని [illegible] తత్ [illegible] దారిద్ర్య [illegible] ఇతి దరి

ద్రస్యానుభవః - పూర్వజన్మని సత్కర్మాణ్యనుష్ఠితాని । తద్వాసనయా
అస్మిన్ జన్మని సత్కర్మాణి మయా అనుష్ఠీయంతే - తేన భావిన్యస్మిన్ స్వర్గే
దేవత్వమాయాస్యతి - ఇతి కర్మిణోనుభవః - పూర్వస్మిన్ జన్మని అహం
భగవంతముపాసితవాన్ తద్వాసనయాస్మిన్నపి జన్మని మమ భగవద్భక్తి
రాసీత్ । అనేన భావిజన్మని సాలోక్యాదిముక్తిః వైకుంఠాదిలోకే అనుభవి
ష్యామీతి భక్తస్యానుభవః - పూర్వజన్మసు ఈశ్వరార్పణరూపేణ మయా
కర్మాణి కృతాని - తేన అస్మిన్ జన్మని సాధనచతుష్టయం సద్గురూపాశ్రవ
ణాదికం ఆత్మజ్ఞానం చ లబ్ధం - ఇతః పరం మమ జన్మ నాస్తి - అహం కృతకృత్య ఇ
తి ముముక్షోరనుభవః - ఏవం సర్వేషాం జనానాం కాలత్రయేప్యహం
స్మీత్యనుభవస్య దర్శనాత్ - అస్మచ్ఛబ్దస్య నైవ నాశః - అత
స్తు న కదాచిదపి నాశః - ఇతి జానీహి - తస్మాదాత్మనః కాలత్రయేప్యబా
ధ్యమానత్వే సత్యేకరూపత్వస్య విద్యమానత్వాత్ - ఆత్మనస్సద్రూప
త్వమస్తి - హే స్వామిన్ అనుభవేనాత్మనః సద్రూపత్వముక్తం - నను
శ్రుత్యా తచ్చేత్ - యుక్త్యా విచార్యమాణే ఆత్మనస్సద్రూపత్వం స్యాత్ - తత్ర
థమం తచ్ఛృణు - వయమస్మిన్ లోకే - విద్యమానా న వా ఇతి విచార్యమా
ణే విద్యమానా ఏవేతి జానీహి తత్ర సర్వేషామహమిత్యనుభవాత్ -
ఏవం విద్యమానా వయం శరీరిణో వా అశరీరిణో వా - శరీరిణ ఏవ - నాశరీరిణః
శరీరస్య దర్శనాత్ - ఇదం శరీరం కేనాగతమితి విచార్యమాణే కర్మణేతి ని
శ్చయః తత్కర్మ అస్మదీయం వా అన్యదీయం వేతి చేత్ - అస్మదీయమేవేతి
వక్తవ్యం - అన్యకర్మణా అన్యస్య స్వర్గఫలానుభవాత్ - అన్యథా
అన్యకర్మణా అన్యస్య స్వర్గాదికం ప్రాప్నుయాత్ బ్రాహ్మణేన యాగే కృ
తే శూద్రః స్వర్గం ప్రాప్నుయాత్ - పూర్వం శుకబ్రహ్మర్షికృతసమాధినా
అస్మాకం సర్వేషాం విదేహముక్తిస్స్యాత్ - తస్మాదస్మదీయకర్మణైవా
స్మాకం శరీరమితి వక్తవ్యం - తదేతచ్ఛరీరారంభకం కర్మ అస్మిన్ జన్మని కృతం
వా పూర్వజన్మని కృతం వేతి విచార్యమాణే పూర్వజన్మని కృతమిత్యేవ వక్త
వ్యం ఏతజ్జన్మకృతస్య ఏతచ్ఛరీరం ప్రతి పూర్వభావిత్వాభావేన అకారణత్వా
త్పూర్వజన్మని కర్మకరణకాలే వయం విద్యమానా న వేతి విచార్యమాణే

విశ్వగానావకః-అవిద్యాయా నైసర్గికత్వముశక్యత్వాత్-తదానీమస్మాకంశరీ
రమసీత్యారోపితస్య చేతనస్యైవ-శరీరాభావేకర్తృత్వముశక్యత్వాత్-తచ్ఛరీ
రమపి పూర్వజన్మకృతకర్మణా ప్రాప్తం.తత్పూర్వజన్మకృతకర్మణై
తీవ్రక్తృత్వం-ఏవంపునఃపునరనివార్యమానేకర్మణశ్చశరీరస్యచ ప్రవాహ
రూపేణానాదిత్వంసిద్ధం-తదుభయమప్యాత్మవదాకాశస్యేవసాక్షాదేవముఖ్యమేవ
స్వరూపేణైవానాదిత్వంసిద్ధం-ఏవంభూతకాలేవర్తమానకాలేసత్త్వంసి
ద్ధం-ఇతియుక్త్యాసాధితం-ఇతఃపరంభవిష్యత్కాలేపిఆత్మవత్సత్త్వంయు
క్త్యాసాధ్యతే-అస్మాభిర్జన్మాంతరేషు శ్రవణమననాదికర్మణ్కృతత్వాత్ కర్మ
ణఏవమస్మద్బుద్ధ్యాఅసిద్ధత్వాత్-ఏతజ్జన్మశరీరంచాగతం-అస్మిన్జన్మనిక్రి
యమాణంకర్మాపిఆగామిఫలంజన్మదదాతి- తస్మిన్నపిక్రియమాణం కర్మత
తఃపరంజన్మదదాతి-ఏవంపునఃపునరనివార్యమానేకర్మప్రవాహస్య శరీర
ప్రవాహస్యచభవిష్యత్కాలేఅంతోనాస్తి-తత్త్వజ్ఞానేనకర్మణశ్శేషేనసతి
శరీరమపినాయాతి తదుభయసంబంధాత్ ఆత్మాతు-యావత్ప్రత్యగ్జ్ఞానంశరీ
రస్యసృష్టిప్రళయావనుభవన్ శరీరస్యసృష్టిస్థితిసుఖదుఃఖేష్వనుభవంత్స
న్ [illegible] స్థావరపర్యంతం ఊర్ధ్వంబ్రహ్మలోకపర్యంతంపరిభ్రమన్ తిష్ఠత్యేవ
న శ్యతి తత్త్వజ్ఞానేసతి అవిద్యాకామకర్మాదీనామపినాశాత్ దుఃఖహేతో
రభావాత్ స్వస్వరూపానందమనుభవన్ విదేహముక్తఃసుఖమేవతిష్ఠతి-ఏవం
భవిష్యత్కాలేపిఆత్మనఃనిత్యసత్త్వంకింతుస్వస్వరూపస్యైవయుక్త్యా
సిద్ధం-ఏవంకాలత్రయే [illegible] విద్యా [illegible] త్వాత్- అబాధితత్వేనపర
మార్థ [illegible] సత్త్వాత్సత్త్వంసిద్ధం-ఏవంశ్రుతియుక్త్యనుభవైర్నే
క్వచిత్ [illegible] ప్రపంచేషు [illegible] వ్యాపిస్వ [illegible] స్వస్వైవవర్తతే-
అతస్సృష్టిస్థితి [illegible] ప్రపంచస్యైవ [illegible] త్వాత్మనః - ఏవంకాలత్రయే
[illegible] త్వాచ్చఆత్మనస్సత్యత్వమితిజానీహి-ఆత్మనశ్చిదా
త్వే [illegible] కిమితిచేత్ [illegible] - సూర్యాదిసాధనాంతరానపేక్షం స్వ
యం ప్రకాశమానంసత్ స్వస్మిన్ఆరోపితసకలజడపదార్థాన్యద్భాస
కంచిదాత్మా [illegible] తచ్చిదాత్మకత్వమస్యాస్తి - కథమితిచేదాత్మా
[illegible] ప్రకాశతే - స్వస్మిన్నారోపిత

శరీరబాహ్యయోః నవాధికాస్థాః స్థావ్యాపారాంశ్చఇతరానప్రతిం సర్వజ్ఞానాతి-అతఆత్మనశ్చిత్స్వరూపత్వంసిద్ధం-న హ్యస్మాకంసర్వజ్ఞత్వాభావా త్-సర్వపదార్థావభాసకత్వంక్షమిత్యేత్- ప్రపంచః ఆంతరఃబాహ్య ఇతిద్వివిధః- ఏతత్ప్రపంచస్యాయమపిఅస్మాభిః ప్రకాశ్యతే-నవయంతేనక దాపిప్రకాశ్యాః-తత్రక్రమితిచేదుచ్యతే॥ బాహ్యప్రపంచోనామపృథివ్య ప్తేజోవాయ్వాకాశాఇతి-శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాఇతి- పంచీకృతభూ తాని-బ్రహ్మాండఇతి-చతుర్దశభువనానీతిచతుర్విధస్థూలశరీరాణీతివివిధ నామరూపగుణకర్మవికారశక్త్యాశ్రయః-ఏతద్బాహ్యప్రపంచంమహాత్తర భేదేనబహుధావిభజ్యప్రమాతైర్వ్యయమేవజానీమః నత్వస్మాపయంజానా తీతిఅంతర్ముఖతయావిచార్యమాణేఅస్మాకంబాహ్యప్రపంచావభాసక త్వంసిద్ధం - అథాంతరప్రపంచావభాసకత్వం అస్మా [illegible] ఉఆంతరప్రపంచః అన్నమయాదిజీవస్ఫూర్తి [illegible] ధాభిన్నః-సఆంతరప్రపంచః - అయమన్నమయః - [illegible] అయంమనోమయః - అయంవిజ్ఞానమయః - అయ [illegible] - ఇత్యేవమేవపంచకోశాఇతి - ఇదంస్థూలశరీరం - ఇదంసూక్ష్మశరీరం - ఇదంకారణశరీరం - ఏతచ్ఛరీరత్రయమితిచ - ఇమేషడ్భావవికారాః - ఇమేషట్కోశాః-ఇమేషడూర్మయః - ఇదంమాంద్యం- ఇదంపటుత్వం- అయంరాగః - అయంద్వేషః - ఇదంత్రివిధకరణమిదమంతఃకరణం - ఇ యంజాగ్రత్ అయంస్వప్నః- ఇయంసుషుప్తిః - ఏవమవస్థాత్రయమితిచ ఇదం జ్ఞానేంద్రియ పంచకం - ఇదం కర్మేంద్రియ పంచకం - ఇ మేపంచప్రాణాః - ఇదంమనః - ఇయంబుద్ధిః - ఇదంచిత్తం - అయమ లంకారః - అయంసంకల్పః - అయంనిశ్చయః - ఇద మవధారణం - అయమభిమానః - అయంవిశ్వః - అయంతైజసః - అయం ప్రాజ్ఞః - ఇత్యేవమవస్థావంతః - అయంప్రాతిభాసికః - అయంవ్యావహారికః అయంపారమార్థికః - ఇదంసాత్వికం - ఇదంరాజసం - ఇదంతా మసం - ఇదంసుఖం - ఇదందుఃఖం - ఇదంజ్ఞానం - ఇదమజ్ఞానం - ఇదంప్రియం - ఇదమప్రియం - ఇయముపేక్షా - ఇదం సాధనచతుష్ట

ద్గుణం - ఇదం మైత్ర్యాదిచతుష్టయం - అయ మష్టాంగయోగః - ఇదం శ్రవణం - ఇదంమననం - ఇదం నిదిధ్యాసనం - ఇయం సమాధిరితిచ - ఇదంప్రమాణం - ఇదంప్రమేయం - అయంప్రమాతా - ఇదంతాపత్రయం - ఇయమాధిః - ఇయంవ్యాధిః - ఇద మారోగ్యం - ఇయం భక్తిః - ఇదంమందం - ఇదంతీవ్రతరం - ఇదం సగుణోపాసనం - ఇదం నిర్గుణోపాసనం - అయం మనోనాశః-అయంవాసనాక్షయః-ఇయం విదేహముక్తిః- ఇయంజీవన్ముక్తిరిత్యేవమాదివివిధనామరూపగుణవికారవత్త్వాశ్రయభూతాంతరప్రపంచస్సర్వోపి ఏవమేవ పృథగ్విభజ్య అస్మాభిర్జ్ఞాయతే - స ఆంతరప్రపంచస్తు అస్మాకం జ్ఞానాతీతి సర్వైర్వ్యవహార్యమాణోఽయంసర్వప్రపంచ అస్మాభిర్జ్ఞాయతే - అత అస్మాకం సర్వేషాం జ్ఞానసద్భావాత్ - ఆత్మా చిద్రూపః - హే స్వామిన్ ఆత్మా చిద్రూపః కేనాపి జ్ఞాయత ఇతి భవద్భిరుక్తం ఖలు - మనసా సకలం జ్ఞాయతే - ఆత్మా తేనైవ జ్ఞాయతామితిచేన్నహి ఖలు - మనస ఉత్పత్తి వినాశవత్ - సంకల్పరూపం పరిచ్ఛిన్నం ఘటవద్వ్యావర్తకాద్యం కామాదివికారకలుషీకృతం - స్వతోవిస్మృతిమత్ - ఏవంభూతం మనః జడమిత్యజ్ఞాతవ్యం - తస్య మనసః ప్రకాశ ఏవ నాస్తి - తదపి మనః చిత్తైవ జ్ఞాయతే - తాదృశం జడం మనః స్వప్రకాశకచిదాత్మానం కథం జానీయాత్ - నజానీయాదిత్యేవ హి- తర్హి మనసైవానుద్రష్టవ్య ఇతి శ్రుతిస్సకిం తాత్పర్యమితి చేన్నహి-అగ్నినా తప్తస్యస్వర్ణస్య ప్రకాశో నామ తత్ర ఇతి వ్యవహారే- అగ్నినా స్వర్ణే అవిద్యమానః ప్రకాశః స్వయం న ప్రకాశతే-కింతు అగ్నితాపేన మలే నిరస్తే సతి పూర్వసిద్ధస్వర్ణప్రకాశస్స్వయంప్రకాశతే-నతు నూతనప్రకాశః సంపాద్యతే-నూతనతయా సంపాద్యతే ఇతి చేత్ పాకేషు స్థితేషు పేటికాగ్నిః ప్రకాశంసంపాదయేత్ తథా దృశ్యతే-అయమర్థో యథా తథా వినశ్చ ఆత్మాకారేణ పరిణమమానం ఆత్మప్రతిబింబసహితంసత్ ఆత్మావరణకం మిథ్యాభూతమనాద్యజ్ఞానంబాధతే-మనస్యేవ అజ్ఞానే స్వాత్మా స్వయమేవ భాసత ఇతి- మనసైవానుద్రష్టవ్య ఇతి శాస్త్రస్య తాత్పర్యం-మనసా ఆత్మా నైవ జ్ఞాయతే-నత్వాత్మా మనసా జ్ఞాయతే-ఏతత్ కథమితి చేన్నహి దీపేనాంధకారవినాశస్తు శిఖాదీప తైలంచవర్తి

చవర్తిత్రితయమప్యంధకారంవినాశయితుంనశక్నోతి తథాపితద్వర్తిసం
బద్ధోగ్నిః దీపనామధేయస్సన్ అంధకారంబాధతే- ఏవమేవ ప్రకృతేస్థా
లీరూపశరీరేకర్మరూపతైలేసముత్థాపితవర్తిరూపమనసిఅగ్నిరూపాత్మాను
ప్యూతదభేదేనావస్థితఃజీవానామపితత్తద్విషయావరకాజ్ఞానరూపమంధ
కారంనిరస్యదీపఃఘటపటాదిపదార్థానివబాహ్యాంతర పదార్థాన్ప్రకాశ
యతి-తస్మాత్ యథాత్రదీపప్రకాశఃస్వభాసాయథాస్వాత్మానమేవ ప్రకాశ
యన్ స్వసంబంధిపదార్థానపిప్రకాశయతి - ఏవమేవాంతః కిరణమాలి
వ్యాస్వచైతన్యేనైవప్రకాశమానఃఆత్మాపిస్వసంబంధిపదార్థాన్ బాహ్యా
భ్యంతరాంశ్చప్రకాశయతి- అతఆత్మనశ్చిద్రూపత్వంసిద్ధం- అథానంద
రూపత్వముచ్యతే-నిత్యంనిరుపాధికంనిరతిశయంయత్సుఖంసఆనందః-స
ఏవాత్మనస్స్వరూపం అతఏవస్రక్చందనవనితాదివిషయేభ్యోజాతం- అని
త్యంసోపాధికం-అతిశయయుక్తంయత్సుఖంతదాత్మస్వరూపానందోన
భవతి-తస్మాత్పూర్వోక్తానందఏవఆత్మనఃస్వరూపం-తత్కథమితిచేత్సుషు
ప్త్యానందేతస్సుఖలక్షణస్య విద్యమానత్వాత్తమానందవహానుభవేన జా
నీహి- ననుసుషుప్తౌదుఃఖనివృత్తిరేవదృశ్యతే - భవదుక్తానందోనాను
భూయతే-తస్మాత్కథంతత్రసుషుప్త్యానందలక్షణం విచార ఇతిచేచ్ఛృ
ణు-లోకేసుషుప్త్యుత్థితఃపురుషఃఅహమేతావంతంకాలంసుఖమస్వాప్సంఇ
తిసుషుప్తావాత్మనస్సుఖసద్భావమేవవదతిఅతస్సుషుప్తౌసర్వేషామపిస్వా
నుభవేనానందోస్తి-తథాభవదుక్తం నిత్యత్వంనిరుపాధికత్వంనిరతిశ
యత్వంచేతిలక్షణత్రయంసుషుప్త్యానందేఽస్తి చేద్వక్తవ్యం - ఇతిచేచ్ఛృ
ణు-ప్రథమతః నిరుపాధికత్వముచ్యతే . స్రక్చందనాదివిషయా ఉపాధ
యః-తైర్జాయమానంసుఖమౌపాధికం - తేషూపాధిషుసుషుప్తౌనకో
పిదృశ్యతే - సుఖంతుసర్వైరప్యనుభూయతే-అతస్సుషుప్తౌనిరుపాధికఆ
నందఅస్తీత్యవగమ్యతాం - తస్యాఽనతిశయత్వంకథమితిచేచ్ఛృణు-మను
ష్యానందమారభ్యహిరణ్యగర్భానందపర్యంతాఏకాదశానందాః-తేశత
గుణోత్తరాః - అతస్తేషామానందానాం సాతిశయత్వం - బ్రహ్మానం
దస్యసర్వోత్తరస్యనిరవధికత్వాత్- స్వాధికానందాభావాత్ నిరతిశయ

త్వాత్పరబ్రహ్మణ ఏవ సుషుప్త్యానందః - అత స్తస్య నిరతిశయత్వం సిద్ధం-
స్వప్నేపి చ ... సుషుప్తిసుఖమేవ సుఖం విషయజన్యం సుఖం న సుఖమితి
స్త్రీబాహ్యాదిసుఖం ... సాధనాని ప్రయత్నేన సంపాద్య
సుషుప్తిసుఖమేవానుభవంతి - అనుభవసమయే మోహినీం సౌందర్యవ
తీం స్త్రియమపి ప్రబోధయితుం త్యక్త్వా ప్రహరంతి - తదానీం నకించిచ్చింత -
యన్ సుషుప్తాపి తా అపి సుఖానందం సమ్యక్త్వానుభవితుం ప్రవిశ్య శయనం కుర్వం
తి - అతః సర్వస్య సుషుప్త్యానందస్య నిరతిశయత్వమస్తీత్యవైహి - నిత్యత్వం క
థమితి చేత్ - జాగ్రత్స్వప్నయోస్సుఖస్యానేకరూపేణానేకైర్విషయైః పృ
థక్ అనుభూయమానత్వాత్ తస్య పరిచ్ఛిన్నత్వేనానిత్యత్వమస్తి - సుషుప్తి
సుఖం తు ఏకరూపం సంఘాతకాలజన్యం చ న భవతి - అతః నిత్యం చేత్ - జాగ్ర
త్స్వప్నయోరనుభవితస్య తథా నానుభూయత ఇతి చేత్ జాగ్రత్స్వప్న
యోరపి తత్సుఖమస్త్యేవ - కింతు వృత్తివిశేషైరావృతం సత్ నానుభూ
యతే - కారణభూతమానందం - కార్యరూపాంతఃకరణవృత్తయః క
థమావృణ్వంతీతి చేత్ - ఆదిత్యం మేఘవత్ అగ్నిం ధూమవత్ రజ్జుం సర్పవత్
బ్రహ్మానందమప్యంతఃకరణవృత్తయః - కార్యభూతా అప్యావృణ్వంతి-
యథా అగ్న్యావిర్భూతస్య హిమాభ్యాం జాలమూర్ధవృష్ట్యావృతత్వేన ప్ర
తీయమానా అపి పునర్దృష్ట్యానావృతా తథా బ్రహ్మానందరూపసుషుప్త్యానంద
శ్చ జాగ్రత్స్వప్నయోరావృత ఇవ బహిర్ముఖానామేవ భాతి - సవివేకినా
మంతర్ముఖానాం తేషాం తు బ్రహ్మానందస్వరూపభూతత్వాత్ కాలత్రయే
ఽప్యేకరూపస్సన్ ప్రతీయతే - అతః బ్రహ్మానందాభిన్నసుషుప్త్యానందస్యాపి
నిత్యత్వం సిద్ధం ఏవం చ సోపాధికనిరతిశయనిత్యబ్రహ్మానందత్వలక్షణా
నామస్యాత్మనస్స్వయమనుభూయమానత్వాదస్యానందరూపత్వమస్తి - ఏ
వం సచ్చిదానందలక్షణస్యాత్మనః శ్రుతియుక్త్యనుభవసిద్ధత్వాత్ - అస్మా
కమాత్మనస్సచ్చిదానందబ్రహ్మత్వం సిద్ధం - ఇత్యవైహి - ఏవం సచ్చిదానం
దస్వరూపాత్మానుభవః కథమాయాతీతి చేత్ షడ్విధలింగైః వేదాంతశా
స్త్రతాత్పర్యావధారణరూపశ్రవణం గురుముఖాత్కృత్వా శ్రవణానుసా
రేణ మననం - మననానుసారేణ నిదిధ్యాసనం - కృత్వా పశ్చాద్బహుకాలం శ్ర

తవతః సచ్చిదానందబ్రహ్మైవాహమితి జ్ఞానం జాయతే- ఇదం పరోక్షజ్ఞా
నం ఇదమేవ పరోక్షజ్ఞానమప్యకృత్వా అహంకర్తా మమేదంకర్మ అహ
మేతజ్జాతిః ఏతద్వర్ణః ఏతదాశ్రమః ఇత్యభిమానం సర్వం విహాయ బ్రహ్మై
వాహమస్మీత్యనుభవంచ తత్రతత్ర యత్నంచ తత్రకర్తృత్వంచ విహాయ తూ
ష్ణీం సుషుప్తావివ జలే లవణవత్- బ్రహ్మణి విలీనాంతః కరణస్యావిశేషం స్థి
తవతః తస్య మహాత్మనః నిర్విశేషం యత్ జ్ఞానం స్వయమేవ స్ఫురతి - స ఏ
వాపరోక్షానుభవః- అయమేతాదృశానుభవః - [illegible] జాయతే [illegible]
యం పురుషః స్వానుభవరూపః- తదానందరూపః- [illegible] ద [illegible]
వజ్ఞానాని [illegible]- తథా ఆనంద ప్రతిపాదక వేదా- [illegible]
మపి శక్నో[illegible] దానందం భవాన్ స పురుషోపి తమానందం [illegible]
తి- సుషుప్త్యానందమివ నాన్యస్మై వక్తుం శక్నో[illegible] [illegible]
క్నోతి- హే పుత్ర తస్మాత్త్వ స్వానుభూతిం త్వమేవ [illegible]
ఈశ్వరః కృపయా గురురూపేణాగత్య త్వాం బోధయితవాన్ [illegible]
ఈశ్వరోపి ఇదమిత్థమితి వక్తుం న శక్నోతి- హే పుత్ర త్వం ఏవం స్వా[illegible]
జానన్నపి అజానన్నివ ఆనందరూపేణ తిష్ఠ॥

ఇతి ముసనైకాదశవర్ణకస్సమాప్తః.

హరిః ఓం అస్మిన్ ద్వాదశవర్ణకే ఆత్మనః అఖండార్థరహస్యమపి
కృపయా గురురుపదిశతి - శిష్యః - హే స్వామిన్ భవద్భిః ఏకాదశవర్ణ
కేషూపదిష్టైర్వాక్యైః దేహాదిపంచకోశేషు మమాహమిత్యాత్మబుద్ధిగ
లితా- బుద్ధిప్రకాశకం సచ్చిదానంద స్వరూపం యద్బ్రహ్మ తదేవాహమి
త్యాత్మజ్ఞానమాగతం - సర్వే సంశయా నష్టాః - తథాపి పునరేకస్సంశ
యోవర్తతే - స క ఇతి చేచ్ఛృణు - అయమాత్మా సద్రూప ఇతి చిద్రూ
ప ఇతి ఆనందరూప ఇతి చోక్తం కిల- ఏవం త్రివిధరూపప్రతిపాదకాని త్రీణ్య
పి పదాని- త్రివిధభేదభిన్నార్థం ప్రతిపాదయంతి - తథాభిన్నార్థకా
న్యేవ మమ ప్రతిపాదయంతి - తస్మాదేతస్య సచ్చిదానందపదత్రయస్యాభిన్నా
ర్థవత్ప్రతీయమానస్య అఖండార్థత్వం కథం సిద్ధ్యేత్ - ఇతి శిష్యవచశ్శ్రు
త్వా గురురుపదిశతి - హే పుత్ర అఖండార్థః క ఇతి చేత్- దేశపరిచ్ఛేదః-

కాలపరిచ్ఛేదః వస్తుపరిచ్ఛేదః - ఇతి త్రివిధపరిచ్ఛేదరహితతయా అప
రిచ్ఛిన్నో బ్రహ్మ ... జ్ఞానహా - తర్హి అఖండానన్దస్యైతాని త్రీణి
లక్షణాని కథం ఘటన్త ఇతి చేదుచ్యతే - ఆకాశస్యేవ వ్యాపకత్వేన దేశపరిచ్ఛే
దరహితత్వాత్ తత్ర తత్ర వ్యాప్తమానత్వాచ్చ కాలపరిచ్ఛేదశూన్యత్వే - అ
కాశస్య ఉత్పత్తినాశవత్త్వేన కాలపరిచ్ఛేదః అస్తీతి న తత్ర తత్ర వ్యాప్తిః దే
శకాలపరిచ్ఛేదసమానత్వం పాదానకాలే వ్యాప్తిః - కాలస్య దేశపరిచ్ఛే
దో నాస్తి - కాలపరిచ్ఛేదోపి నాస్తి - స్వస్య స్వయైవ పరిచ్ఛేత్తుమశక్య
త్వాత్ - అపి తు వస్తుపరిచ్ఛేదరహిత ఇతి - కాలస్య స్వభిన్నవస్తుస
ద్భావాత్ వస్తుపరిచ్ఛేదోస్తి ఆత్మనః ఏతత్త్రివిధపరిచ్ఛేదరాహిత్యము
క్తం అనన్తరోక్తలక్షణాన్యన్యాని - తైత్తిరీయాః - ననుభవద్భిరుక్తము
ఖండానన్దలక్షణమాత్మని ప్రసక్తమయుక్తత్వం - ఆత్మన ఏవాఖండానన్
దత్వం - తత్రాత్మని సిద్ధ్యతీతి - కథమితి చేదుచ్యతే - సర్వేషామస్మాక
మాత్మని స్థితానామస్మాకమాత్మని స్థితానుభవేన దేశపరిచ్ఛేదరాహిత్యం - నా
స్తి అపరాహ్ణస్మాకం వర్షే జాతే - ఇదానీం పఞ్చదశ మేవ వర్షే మరిష్యామీ
త్యనుభవేన ఆత్మనః కాలపరిచ్ఛేదరాహిత్యం నాస్తి - నాహం బ్రాహ్మణః -
నాహం క్షత్రియః - ఇత్యనుభవాదాత్మనో వస్తుపరిచ్ఛేదరాహిత్యమపి నా
స్తి - భవద్భిస్త్రివిధపరిచ్ఛేదశూన్యాత్మా ఆత్మనః కథముక్తమితి చేదుచ్యతే - మ
యోక్తప్రశ్నమేకాదశవర్షే కే ఆత్మా నిత్యలక్షణక అనాత్మా సదేహ ఆత్మాప
రిచ్ఛిన్నః - అనాత్మా పరిచ్ఛిన్నః - దృశ్యం సర్వం సంధ్యాస్తమిత్యుపదిష్టం ఖలు
తథాపి దాసం ఆత్మలక్షణం - ప్రతిశిష్యం పృష్ట తస్మాత్త్వం శిష్యో వా
ప్రతివాదీ వా ఇతి సందేహః - శిష్యశ్చేత్ కృపయా పునరప్యనుగ్రహం కు
ర్మః - ప్రతివాదీ చేత్ క్షమయా తూష్ణీం భవిష్యామః - అథవా కోపేన శ
పిష్యామః - భవతః కోపః వాదిః ఫలిష్యతి వా ఇతి చేత్ - శిష్యోపదేశార్థం
క్రియమాణ అనుగ్రహః ఫలిష్యతి చేత్ - వాదినిగ్రహోపి ఫలిష్యతి లోకే నిగ్ర
హానుగ్రహసామర్థ్యరహితస్య బ్రహ్మజ్ఞానినః ప్రత్యవతః బోధో నాస్తీతి
జానీహి - తర్హి హే స్వామిన్ సద్గురో కృపాపాత్రభూతశిష్య ఏవాహం
మమ ఏకస్మిన్ సందేహో జాతః - తస్మాదేవం పృష్టవాన్ ననుత కేన నేతి వదసి

చేన్న ॥ ఇదం దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదత్రయం స్వభావతో దేహాస్తే ప్రవ-
నతో పూర్ణ ప్రత్యగాత్మనః పరిచ్ఛేదత్రయమపి ప్రత్యగాత్మ స్వరూప పరి
పూర్ణ బ్రహ్మణః దేశపరిచ్ఛేదో నాస్తీతి కుత్ర కథం జ్ఞాతవ్యం - ఇతిచే
న్న ॥ ఘటస్సన్ పటస్సన్ కుడ్యస్సన్ సూలం సదితిచ - పృథివీ సతీ - ఆప
స్సన్తః తేజస్సత్ - వాయుస్సన్ ఆకాశస్సన్ ఇతిచ ఏవం భూతభౌతిక ప్ర
పంచే సర్వత్రాపి సదనుగమ్యమానత్వాత్ - ఆత్మనః విభుత్వం - ఏవం
సర్వవ్యాపకత్వాత్ ఆత్మనః దేశపరిచ్ఛేదో నాస్తి - ఆత్మనః పూర్వకల్పప్రకారేణ
క్త్వా అనాదిత్వేన సత్యత్వాత్ భవిష్యత్కాలపరిచ్ఛేదో నాస్తి - ఏవం భూత
కాల భవిష్యత్కాలసంబంధస్య ఆత్మనః ఏకత్వాత్ ఆత్మనః వర్తమాన కా
లపరిచ్ఛేదో నాస్తి - వస్తుపరిచ్ఛేదరాహిత్యం కథమాత్మనః ఇతిచేన్న ॥ ఆ
త్మనస్సర్వాత్మకత్వాద్వస్తుపరిచ్ఛేదో నాస్తి - వస్తునః [illegible] - సజాతీయ
భేద విజాతీయభేదభిన్న స్వగతభేదభిన్నస్సద్వస్తు [illegible]
ఇతి - వృక్షస్య వృక్షాంతరాత్ సజాతీయభేదః - వృక్షస్య శిలాదేః విజాతీయభేదః వృ
క్షస్య పత్రపుష్పఫలాదేః స్వగతభేదః - అస్య త్రివిధస్యాపి భేదస్య ఆత్మని అభా
వాత్ ఆత్మా భేదశూన్యః - అత ఏవ ఆత్మనః వస్తుపరిచ్ఛేదో నాస్తి - సజాతీయవి-
న స్వాత్మనః సజాతీయవిజాతీయస్వగతభేదా న సంతీతి వక్తుం న శక్యతే - కథ
మితి చేత్ - ఏకమేవ చైతన్యం బ్రహ్మచైతన్యం ఈశ్వరచైతన్యం కూటస్థచైత
న్యం జీవచైతన్యమితి వర్తతే అతస్సజాతీయభేదోస్తి - అస్మత్స్వరూపం బ్ర
హ్మేతి - అనాత్మస్వరూపం ప్రపంచమితి - ఉభయోర్వర్తమానత్వాత్ - వి
జాతీయభేదోస్తి బ్రహ్మణస్సచ్చిదానందా ఇతి త్రయస్య వర్తమానత్వా
త్స్వగతభేదోస్తి ఏవం భేదత్రయమస్తి తే ఆత్మనః భేదత్రయం నాస్తీతి కథమితి
చేన్న ॥ ఆత్మన ఏక ఏవ ఉపాధిభేదేన మహాకాశ ఇతి మేఘాకాశ ఇతి ఘ
టాకాశ ఇతి ఘటప్రతిబింబితాకాశ ఇతిచ భేదేన యథా ప్రతీయతే - తథా
మాయోపాధికమేకమేవ చైతన్యం బ్రహ్మేతి ఈశ్వర ఇతిచ అవిద్యోపాధినా
కూటస్థ ఇతి జీవ ఇతి వ కేవలం ప్రతీయతే - విచార్యమాణే సజాతీయభేదో నా
స్తి విజాతీయభేదో నాస్తీతి కథమితి చేన్న ॥ - రజ్జుం వినా సర్పోపి యథా
నాస్తి - ఆకాశం వినా యథా మాలిన్యం నాస్తి - తథా ఆత్మానం వినా అనా

[illegible] పితం సర్వంమిథ్యైవ మిథ్యా[illegible]
[illegible] వత్ కాలత్రయేప్యవిద్యమాన[illegible] - అవాత్మా - పర
[illegible] అస్య [illegible] విజాతీయభేదో నాస్తి - స్వగత భేదః
[illegible] కూటస్థః పారమార్థికః ప్రాజ్ఞ - బ్రహ్మ
[illegible] - ఏకః పూర్ణః - ఇత్యాదివిధివాక్యానామనివ ఏకస్మిన్
[illegible] ప్రకాశనే తాత్పర్యవంతి - నతుస్వరూపభేదే ఆత్మ
[illegible] - తస్మాత్స్వగత భేదో నాస్త్యేవం
[illegible] త్వాత్ - [illegible]
[illegible] ప్రతిపాద్యమాన[illegible] ఆత్మనః స్వగత భే
[illegible] ప్రకాశోదీపఇవ[illegible] యథాదీపస్యస్వగ
త భేదో నాస్తి [illegible] సచ్చిదానందఆత్మైక్యత్వాత్ అపిస్వగత భేదో నాస్తి [illegible]
[illegible] ఇత్యతోపి స్వగత భేదోనస్యాదితి చేన్న -
[illegible] రూపత్వంనోచ్యతే - ఏకస్మిన్ ప్రదేశే ప
[illegible] ఏకస్మిన్ ప్రదేశే ఫలరూపఇత్యుచ్యతే - అత స్తత్ర స్వగత భేదో స్తి -
[illegible] సచ్చిదానందరూప ఆత్మ [illegible] సర్వాంశేనాప్యాత్మనస్సచ్చిదానందరూ
ప[illegible] ప్రతిపాద్యమానత్వాత్ - లోహితోష్ణప్రకాశో దీపఇతి సర్వాంశే
నాపి లోహితోష్ణప్రకాశత్వేన ప్రతిపాద్యమానస్యదేవ [illegible] స్వగత భేదో
నాస్తి - ఏవం [illegible] - ఆత్మాసమారోపః - చిద్రూపః [illegible] ఆనందరూప ఇతి
పునః పునః [illegible] - ఏకత్వైవోపదేశేం ఆత్మానం జ్ఞాతుం శక్య
త్వాదితిచే [illegible] శ్రుతే [illegible] - కథమితిచే దాత్మనిష్ఠంసత్వం
జ[illegible] చిత్వం [illegible] దేహబుద్ధ్యాదిషుచ - ఆనందత్వం [illegible] దిషుచ - జ
గ[illegible] దుఃఖత్వంచ - సచ్చిదానందే ఆత్మనిచ ప
[illegible] అవిద్యయా ఆరోపితం - అతస్సర్వజగత్సత్వంబుద్ధ్యాద
యః చేతనాః [illegible] - ఆనందరూపాః - అహంనశ్వరః -
అహంజడః - అహందుఃఖీతిచ - పరిభ్రమంతి - ఏతే [illegible] నివృత్తమె
[illegible] జీవాన్ప్రత్యుపదిశతి - కథమితిచేత్ - హేజీవా
యూయం సచ్చిదానందస్వరూపా ఏ వేతిబోధనాథ్యం ఆత్మాసద్రూపో

నానృతరూపః-చిద్రూపోనజడరూపః-ఆనందరూపోనదుఃఖరూపఇతి-తత్ర
ద్వావంతనివృత్త్యర్థంబోధయతిఖాసీహి-శ్రుతిఃఆత్మనస్సచ్చిదానందరూ
పత్వేదంనబోధయతి-లోకేకేచనవాదినః ఆత్మనస్సత్యాధర్మాః చిత్త్వంసు
ఖాదిగుణాఃఇతిఆత్మాసచ్చిదానందస్వరూపోనభవతీతికథయంతితస్మిన్నర
స్వానుపశ్రుతిః-ఆత్మా సచ్చిదానందస్వరూపఇతివదతీత్యవగంతవ్యంభవ
త్స్వోక్తశ్రుతేస్తాత్పర్యమేవమితికథంజ్ఞాతవ్యమితిచేత్-సర్వాసామపిశ్రుతీనాం
ఉపక్రమోపసంహారాదిషడ్విధలింగైః అఖండార్థతాత్పర్యస్యావధారణా
దిత్యవగంతవ్యం-హేస్వామిన్ ఏవంశ్రుత్యైవాఖండార్థస్యాధిగతః-యుక్త్యా
పిప్రయాసాధనీయః నహిస్వయమేవప్రకాశతే-అన్యేనవా-అన్యేనచేదేవచి
త్వాన్నస్యాత్-అన్యేనచేత్-సతఃప్రకాశకంతదన్యద్వస్తుసద్విలక్షణంవాసదంత
రంవా-సద్విలక్షణత్వేసతిశశవిషాణాదివదసత్త్వేనతస్యసత్ప్రకాశత్వంనసం
భవతి-సదంతరమితిపక్షేతత్సదంతరంస్వయంప్రకాశతేవాన్యేనప్రకాశ
తేవా - ఇత్యవికల్పేఆద్యపక్షేసతఏవస్వయంప్రకాశకత్వే చిత్త్వంస్యాత్ -
అన్యేనప్రకాశతఇతిపక్షేపరపరికల్పనాప్రసక్త్యానవస్థాయాతి - ఏవం వికల్పే
క్రియమాణే ఆత్మాశ్రయదోషః - అన్యోన్యాశ్రయదోషః - చక్రకాశ్ర
యదోషః - అనవస్థాదోషః ఇత్యాదిబహవోదోషాఆపతేయుః - తస్మాత్సత్
స్వతఏవప్రకాశతే సతఃస్వయంప్రకాశత్వేసదేవచిత్ చిదేవసత్ - ఉ
భయమప్యేకమేవ- సదంతరమస్తీతిపక్షేదోషఃప్రాప్తిసదృశ్యతే-అతస్సత్-
స్వయమేవప్రకాశతే - ఇతిసత్స్వామిన్ - అతస్సదేవచిదితిసిద్ధం-తస్య
స్వయంప్రకాశమానస్య సతః ఆనందత్వంకథమితిచేదుచ్యతే - సతఅ
ద్వైతత్వాదానందత్వం ఆనందఃపూర్ణఏవతిష్ఠతి- నాల్పేపూర్ణత్వం

అద్వైతస్యైవనద్వైతస్య - కథంసత అద్వైతమితి - హేపుత్ర
సతఃసద్వితీయత్వం సదంతరేణ వాసద్విలక్షణేనవావద - నాద్యః స
దంతరశాస్త్రేణ యుక్త్యనుభవేనచ అసిద్ధత్వాత్-నద్వితీయః - సద్విల
క్షణస్యశశవిషాణవత్స్వరూపాభావేనతేనసద్వితీయస్య వక్తుమశక్య
త్వాత్ - తస్మాద్వికల్పద్వయాదన్యోన్యవికల్పోనాస్తి - అతఏకస్యస
తఃద్వితీయాభావాదద్వైతత్వంసిద్ధం - తేనపూర్ణత్వంసిద్ధం- తేనస్వ

ప్రకాశకస్సదేవానందః - ఏవంచయుక్త్యాపిసచ్చిదానందపదానామఖండా
ర్థత్వంసాధ్యతే - అఖండార్థత్వంపకారశవణకెల్ప్యకం - తథాపి
పునరుచ్యతే దార్ఢ్యార్థంతస్మాత్ - సర్వేషాం సుషుప్తావేవసుఖంభాతి -
తత్సుఖంజాగ్రత్స్వప్నయోరివనానా- కింతుఏకరూపంనిబాధం - త
స్మాత్తత్సుఖమద్వైతమేవతస్యానుభవస్థానం సూర్యాద్యాలోకానామపి
సుషుప్త్యానందస్యప్రకాశవానత్వాచ్చతస్యచిత్వం - తస్యసుషుప్త్యా
నందస్యస్వయంప్రకాశకత్వేకిం ప్రమాణమితిచేత్-సుషుప్త్యుత్థితస్య ఏతా
వంతంకాలంసుఖమస్వాప్సమితిస్మరణమాయాతి- స్మరణస్యానుభవపూ
ర్వకత్వనియమాత్-సుషుప్తిసుఖస్యఅనుభవోవక్తవ్యః తదానీంఅనుభవ
కారణస్యఇంద్రియాదేరభావాత్. స్వానుభవః సుషుప్త్యానందస్యస్వయం
ప్రకాశకత్వాదేవఇతిజానీహి - నను సుషుప్తావనుభవేన సుఖంచప్రకాశ
తే-అజ్ఞానంచప్రకాశతే-తయోర్మధ్యేసుఖం వాఅజ్ఞానంవా - స్వప్రకా
శవస్తు ఇతివిచార్యమాణేసుఖమేవస్వయంప్రకాశమితి వక్తవ్యం- నాజ్ఞా
నం - తస్యావరణరూపత్వేన ప్రకాశాభావాత్ - అతస్సుషుప్తావాత్మ
రూపంసుఖమేవస్వప్రకాశంసత్ స్వస్మిన్నారోపితమజ్ఞానమపిప్రకాశయతి
అతఃతత్సుఖంస్వప్రకాశమేవ-అనుభవేనాపిసచ్చిదానందపదానామఖం
డార్థత్వంసిద్ధం - ఏవంశ్రుతియుక్త్యనుభవైః ఆత్మనస్స్వగత భేదోనా
స్తి - ఏవంసజాతీయవిజాతీయస్వగతభేదానామభావాద్వస్తు పరిచ్ఛేదో
నాస్తి-ఏవం దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదాభావేన ఆత్మాపరిచ్ఛేదాభావేనఆ
త్మాపరిపూర్ణఇతిసిద్ధం-అనేనాఖండైకరసత్వంసిద్ధం - హేపుత్రఏవం
పరిపూర్ణానందాత్మనః దుఃఖమాగంతుకం - తద్దుఃఖం శరీరేణశరీరం
కర్మణా- కర్మరాగాద్వారా రాగాదిరభిమానేన - అభిమానఃఅవివే
కేన - అవివేకఃఅజ్ఞానేనచ - ఆగతఇతిజ్ఞాత్వాతదజ్ఞానంజ్ఞానేనబాధి
తవ్యమితి - జ్ఞానంచ విచారరేణగచ్ఛతీతిచ - ఆత్మాసత్యజ్ఞానానంద స్వ
రూపఃఇతిచ దేహాదిప్రపంచః అనృతజడ దుఃఖరూపఇతిచ - సఃప్ర
పంచఅధ్యారోపఇతిచఏవంవిచార్యతత్వం పదవాక్యజన్యజ్ఞానేనస్వాత్మ
నఃఅహంబ్రహ్మాస్మీతియత్పరోక్షజ్ఞానంతదనుభవేనసాక్షాత్కారరూపం

యదపరోక్షజ్ఞానం ఏతచ్ఛ్రేయః ప్రాప్నోతి - స ఏవ చండాలోస్తు సతు
ద్విజోస్తు గురురిత్యేషా మనీషా మమ ఇతి భగవత్పాదాచార్యవచనాత్ - కుటీ
చక బహూదక హంస సన్యాసిభ్యోపి అధికతయా పూజనీయః స ఏవ పరమ
హంస ఇతి నిశ్చిత్య త్వమపి మదుక్తప్రకారేణ ఆత్మానం సమ్యక్ శ్రుత్వా మత్వా
ధ్యాత్వా సాక్షాత్కృత్య సత్యశుద్ధబుద్ధముక్తసత్యపరమానందాద్వయబ్ర
హ్మరూపేణ తిష్ఠ - ఏవం తావదాచార్యైః వక్తవ్యం - శిష్యేణ శ్రోతవ్యం
ఇతః పరం వక్తవ్యం శ్రోతవ్యం చ నాస్తీతి సిద్ధం॥ ❋

—(❋)(❋)(❋)—

ఇతి శ్రీపరమహంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీవాసు
దేవేంద్ర విరచితే మననాఖ్య ప్రకరణే
ద్వాదశ వర్ణక స్సమాప్తః.
వాసుదేవ మననం
సమాప్తమ్.

శ్రీపద్యాశంకరమనీషాపంచకప్రారంభః

కదాచిచ్ఛంకరాచార్యః కాశీం ప్రతి పురీం యయౌ। చండాలరూపిణం దృష్ట్వా గచ్ఛ గచ్ఛేతి చాబ్రవీత్। చండాల ఉవాచ॥ అన్నమయాదన్నమయమథవా చైతన్యమేవ చైతన్యాత్। యతివర దూరీకర్తుం వాంఛసి కిం బ్రూహి గచ్ఛ గచ్ఛేతి॥ కిం గంగాంబుని బింబితేంబరమణౌ చండాలవాటీపయఃపూరే వాంతరమస్తి కాంచనఘటీమృత్కుంభయోర్వాంబరే। ప్రత్యగ్వస్తుని నిస్తరంగసహజానందావబోధాంబుధౌ విప్రోయం శ్వపచోయమిత్యపి మహాన్ కోయం విభేదభ్రమః॥ ౧॥ శంకరాచార్య ఉవాచ॥ శశ్వన్నశ్వరమేవ విశ్వమఖిలం నిశ్చిత్య వాచా గురోర్నిత్యం బ్రహ్మ నిరంతరం విమృశతా నిర్వ్యాజశాంతాత్మనా। భూతం భావి చ దుష్కృతం ప్రదహతా సంవిన్మయే పావకే ప్రారబ్ధాయ సమర్పితం స్వవపురిత్యేషా మనీషా మమ॥ ౨॥ బ్రహ్మైవాహమిదం జగచ్చ సకలం చిన్మాత్రవిస్తారితం సర్వం చైతదవిద్యయా త్రిగుణయాశేషం మయా కల్పితమ్। ఇత్థం యస్య దృఢా మతిః సుఖతరే నిత్యే పరే నిర్మలే చండాలోస్తు స తు ద్విజోస్తు గురురిత్యేషా మనీషా మమ॥ ౩॥ యా తిర్యఙ్నరదేవతాభిరహమిత్యంతః స్ఫుటా గృహ్యతే యద్భాసా హృదయాక్షదేహవిషయా భాంతి స్వతోచేతనాః। తాం భాస్యైః పిహితార్కమండలనిభాం స్ఫూర్తిం సదా భావయన్ యోగీ నిర్వృతమానసో హి గురురిత్యేషా మనీషా మమ॥ ౪॥ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిషు స్ఫుటతరా యా సంవిదుజ్జృంభతే యా బ్రహ్మాదిపిపీలికాంతతనుషు ప్రోతా జగత్సాక్షిణీ। సైవాహం న చ దృశ్యవస్త్వితి దృఢప్రజ్ఞాపి యస్యాస్తి చేచ్చండాలోస్తు స తు ద్విజోస్తు గురురిత్యేషా మనీషా మమ॥ ౫॥ యత్సౌఖ్యాంబుధిలేశలేశత ఇమే శక్రాదయో నిర్వృతా యచ్చిత్తే నితరాం ప్రశాంతకలనే లబ్ధ్వా మునిర్నిర్వృతః। యస్మిన్నిత్యసుఖాంబుధౌ గలితధీర్బ్రహ్మైవ న బ్రహ్మవిద్యః కశ్చిత్స సురేంద్రవందితపదో నూనం మనీషా మమ॥ ౬॥

శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకశ్రీభగవత్పాదాచార్యశిష్య

విరచితం మనీషాపంచకం సమాప్తమ్.